

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

СІМДЕСЯТ ЧЕТВЕРТІ ЕКОНОМІКО- ПРАВОВІ ДИСКУСІЇ

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

ISSN 2522-963X

Google Scholar

**Матеріали міжнародної
мультидисциплінарної наукової конференції**

25-26 квітня 2023 р.

**Україна, Тернопіль - Польща, Переворськ
2023**

УДК 001 (063)

Сімдесят четверті економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Львів, Україна – м. Переворськ, Польща, 25-26 квітня 2023 р.) / [редкол. : О. Патряк та ін.] ; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. – Львів : ФО-П Шпак В.Б. – 126 с. – ISSN 2522-963X.

В збірнику опубліковані доповіді авторів з соціальних та гуманітарних наук, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Оргкомітет:

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юрійвна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Яценко Василь Миколайович, кандидат педагогічних наук;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов’язковим.

ISSN 2522-963X

© ГО “Наукова спільнота” 2023

© Автори статей 2023

*Daria Halias,
Student, Management
of non-productive sphere,
Mariupol State University*

*Anastasiia Sorokina,
Student, Municipal Management,
Mariupol State University*

*Olena Viktorivna Kravchenko,
Doctor of philosophy, Associate
Professor of the Department
General management and finance,
Mariupol State University*

COMPETITION AMONG NON-MANUFACTURING SECTOR ENTERPRISES

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4337/>

In the context of intensifying competition, the task of preserving and increasing one's own competitiveness comes to the forefront for each enterprise. More and more companies are focused on achieving victory in competition and achieving their goals through the constant efforts of management to implement an effective competitive development strategy.

In the context of global crisis phenomena, the problem of forming sustainable competitiveness has become particularly relevant due to the increased variability of the external environment and the insufficient scientific and methodological development of many aspects of forming and implementing the competitive advantages of enterprises. The problem of managing the competitiveness of enterprises is relevant and practical due to the far from complete mastery of modern methods of assessing competitiveness and mechanisms for developing competitive strategies by enterprise management.

A.Yu. Yudanov notes that "competition is a very subtle (selective) and flexible mechanism. Firstly, with a decrease in demand for a product or service, firms suffer equally. The greatest difficulties are experienced by inefficient enterprises, producers of low-quality products, etc. On the contrary, the strongest companies can even prosper in difficult times, as market segments that were previously controlled by competitors that went bankrupt shift to them.

The flexibility of the competition mechanism is manifested in its instantaneous reaction to any changes in the situation."

The Ukrainian Law "On Restricting Monopolies and Preventing Unfair Competition in Entrepreneurial Activity" defines competition as "...the competition among entrepreneurs, when their independent actions limit the opportunities of each of them to influence the general conditions of product realization in the market and stimulate the production of those products that consumers need."

This means that competition is associated with dynamic development: it stimulates enterprises to innovate, brings efficient companies to the market, and promotes the exit of those who are less efficient. Both subjective indicators based on perception and regulatory indicators indicate that most countries can improve their institutional framework and legal system to create a high-quality competitive environment.

In reality, competition has a more complex basis. Each type of economic entity has its own characteristics: in leading powerful monopolies, it is strength, in small firms, it is flexibility, in specialized companies, it is adaptability to specific market segments and niches, in innovative firms, it is the advantages of being a first mover, and so on. In specific market situations, one quality or another becomes the decisive advantage.

For market participants, competition has an objectively coercive character, forcing them to systematically apply new technologies, increase labor productivity, and reduce or restrain prices for produced goods. In other words, competition systematically forces the reduction of individual production costs, saves resources, and seeks the most rational combination of production factors.

The pandemic has intensified concerns about the limited level of competition and its possible consequences for the region's economic recovery. In particular, if small businesses find it harder to implement new technologies or business models, and if they have less chance of receiving government support, the likelihood of them exiting the market will be higher, leading to an increase in the concentration of large businesses in the market. This will further limit competition at a time when it is most needed to accelerate economic recovery.

Unfortunately, competition between organizations is not always fair. All organizations strive to achieve the highest results in their activities to ensure their interests. Some do this not quite honestly. Unscrupulous methods of competitive struggle, elimination of competing organizations from the market, and obstruction of the creation and development of new enterprises lead to a slowdown in the country's economic development as well as the organization itself.

The non-production sector's activities aimed at providing social conditions for the population's livelihoods and the production sector's functioning are a significant part of the world economic space, where most of the working population is employed and allows the enterprise to position itself in the hierarchy of non-production enterprises at all levels.

We have identified factors that have a direct or indirect impact on the competitiveness of non-production sector enterprises. These include:

- internal factors (management style; enterprise personnel; corporate culture; features of service promotion; service level; enterprise goals; enterprise resources);
- external factors (micro-environment factors: suppliers; customers; competitors; contact audiences; macro-environment factors: political factors; demographic factors; economic factors; cultural factors; natural environment factors).

Despite the importance of the non-production sector in the economy, little analysis has been conducted on whether the behavior of such a sector differs from that of the production sector. A duopoly competition model was investigated for this purpose. The results suggest that competition between non-production and production organizations can be harmful to non-production organizations, depending on the nature of the competition. However, this always improves the welfare of consumers and society as a whole by increasing equilibrium production and reducing equilibrium prices. Additionally, the results also suggest that any possible tax exemptions provided to a non-profit organization do not generate unfair competition.

Literature:

1. Mochny S. V., Ustenko O. A., Chobotar S. I. Fundamentals of Entrepreneurship: Manual. – K.: VTS "Academy", 2013. – 280 p.
2. Small and medium-sized businesses (Ed. V. Ye. Sakharov. – K.: National Academy of Management, 2013. – 368 p.
3. Dmitriev I.A., Kirchata I.M., Shershenuk O.M. Enterprise Competitiveness: Textbook. – Kharkiv, 2020. – 204 p.
4. Sizonenko V. O. Modern Entrepreneurship. – K.: Vikar .:, 2009. – 438 p.
5. Adamik V. A. Evaluation of Enterprise Competitiveness / V. A. Adamik // Bulletin of Ternopil National Economic University. – 2012. – 68 p.
6. Putsenteylo P. Competition as an Economic Category / P. Putsenteylo // Economics of the Agro-Industrial Complex. – 2013. – 126 p.

*Yevhenii Kudriashov,
PhD student, «KROK» University,
Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6394-8788*

**THE ROLE OF TYPIFICATION OF TOURIST DESTINATIONS
IN THE CONTEXT OF STRATEGIC MANAGEMENT OF TOURISM
(РОЛЬ ТИПІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ В КОНТЕКСТІ
СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТУРИЗМУ)**

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4332/>

Effective management of tourist destinations has one essential factor: the managerial strategy must be adapted to the type of destination. The type should include not only geographical location, seasonality of tourist flows and cultural component, but also a number of other features of a particular location.

In the context of management, the typology of tourist destinations can be used to develop various managerial strategies, considering the potential and characteristics of the tourist destination [1]. For example, destinations rich in natural resources can be developed as ecotourism destinations, attracting tourists who are interested in learning about environment and protecting nature. For such destinations, it is important to develop ecologically balanced development strategies that will ensure the preservation of natural resources. Destinations with strong cultural and historical potential can enhance their development through a variety of cultural events and festivals that will attract tourists interested in exploring cultural and historical sites, etc.

In addition, the classification of tourist destinations can be used to develop marketing strategies aimed at different categories of tourists. For example, elite destinations may be marketed to discerning tourists seeking luxury hotels and exclusive services, while mainstream destinations may target family and youth vacations.

In conclusion, the typology of tourist destinations is an important tool for the strategic management of tourism. It allows to better understand the different types of tourist destinations, their needs and priorities for the development of infrastructure and services, as well as to determine the marketing strategies and sales channels that will be most effective for each type of destination.

Strategic management of tourism involves solving such tasks as increasing the competitiveness of the tourism industry, increasing revenues and improving the quality of services [2]. The typology of tourist destinations helps to focus on specific problems that need to be solved and to develop appropriate strategies for each type of destination.

Therefore, the typology of tourist destinations is an important tool for strategic management of tourism, as it allows to develop effective strategies and sales channels for each type of tourist destination, which ensures an increase in the competitiveness of the tourism industry and an improvement in the quality of tourist services as a whole.

List of sources used:

1. «Strategic Management: An Integrated Approach» Charles W. L. Hill, Gareth R. Jones – 2012. – p. 950.
2. Bauer M. "Strategy, leadership, creation of management consulting". – 2014. – p. 420.

*Андрусь Ольга Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент, Національний
технічний університет України
«Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

*Наточій Тетяна Олександрівна,
студентка, Національний
технічний університет України
«Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

ДО ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4317/>

Ринок лікарських засобів (ЛЗ) має важливе соціально-економічне значення у забезпеченні належного рівня життя населення. Однак, сучасна система охорони здоров'я в Україні не здатна у повній мірі задовольняти потреби населення у ЛЗ [1]. Однією з головних причин низької доступності ЛЗ є проблема недосконалої цінової політики та непрозорості процесів ціноутворення. Дане явище має глобальний характер, про що свідчать результати дослідження доступності ЛЗ, проведеного неурядовою організацією Civio Foundation у 61 країні світу. За останні 10 років ціни на ЛЗ у світі змінились несуттєво, проте в Україні лише за останні 3 роки вони зросли у декілька разів. Причинами такого стану ціноутворення на ЛЗ є неефективний механізм їх формування

в Україні, обумовлений, по-перше, вільним ринковим ціноутворенням, відсутністю належного контролю формування цін на ЛЗ з боку уряду, тоді як у більшості розвинених країн світу ціни на ЛЗ як предмети першої необхідності особливо ретельно контролюються державою [2].

Найбільш гострими проблемами регулювання цін на ЛЗ в Україні є неефективна система формування їх граничних цін, недосконалий механізм відшкодування вартості ліків, особливо для окремих категорій споживачів, значна частка імпорту ЛЗ, ціни на які суттєво залежать від нестабільного курсу іноземних валют; проблеми оподаткування ЛЗ ПДВ.

Особливо значущим завданням цінової політики ЛЗ є забезпечення можливості їх придбання населенням та окремих категорій споживачів без дискримінаційного обмеження прав виробників та продавців [3]. Зазначимо, що поширеною світовою практикою є змішане (регульоване та вільне) ціноутворення на ЛЗ. Методами регулювання цін ЛЗ є прямі та непрямі. До прямих методів належать: законодавче регламентування ціни, нормативи, накази, розпорядження, квоти, ліцензії, тендери, державні замовлення, ліміти тощо. Непрямі методи передбачають використання інструментів фіскальної, бюджетної, грошово-кредитної, інвестиційної, амортизаційної, інноваційної та інших політик, за допомогою яких держава законодавчо створює належне економічне середовище в інтересах усіх членів суспільства [1].

Таким чином, формування цін ЛЗ в Україні потребує комплексного підходу і вимагає прийняття науково обґрунтованих економічних рішень та сприятиме підвищенню його ефективності та доступності. Підтримання належної політики регулювання цін ЛЗ повинно бути орієнтованим на інтереси всіх зацікавлених суб'єктів – виробників ЛЗ, системи охорони здоров'я, конкретних пацієнтів, страхових компаній та держави, що сприятиме і захист здоров'я населення, і сприятиме розвитку фармацевтичної галузі України.

Література:

1. Пінчук Д. В. Світовий досвід регуляторної політики у сфері торгівлі лікарськими засобами / Д. В. Пінчук // Економіка та держава. – 2017. – № 11. – С. 108-110.
2. Назаркіна В.М. Міжнародний досвід управління прайсингом як основа цінової доступності лікарських засобів / В. М. Назаркіна, А. С. Немченко // Соціальна фармація в охороні здоров'я. – 2017. – Т. 3, № 2. – С. 24-33.
3. Паєнтко Т.В. Необхідність та напрями фінансового регулювання цін на лікарські засоби / Т. В. Паєнтко // Економіка та держава. – 2015. – № 3. – С. 91-95.

*Артюх Тетяна Миколаївна,
доктор технічних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ
ORCID: 0000-0003-3541-6690*

*Попенко Єгор Володимирович,
магістр 1 року навчання
спеціальності 076 «Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність»,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, м. Київ*

СТРАТЕГІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ EU GREEN DEAL

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4352/>

Актуальність. Реалізація Зеленої угоди ЄС передбачає розробку заходів комплексного плану, спрямованого на поліпшення стійкості економіки ЄС, зменшення викидів парникових газів і захист біорізноманіття. План дій Зеленої угоди матиме значні наслідки для поліпшення економіки, оздоровлення навколишнього середовища та розвиток суспільства ЄС. Ця тема набуває значної актуальності для політичної діяльності лідерів держав країн-членів ЄС, провідних світових компаній, науковців і громадського руху, які працюють в напряму розбудови сталого розвитку, зміни клімату та формування політики ЄС. Розуміння політики ЄС у цій сфері дозволить зацікавленим сторонам розробити ряд заходів, інструментів та механізмів для запобігання викликів та реалізації можливостей, які відкриває перехід до сталої економіки.

Предмет дослідження: реалізація EU Green Deal в контексті політики ЄС.

Об'єкт дослідження: політика ЄС у 2022-2023 роках щодо реалізації EU Green Deal.

В основі стратегії європейського зеленого курсу, яка стала дорожньою картою для забезпечення стійкого розвитку економіки ЄС, знаходяться базові принципи щодо перетворення кліматичних та екологічних проблем у формування можливостей для усіх галузей політики, створюючи цей перехід справедливим та інклюзивним. Політика європейського зеленого курсу спрямована на підвищення ефективності використання ресурсів шляхом переходу до чистої, циклічної економіки,

яка дозволить зупинити зміну клімату, запобігти втраті біорізноманіття та скоротити забруднення. Європейський зелений курс включає не лише інноваційні технологічні механізми, а надає доступ до необхідних інвестицій та фінансових інструментів, забезпечуючи справедливий та інклюзивний перехід. Дія реалізації європейського зеленого курсу охоплює всі сектори економіки, зокрема транспорт, енергетику, сільське господарство, будівництво, ІКТ, а також галузі з виробництва сталі, цементу, текстилю та хімікатів [1].

План дій європейського зеленого курсу заснований на стратегії підвищення ефективності використання ресурсів, в основі якого є перехід до чистої економіки замкнутого циклу, відновлення біорізноманіття та скорочення забруднення. Суттєву роль для реалізації плану дій ЄС відводиться циркулярній економіці (СЕАР) II. Пакет циркулярної економіки було прийнято для розв'язання проблем щодо підвищення глобальної конкурентоспроможності, сприяння сталому економічному зростанню та створення нових робочих місць. Він базується на заходах плану дій ЄС щодо циркулярної економіки (2015 та 2020 роки), що охоплюють повний життєвий цикл продукції, починаючи від виробництва та споживання та закінчуючи поводженням з відходами та ринку вторинної сировини. Спираючись на діяльність, проведену в економіці замкнутого циклу з 2015 року, СЕАР II фокусується на ресурсномістких секторах, де потенціал циклічності високий. Прагнучі якнайдовше утримувати ресурси в економічних циклах, план дій охоплює ключові ланцюжки створення вартості продукції, зокрема електроніка та ІКТ, батареї живлення та транспортні засоби, упаковка, пластмаси, текстиль та харчові продукти [2].

Реалізація плану європейського зеленого курсу була розпочата фактично ще на початку 2010 року з введенням в дію Директиви ЄС 2009/125/ЕС. В цій Директиві викладено вимоги до екодизайну продуктів, що використовують енергію, яка на 80% стосується його впливу на навколишнє середовище. Вона встановлювала нові вимоги до споживних властивостей, зокрема довговічності, надійності, ремонтпридатності, екологічності, а також передбачала модернізовану конструкцію, багаторазовість застосування, простоту в обслуговуванні, ремонті та переробленні, а також енергоефективність та ресурсоефективність. Виробники мали створити екологічний профіль і надавати споживачам інформацію про обсяг ресурсів, що споживається, та генерованих викидів. Отже, вимоги до інформації продукції гарантують, що споживачі мають знати про вплив своїх покупок на довкілля. Уся регульована продукція, що використовує енергію, повинна мати цифрові паспорти. Це полегшує ремонт або перероблення продуктів і полегшує відстеження речовин, що викликають занепокоєння, по всьому ланцюжку поставок. Оновлена

пропозиція до екодизайну продукції розширює існуючу структуру вимог двома способами: шляхом охоплення максимально широкого асортименту продукції та розширенням сфери вимог, яким має відповідати продукція (рис. 1) [1, 3].

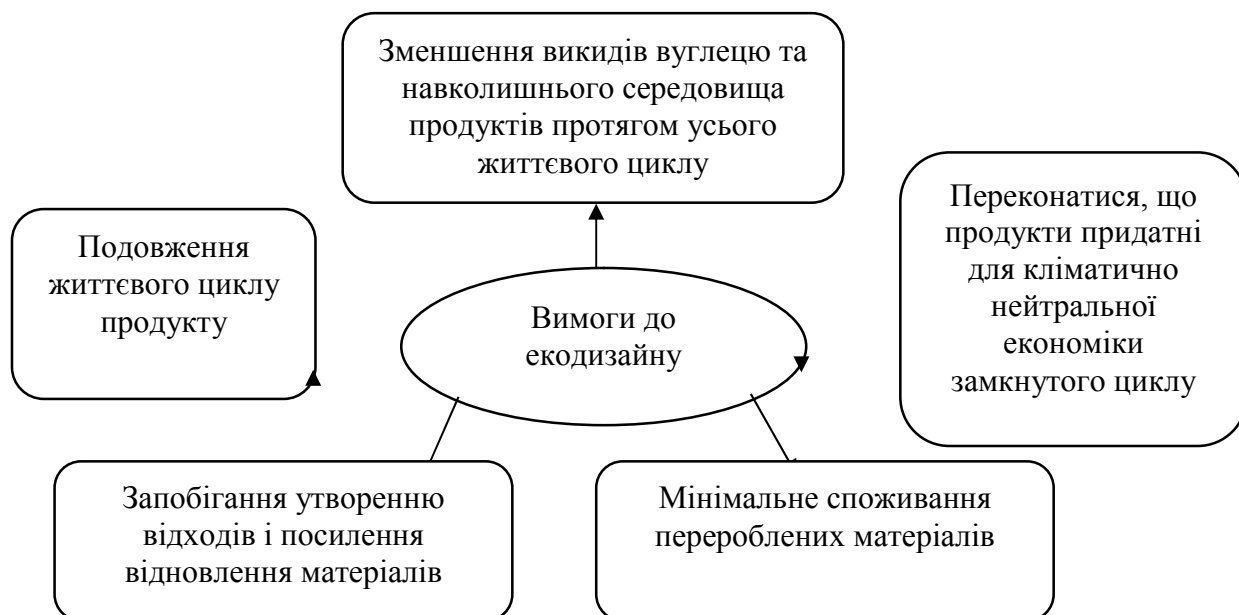

Рисунок 1. Основні вимоги до екодизайну [1]

Досягненню мети створення нейтрального до зміни клімату ЄС у 2050 році, сприяє і стратегія розвитку АПК «від ферми до столу», яка встановлює новий підхід для реалізації відповідних заходів у сільському господарстві, рибальстві та аквакультурі, а також виробничо-збутовому ланцюгу продовольства. Продовольчі системи залишаються одним із ключових факторів зміни клімату та деградації навколишнього середовища. Виробництво, перероблення, роздрібна торгівля, упаковка та транспортування харчових продуктів роблять значний внесок у створення викидів ПГ, забруднення повітря, ґрунту та води та чинять негативний вплив на біорізноманіття. Проте, споживачі повинні мати можливість вибирати з поміж інших екологічно чисті харчові продукти. Створення сприятливого інформаційного середовища дозволяє полегшити вибір здорового та стійкого харчування, надає користь здоров'ю та поліпшує якість життя споживачів, зменшує витрати на здоров'я суспільства.

Нова стратегія біорізноманіття на період до 2030 року є всеосяжним, системним і амбітним довгостроковим планом щодо захисту природи та обігу від деградації екосистем. Це ключовий аспект Європейського зеленого курсу та лідерства ЄС у міжнародних діях на користь глобальних суспільних благ та цілей сталого розвитку. З метою відновлення біорізноманіття Європи до 2030 року у Стратегії викладено нові

шляхи більш ефективного здійснення існуючого законодавства, нові зобов'язання, заходи, цілі та механізми управління [1].

Динаміка викидів парникових газів ЄС до 2050 року, що мають відношення до EGD, представлена на рисунку 3, показує варіацію навколо лінійного тренду.

Рисунок 2. Програма скорочення викидів парникових газів ЄС до 2050 року [4].

Кліматично нейтральний ЄС-27 повинен скоротити викиди парникових газів на 60% до 2030 року, вийти на 0 до 2050 року. У базовому році поточної кліматичної політики (станом на 1990 р.), викиди парникових газів у сучасних країнах ЄС-27 становили 4857 Мт еквіваленту CO₂ (CO₂e). Це означає, що:

1. Викиди CO₂ та інших газів, таких як метан, розраховані за CO₂e. До 2018 року вони впали до 3764 Мт (з 3055 Мт викидів CO₂), тобто зниження становило в середньому близько 39 Мт на рік (Євростат, 2020b).

2. Скорочення на 60% до 2030 р. означає ціль у 1943 Мт. Це вимагає річне скорочення приблизно на 162 Мт, що є суттєвим розривом із тенденцією минулих десятиліть.

3. Після 2030 року залишиться два десятиліття для скорочення решти 1943 Мт до нуля, що означає середньорічне скорочення на 97 Мт. Розумно очікувати, якщо складну мету до 2030 року буде досягнуто, то ЄС зможе рухатися до кліматичної нейтральності у 2050 році.

З наведеної закономірності динаміка викидів коливається навколо трьох різних швидкостей лінійного тренду: фаза повільного скорочення протягом останніх трьох десятиліть, десятиліття прориву, що починається на момент 2020 року, і два десятиліття для завершення зусиль [4].

У 2022-2023 роках очікується, що ЄС продовжить свої зусилля щодо впровадження Зеленої угоди за допомогою різноманітних заходів та ініціатив.

Основні принципи Зеленої угоди представлені у таблиці 1 [5].

Принципи Зеленої угоди у 2022-2023 роках [5]

Принцип	Характеристика
Реалізація пакета «Придатність до 55 років»	У липні 2021 року Європейська комісія запропонувала пакет заходів щодо скорочення викидів парникових газів у ЄС щонайменше на 55% до 2030 року порівняно з рівнем 1990 року. Пакет включає різні заходи, такі як збільшення частки відновлюваної енергії, сприяння енергоефективності та реформування системи торгівлі викидами ЄС. Реалізацію цих заходів планується продовжити у 2022-23 роках.
Інвестиції в стійку інфраструктуру	ЄС прагне інвестувати в стійку інфраструктуру, таку як відновлювані джерела енергії, чистий транспорт і енергоефективні будівлі, щоб зменшити викиди парникових газів і сприяти сталому економічному зростанню. Очікується, що ЄС продовжить інвестувати в ці сфери у 2022-23 роках.
Сприяння сталому сільському господарству	ЄС прагне сприяти сталому сільському господарству за допомогою таких заходів, як зменшення використання пестицидів, сприяння органічному землеробству та підтримка агроєкології. Очікується, що ЄС продовжить сприяти розвитку сталого сільського господарства у 2022-23 роках.
Підтримка інновацій та досліджень	ЄС інвестує в дослідження та інновації для розробки нових технологій і рішень для боротьби зі зміною клімату та сприяння стійкості. Очікується, що ЄС продовжить підтримувати інновації та дослідження у 2022-23 роках.

Підсумовуючи, варто зазначити таке, очікується, що ЄС продовжить свої зусилля щодо впровадження Зеленої угоди у 2022-2023 роках шляхом запровадження різноманітних заходів та ініціатив, спрямованих на скорочення викидів парникових газів і сприяння сталому розвитку. Таким чином, у 2022-2023 роках очікується збільшення фінансування на заходи, пов'язані з реалізацією EU Green Deal, зокрема, створення фонду Just Transition Fund, який має допомогти країнам ЄС, що найбільше залежать від вуглеводнів, перейти на більш екологічний спосіб життя. Крім того, ЄС збирається залучити до співпраці міжнародних партнерів та створити коаліцію з країнами, які мають аналогічні цілі та завдання щодо збереження довкілля та біорізноманіття.

Загалом, плани ЄС на майбутнє спрямовані на створення найвищої чистоти довкілля для своїх громадян, забезпечення стійкого розвитку та боротьбу зі зміною клімату.

Висновки. Політика Європейського Союзу (ЄС) у 2022-2023 роках щодо реалізації EU Green Deal, біорізноманіття та розвитку органічного виробництва буде спрямована на досягнення амбітних кліматичних цілей, збереження біорізноманіття та підтримку сталих форм виробництва. Однією з головних ініціатив ЄС в цьому напрямку є EU Green Deal – стратегія, яка передбачає зменшення викидів парникових газів на 55% до 2030 року та досягнення нульових викидів до 2050 року. Це зумовлює

перехід до сталих джерел енергії, зменшення використання вуглецю та підтримку енергоефективності. В рамках цієї стратегії будуть запроваджуватися нові законодавчі акти, такі як закон про кліматичну зміну та закон про забруднення повітря, які сприятимуть зменшенню викидів.

Список використаних джерел:

1. The EU Green Deal – a roadmap to sustainable economies, URL: <https://www.switchtogreen.eu/the-eu-green-deal-promoting-a-green-notable-circular-economy/>
2. Огляд політики у рамках стратегії European Green Deal, URL: <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2022/01/european-green-deal-policy-guide.html>
3. WHAT ROLE SHOULD THE EU GREEN DEAL PLAY IN TIMES OF CONFLICT, URL: <https://www.idos-research.de/en/the-current-column/article/what-role-should-the-eu-green-deal-play-in-times-of-conflict/>
4. The European Green Deal – More Than Climate Neutrality. URL: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2021/number/2/article/the-european-green-deal-more-than-climate-neutrality.html>
5. THE EUROPEAN GREEN DEAL, URL: <https://errin.eu/tags/european-green-deal>

*Балашов Геннадій Борисович,
аспірант, Львівський національний
університет імені Івана Франка*

*Науковий керівник:
Любенко Андрій Миколайович,
доктор економічних наук,
професор, Львівський національний
університет імені Івана Франка*

ОПОДАТКУВАННЯ ТА АУДИТ В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО СТАНУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4326/>

Що ми маємо на податковому просторі на теперішній день? Податківці стверджують, що на сьогоднішній день за порушення податкового законодавства усі види штрафів нараховуються, але постанови не складаються, поки не дана відповідна команда.

Ми, постсовдепівське покоління, покоління 60-70х років у теперішній час покладаємо надії та мрії, у своїй більшості на нове покоління молодих розумних людей, які прийшли тепер до влади, у яких метою, мало би бути дорога – йти стежиною процвітання держави та виробляти відповідні підходи до цієї мети. Про те, окремі з них, дивлячись на згадане покоління, знову ж таки, у більшості, продовжують «тяготити» совдепівським нормам, а дехто схилилась до цих норм, тому що їм підійшли процеси заробляння грошей, як налагоджені прості для них схеми. Це небезпечно, і переконаний, що такий вектор веде країну до занепаду. Податківським можновладцям, у тому числі й народним обранцям, які на даний час приймають такі нові «драконівські» Закони та підзаконні акти, треба замислитися у теперішній час – час воєнного стану про те, як залучити кошти для озброєння, оснащення і переоснащення ЗСУ новими видами зброї, а також діяти шляхом виводу капіталу з тіні. На даний час у тіньовій сфері знаходиться близько 30% від ВВП і це нікого не бентежить. Можновладці бояться того, що таке явище як відкати, лобіювання інтересів третіх сторін та втратити свої «дивіденди» і, взагалі припинити їх своє існування. Якщо, наприклад бізнесмен, зрозуміє, що ті гроші, зібрані на «відкат», зекономивши свій власний прибуток треба віддати державі, а остання у законний, підкреслюю, законний спосіб, його захистить, він нерозуміючи передасть ці кошти державі. І, якщо це буде на законодавчій базі, – «здасть» «кривдників» та зрадників держави правоохоронним органам. Тобто, від держави потрібен лише захист бізнесових законних інтересів. Впевнений, що захищений державою бізнесмен готовий поділитися для потреб війни, для захисту держави та українського народу своїм власним, знаючи, що кошти не підуть до кишені того чи іншого чиновника. Депутатів же пропоную піддати ретельній перевірці на предмет виявлення хабарників і не тільки за допомогою оргтехніки (поліграфа), оскільки останній при налаштуваннях вже готовий для перевірок на похибку, при чому депутатів усіх рівнів. Як збільшити діапазон похибок спосіб нам вже відомий і поліграф тепер вже не панацея від виявлення неправди. Проведена ж попередніми урядами люстрація за допомогою поліграфа, довела свою неефективність у цьому. Крім того, не було враховано і продажність осіб, які їх проводили. Розуміємо, що президент Зеленський В. В., в однині або ж з невеликою горсткою прибічників цього не зробить. Суспільство на даному етапі вже зріле і готове йому у цьому допомогти, у тому числі й з проведенням націоналізації чи то обленерго, чи облгазів, з якою свого часу не справився экс-президент Ющенко В. А., переживаючи за своє життя,

хоча близьке оточення, і при тому не зважаючи на чисельну підтримку народу України та нардепів у часи передвиборчої кампанії, яке переконувало його у тому (нардепи Рибачук О., Олійник П., Безсмертний Р, Томенко М, інші).

Вважаю, що дана стаття – це волевиявлення усього нашого українського народу, тому, що вже «наболіло», а крім того, прошу зважати (не закликаю) на наступних виборах кого ми обираємо, скільки брехливих обіцянок ми отримали від того, чи іншого обранця, якого, ймовірно, тепер ми, гадаю, не виберемо.

Тепер щодо аудиту, який так жваво почав проводитися на всіх рівнях та структурах. На даний час, отримавши вказівку на проведення моніторингу, держаудитслужба України розпочала своє, так зване «полювання на відьом». Так, у цьому році, розпочато масові зупинення договорів підряду та закупівель через відповідні майданчики. Складені держаудитслужбами акти переважно носять один й той самий характер висновків, а у більшості суперечать взагалі дійсності. Так, наприклад, згідно з ідентифікатором закупівлі UA-2022-12-08-019984-а, особи, що проводять перевірку зазначають про відсутність довідок про судимість, про відсутність залучення дитячої праці, про притягнення за корупційні діяння службової особи Учасника закупівлі, хоча зазначені документи були подані у складі тендерної документації.

На моє глибоке переконання, держаудитслужба намагається такою «масовістю» складених неправомірних актів показати колосальний об'єм проведеної ними роботи, що ніби «не дарма хліб їдять», тобто відзвітуватись на «верхи». Гадаю, що у цей час, тим більше, воєнний стан, такі крайнощі та «перелами у податковій політиці, можуть призвести до наслідків обурення зі сторони ФОПів та середнього прошарку бізнесу, що буде мати негативні наслідки (протести, страйки, мітинги тощо). Це тільки на руку ворогу.

Ми йдемо у цілому європейським шляхом, а тому і підходи до податкового законодавства мають бути європейськими, а не «совдепівськими». Закликаю нинішніх посадовців та їх наступників про це. Впевнений, ми вже не повернемося у майбутньому до таких методів «праці», а їх прибічників позбудемося у законний спосіб.

*Вага К.М.,
студентка 4 курсу ФМТП,
Державний торговельно-
економічний університет*

*Жукова В.О.,
студентка 4 курсу ФМТП,
Державний торговельно-
економічний університет*

ПОРІВНЯННЯ МОДЕЛЕЙ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОЇ. ВІД ЧОГО ЗАЛЕЖИТЬ УСПІШНІСТЬ МОДЕЛЕЙ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4319/>

За останнє десятиліття корпоративне управління стало предметом значного інтересу з боку фондових бірж та регуляторів, які намагаються встановити стандарти найкращої практики управління. Це обумовлено зростаючою інтеграцією фінансових ринків та зростанням міжнародних компаній, які підштовхують інвесторів до систематичної оцінки корпоративного управління при прийнятті інвестиційних рішень. Дослідження в галузі фінансів показують, що компанії, які дотримуються стандартів корпоративного управління, отримують вищі прибутки від своїх інвесторів, порівняно з тими, які не дотримуються таких стандартів.

Корпоративне управління описує систему взаємовідносин між менеджментом компанії, її радою директорів, її акціонерами та іншими зацікавленими особами. Головною метою корпоративного управління є пошук балансу та розподіл повноважень і обов'язків між акціонерами, директорами та керівництвом компанії. Це досягається за допомогою інструментів урівноваження різних чинників ухвалення рішень та контролю для акціонерів та інших зацікавлених сторін. Розуміння поняття корпоративного управління та вивчення існуючих моделей є важливим для забезпечення ефективності управління компанією. Можна виділити різні види корпоративного управління англо-американська, німецька та японська. Розглянемо різницю між двома найбільш використовуваними моделями.

Англо-американська система корпоративного управління поширюється на корпорації США, Канади, Великої Британії, Австралії, Нової Зеландії.

Ключовими учасниками англо-американської моделі є керівники, директори, акціонери (здебільшого інституційні інвестори), урядові структури, біржі, саморегульовані організації, консалтингові фірми, що надають консультаційні послуги корпораціям та акціонерам з питань

корпоративного управління та голосування за дорученням. Виокремимо основних учасників – це менеджери (керівники), директори (Рада директорів) та акціонери.

За післявоєнний період у Великій Британії та США відбулися зрушення в бік збільшення числа акціонерів з числа інституційних порівняно з індивідуальними інвесторами, що призвело до посилення їхнього впливу. У свою чергу, це спричинило законодавчі зміни, що сприяють їх активізації як учасників корпоративних відносин.

До рад директорів більшості корпорацій Великої Британії та США входять як "внутрішні" члени ("інсайдери"), так і "зовнішні" ("аутсайдери"). Інсайдер – особа, яка або працює в корпорації (менеджер, виконавець або працівник), або тісно пов'язана з управлінням корпорацією. Аутсайдер – це особа, безпосередньо не пов'язана з корпорацією або з її управлінням. Синонімом слова "інсайдер" може бути "виконавчий директор", а синонімом слова "аутсайдер" є вираз "невиконавчий директор" або "незалежний директор".

Нині і американські, і англійські корпорації тяжіють до включення до Ради директорів дедалі більшої кількості незалежних директорів.

У країнах, що використовують англо-американську модель управління, вимоги до розкриття інформації теж високі, проте не настільки, як у США, де корпорації повинні публікувати найрізноманітнішу інформацію. До річного звіту або до порядку денного річних загальних зборів акціонерів мають бути включені такі відомості:

- ✓ щоквартальна фінансова інформація;
- ✓ дані про структуру капіталу;
- ✓ довідка про колишню діяльність директорів, яких призначають (включно з іменами, обійманими посадами, відносинами з корпорацією, володінням акціями в корпорації);

Щодо німецької моделі, вона використовується в німецьких та австрійських корпораціях. Деякі елементи цієї моделі присутні також у Нідерландах і Скандинавії. Крім цього, нещодавно деякі корпорації Франції та Бельгії також почали застосовувати елементи німецької моделі.

Банки відіграють особливу роль у реалізації німецької моделі, оскільки є довгостроковими акціонерами корпорацій. Представники банків обираються до Рад директорів, їхнє представництво у складі Ради директорів постійне. Банк виступає акціонером і кредитором, емітентом цінних паперів і боргових зобов'язань, депозитарієм і агентом, що голосує, на річних загальних зборах акціонерів. Правління (Виконавча рада) складається з менеджерів корпорації, Наглядова рада – з представників робітників, службовців корпорації та акціонерів. Обидві палати функціонують окремо – не допускається одночасна участь у складі Правління та Наглядової ради однієї й тієї самої особи.

Основними акціонерами в Німеччині є банки та корпорації. У Німеччині корпорації також є акціонерами і можуть мати довгострокові вкладення в інших неафілійованих корпораціях, тобто корпораціях, які не належать до певної групи пов'язаних (комерційно або промислово) між собою корпорацій.

Іноземні інвестори донедавна не чинили істотного впливу на німецьку систему, проте нині їхня роль зростає.

У Німеччині розроблено досить суворі правила розкриття інформації. Корпорації повинні надавати в річному звіті або на загальних зборах таку інформацію:

- ✓ фінансову звітність за кожне півріччя;
- ✓ дані про структуру капіталу;
- ✓ деталізовану інформацію про кожного кандидата до Наглядової ради (із зазначенням імені та прізвища, адреси, місця роботи та обійманої посади);
- ✓ сукупну інформацію про винагороди, що виплачуються членам Правління та Наглядової ради;
- ✓ дані про акціонерів, які володіють понад 5% акцій корпорації;
- ✓ інформацію про можливе злиття або реорганізацію;
- ✓ пропоновані поправки до статуту;

Отже, з врахуванням інформації про дві моделі корпоративного правління порівнюємо їх між собою в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика німецької та англо-американської моделей корпоративного управління

Характеристика моделей за критерієм	Англо-американська модель	Німецька модель
Орієнтованість на	Фондовий ринок	Кредитний ринок
Система соціальних цінностей	Індивідуальність, свобода вибору	Соціальне партнерство
Структура акціонерного капіталу	Дисперсна	Концентрована
Роль трудового колективу	Пасивна	Активна
Основний спосіб фінансування	Фондовий ринок	Банки
Невідповідність інформації	Менеджмент	Менеджмент «домашній» банк
Терміни інвестування	Короткостроковий	Довгостроковий
Вартість капіталу	Висока	Середня
Ринок капіталу	Високоліквідний	Ліквідний
Оплата менеджменту	Висока	Середня
Структура акціонерного капіталу	Незібрана	Відносно зібрана
Система контролю	Зовнішня	Внутрішня
Облікова система	GAAP	IFRS

Джерело: складено авторами на основі [3].

Виходячи з порівняльної таблиці, слід зазначити, що корпоративне управління компанії керується інтересами власників капіталу, а саме: оцінкою капітальних ризиків, оцінкою ефективності капітальних вкладень, моніторингом і управлінням коштами. Порівняння систем корпоративного управління в США та Німеччині вказує на принципову різницю в моделях щодо прямого розкриття управлінської діяльності та довгострокового розвитку відносин між акціонерами та іншими зацікавленими сторонами. Дослідження двох моделей корпоративного управління показує, що існує принаймні два аспекти, за якими їх можна порівнювати: існуюча система (наприклад, чий вимоги мають пріоритет) та оцінка ефективності корпоративного управління (наскільки добре пріоритетні вимоги виконуються).

Отже, кожна з цих моделей виникла з потреби підвищення економічної ефективності та якості моделі корпоративного управління, які також мають певні відмінності. У англо-американській моделі успіх компанії в першу чергу вимірюється рентабельністю капіталу, а в німецькій базується на людському капіталі. Той факт, що ці моделі зазнали економічних і соціальних трансформацій, свідчить про те, що, незважаючи на всі відмінності та специфічні недоліки, кожна з них має достатньо сил, щоб підтримувати існування корпорації та впливати на економіку країни.

Література:

1. Ross S. What Are Some Examples of Different Corporate Governance Systems? Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/ask/answers/051115/what-are-some-examples-different-corporate-governance-systems-across-world.asp> (дата звернення: 01.04.2023).
2. Корпоративне управління. eKhNUIR: Головна сторінка. URL: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/14630/13/КорпоративнеУправління_%20Тема%203.%20Моделі%20корпоративного%20управління.pdf (дата звернення: 02.04.2023).
3. Швець Ф. Д. Корпоративне управління. Рівне : НУВГП, 2017. 320 с.

*Вальковець Алла Степанівна,
викладач, Рівненський державний
гуманітарний університет
ORCID: 0000-0002-5912-9891*

СТАН ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У ВОЄННИЙ ЧАС В УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4320/>

Електронна система публічних закупівель Prozorro це онлайн-платформа, де державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість поставити це державі. Вона об'єднує понад 35 тисяч державних та комунальних органів влади та підприємств (замовники товарів, робіт та послуг) та близько 250 тисяч комерційних компаній (постачальники) [1].

Дана платформа надає можливості отримати максимальну економію та ефективність, відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель, об'єктивну та неупереджену оцінку пропозицій конкурсних торгів, запобігати корупційним діям і зловживанням, отримати повну звітність і аналіз всіх державних закупівель.

В 2021 році закупівлі через систему перевищили 1,1 трлн грн або 18% ВВП України. За підсумками 2021 року в ній працювало більше 40 тис замовників і більше 260 тис постачальників. Ефективною закупівлею є така, що дозволила купити товар, роботу або послугу вчасно, необхідної якості за найкращою ціною. Ефективність Prozorro прийнято вимірювати такими показниками, як рівень конкуренції чи відносної економії. Остання в 2021 і в 2022 роках складає майже 6%. Це означає, що замовник, провівши тендер, в середньому отримував ціну на 6% нижче від рівня очікуваної вартості.

В 2022 році питання порівняння ефективності закупівель набуло ще більшої актуальності. Якщо в 2021 році на конкурентні закупівлі припало три чверті витраченої замовниками суми (840 з 1,1 млрд грн), 2022 рік – через війну – це лише 12% (100 млн. грн з 270 млрд. грн) [2].

У системі публічних закупівель Prozorro в 2022 році укладено 2,8 млн контрактів на загальну суму 484 млн грн.

З початку 2023 року в системі вже успішно завершилося 2366 аукціонів, які допомогли заробити 897,6 млн гривень у бюджети різних рівнів [3].

Впровадження воєнного стану в Україні стало новим поштовхом до термінових змін та адаптації до нинішніх умов. Ці зміни стосувалися як і сфери законодавчої бази так і до самої процедури проведення торгів. Було зменшено кількість документів, що вимагається від Постачальника, таким чином залучаючи більшу їх кількість, спонукаючи до конкуренції та зниження цінових пропозицій. Також скорочені терміни проходження процедури закупівель, що в свою чергу допомагає швидше здійснювати безпосередню закупівлю товарів або робіт чи послуг. З введенням воєнного стану в Україні основним документом, що регулює діяльність в системі публічних закупівель є Постанова Кабінету Міністрів України № 1178 від 12 жовтня 2022 р зі змінами, а також Постанова Кабінету Міністрів України № 1275 від 11 листопада 2022 року «Про затвердження особливостей здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану».

Останні кілька років система активно розвивається і з переходом України у воєнний стан цей процес поглибився і прискорився. Намічені перспективні плани щодо удосконалення роботи та напрацювання стратегій на воєнний та післявоєнний час України, на її відбудову із залученням також і закордонних інвестицій, донорських коштів.

Література:

1. Електронна система публічних закупівель Prozorro. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://prozorro.gov.ua/>
2. Публічний модуль аналітики Prozorro. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bi.prozorro.org/>
3. Річний звіт Prozorro за результатами 2022 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://infobox.prozorro.org/articles/richniy-zvit-prozorro-za-rezultatami-2022-roku>

*Івахненко Ірина Сергіївна,
доктор економічних наук,
професор, Київський
національний університет
будівництва і архітектури*

*Павлова Валерія Андріївна,
студентка, Київський
національний університет
будівництва і архітектури*

*Тритинник Катерина
Володимирівна,
студентка, Київський
національний університет
будівництва і архітектури*

УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ТА ЦИФРОВІ РІШЕННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4351/>

Сучасна економіка, суспільство не можуть існувати без розвиненої інформаційної системи. Інформація та комунікації в наш час виступають основним аспектом соціальних взаємодій, загальною характеристикою будь-якої діяльності, в тому числі і управлінської, для забезпечення ефективної діяльності необхідно постійно розвиватися та вдосконалюватися, оскільки, іноді, внаслідок недосконалої системи комунікацій суттєво знижується ефективність управління і загалом господарська діяльність організації.

Налагоджена система комунікації покращує результати роботи, проте потребують часових затрат. Менеджери мусять витратити близько 80% робочого часу для спілкування з іншими, проводити зустрічі, телефонні розмови, спілкування в інтернеті. Технологічний розвиток і зміни в світі прискорюють передачу та обробку інформації. Спершу, інтернет-зв'язок використовувався для маркетингового просування продукції як рекламний майданчик. Електронна пошта забезпечувала швидкий обмін інформацією, що прискорювало багато робочих процесів.

Для теоретичного обґрунтування комунікації необхідно розглянути підходи, за допомогою яких можна визначити їх сутність. Цих підходів є п'ять (Рис. 1.)

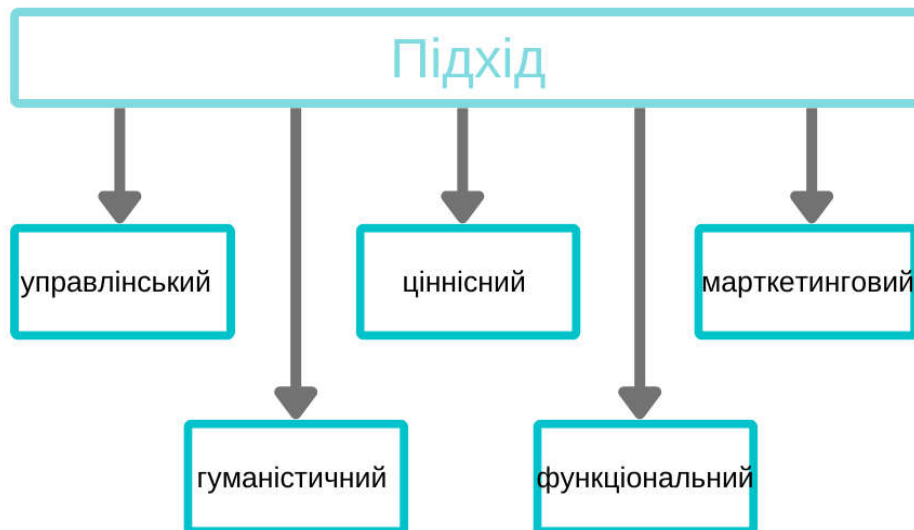

Рис. 1. «Підходи до визначення сутності комунікацій»

Комунікаційний процес на підприємстві – це система обміну інформацією між двома або більше особами, що має на меті забезпечення передачі та розуміння тієї інформації, що є предметом обміну.

Роль комунікацій очевидна як для малих фірм, так і для потужних компаній. Від ефективності комунікаційних процесів залежить не лише робота підприємства, як господарюючого суб'єкта на ринку, але й людей, працівників даного підприємства [4].

Комунікація є процесом взаємодії, під час якого відбувається передача чи обмін інформацією. При цьому комунікація вважається успішною, якщо вона пройшла повний цикл. Відправник передає інформацію адресату, останній має однозначно зрозуміти її зміст. Успішний комунікаційний процес залежить також від послідовної побудови інформаційного повідомлення відправником (Рис. 2.)

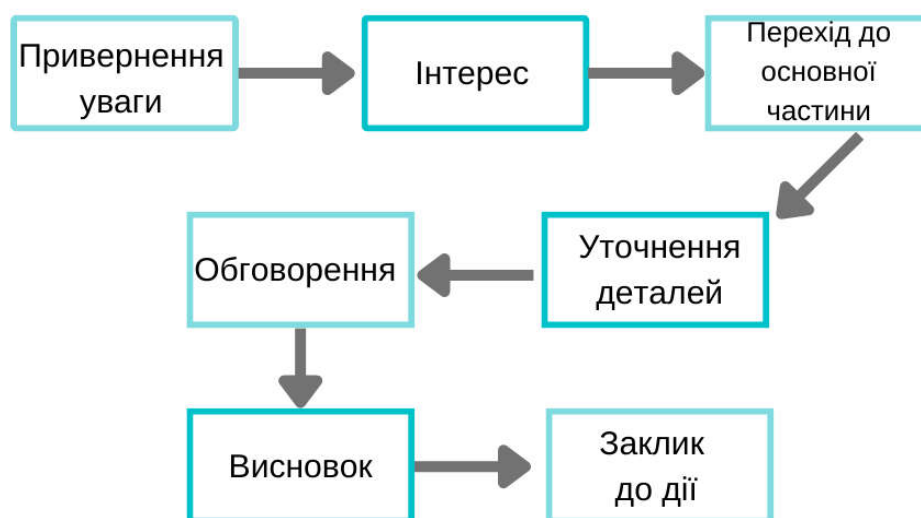

Рис. 2. «Побудова інформаційного повідомлення»

Управління комунікаційним процесом організації потребує від керівника навичок та здатності не лише ефективно налаштовувати процеси, а й приймати в них активну участь. Форма, яку приймають комунікації, здатна впливати на погляди працівників, їх ступінь розуміння та мотивацію. Варто усвідомлювати, що якщо передана інформація буде неправдивою чи недостовірною, це може спричинити конфлікти та непорозуміння всередині організації, що так чи інакше вплине як на поведінку персоналу, так і на ефективність їх роботи.

Для успішної управлінської діяльності потрібно вдосконалювати комунікаційний процес на підприємстві та менеджерам підприємства, розробникам комунікаційних систем важливо мати інструментарій, за допомогою якого можна на ранніх стадіях побудови систем комунікаційного менеджменту визначати їх граничні характеристики з метою уникнення зайвих витрат ресурсів при незадовільному прогностичному результаті. З огляду на це запропоновано використовувати модифікований метод визначення граничної вартості (ціни) системи комунікацій підприємства на етапі технічного завдання [3].

Враховуючи неможливість ефективного функціонування комунікаційної системи без належного управління нею керівникам та менеджерам підприємства з метою формування якісних комунікаційних систем потрібно вдосконалювати механізм управління такими системами на засадах визначення цілей і формування департаменту управління системою комунікацій. Для удосконалення комунікаційного процесу на підприємстві слід чітко визначати потребу в інформації кожного структурного підрозділу й кожного робочого місця, регулювати інформаційні потоки відповідно до вирішуваних завдань, повинна відбуватися взаємодія керівників і підлеглих; організація ефективної системи зворотного зв'язку; впровадження системи збирання пропозицій; інформаційні повідомлення адміністрації підприємства; використання сучасних інформаційних технологій. Керівники вищого рівня повинні постійно надавати управлінській діяльності більш організованого характеру: удосконалювати планування масових організаційних заходів, зборів, нарад, зустрічей з підлеглими, керівниками інших підприємств [1].

На допомогу підприємствам у такі складні часи прийшли новітні технології. Усі наради, збори, конференції, презентації зараз проводять в онлайн-режимі, вся документація переведена в електронний формат, а комунікації здійснюють через інтернет або ж телефоном. Навіть стратегічно важливі підприємства державного значення надали доступ до внутрішніх каналів для домашніх комп'ютерів деяких своїх співробітників із метою забезпечення можливості їх віддаленої роботи.

Для відеоконференцій найчастіше використовують такі сервіси, як Google Hangouts, Zoom Meeting, Skype. Компанія Facebook презентувала новий сервіс Messenger Rooms – інтегровану у соцмережу послугу групових дзвінків, завдяки якій одночасно можуть підтримувати зв'язок до 50 людей без обмежень у часі. Однак такі комунікації несуть певні ризики, адже дослідження вчених свідчать, що відеоконференції втомлюють людей більше, ніж спілкування вживу. Під час відеоконференції людина витрачає більше зусиль на те, щоб прочитати невербальні сигнали, емоції, тон і висоту голосу співрозмовника, а також мову тіла.

Ще одним джерелом стресу може бути тиша. Незважаючи на те, що паузи є природною частиною розмови, під час відеоконференції мовчання може сприйматися як технічні проблеми, що змушує нервувати. Дослідження, яке було проведено в Німеччині, показало, що навіть невеликі затримки у відеоконференціях і телефонних дзвінках негативно впливають на сприйняття співрозмовника. Пауза довжиною 1,2 секунди призводить до того, що співрозмовник сприймається як менш доброзичливий або зосереджений. Сучасні умови життєдіяльності підприємств викликали кардинальні зміни принципів ведення бізнесу. Зміни у роботі організацій значно вплинули на систему менеджменту та зумовили впровадження управлінських інновацій. Саме це дозволило підприємствам оперативно адаптуватися до змін зовнішнього середовища [2].

Література:

1. Харчук С. А. Комунікаційний процес в менеджменті та методи його вдосконалення на підприємстві [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NMIW_2014/Economics/6_162831.doc.htm
2. Водько Вероніка, Матвійчук Наталія. вплив карантину на організаційні комунікації – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://95.217.214.133/bitstream/123456789/17784/1/vodko_matv.pdf
3. Mühsig L. 7 Top Internal Communication Trends You Need To Think About In 2021. URL: <https://staffbase.com/blog/internal-communication-trends/>
4. Вплив пандемії на соціально-економічні процеси в Україні та світі. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: http://chtei-knteu.cv.ua/ua/content/download/konf_14_04_2022.pdf

*Опря Богдана Олексіївна,
кандидат історичних наук,
Кам'янець-Подільський
національний університет
імені Івана Огієнка
ORCID: 0000-0001-6751-1030*

СУЧАСНІ ТРЕНДИ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ В УКРАЇНІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4318/>

Останні роки видалися непростими та виснажливими для готельного бізнесу України. Пандемія COVID 19 випробовувала готельєрів усього світу та України. І лише почали налагоджуватися умови для ведення бізнесу, як нашу країну спіткала нова біда у вигляді повномасштабного військового вторгнення Росії 24 лютого 2022 року. Усі українці вірили до останнього, що війни не буде; що увесь цивілізований світ не допустить жахливого кровопролиття в центрі Європи у XXI ст. Однак, наші найбільші жахи втілились в реальність. Наразі у нашій країні іде війна. Вся економіка продовжує функціонувати лише завдяки західним дотаціям та грошовим вливанням.

Сфера гостинності також зазнала сильних втрат. Найважчі військові дії наразі ідуть на сході та на півдні України. Велика кількість закладів розміщення припинила свою діяльність через війну, інші заклади гостинності зруйновані, пошкоджені, без персоналу також не функціонують наразі.

Проте, якщо аналізувати заклади готельного господарства центральної та західної України ситуація є дещо кращою. У першу чергу це пов'язано із великим напливом внутрішньо переміщених осіб. Останні, тікаючи від війни залишали свої домівки та заселялися в заклади розміщення в основному західної України. Тому можна сказати, що ситуація із готельним бізнесом в Україні у 2022-2023 рр. є досить складною, проте не катастрофічною. Тому у даній статті ми розглянемо усі аспекти сучасних трендів готельного бізнесу та проаналізуємо їх.

Один з головних трендів готельного господарства є використання новітніх технологій. Новітні технології покращують якість обслуговування гостей, а найголовніше гарантують безпеку перебування гостей в готелі. Для прикладу відбувається безконтактний заїзд в готель так як є мобільні додатки із віртуальним ресепшном. У світі уже існують готелі, де персонал фактично не потрібен а їх функції

виконують автоматизовані машини. Проте дана інновація має свої недоліки – втрачається прямий контакт з гостем, що ускладнює прояви гостинності [1].

Однозначний тренд – це спорт, який важливо зробити однією з послуг готелю. Перевагою серед конкурентів буде наявність своєї тренажерної зали, спазони, басейну. Послуги можна доповнювати програмами харчування і спортивними тренуваннями. Надавати послуги персонального фітнес-тренера або масажиста тощо.

Не менш важливий тренд сучасності – персоналізація. Кожному гостю важливо, щоб до його бажань і потреб ставилися серйозно, відповідно пропонуючи індивідуальні послуги. Більшість опитаних гостей заявляють, що змінюють свій вибір на користь персональної пропозиції, яка покриває всі їхні потреби й бажання. Тому сьогодні найкращі в своєму класі бренди підприємств гостинності використовують нові фундаментальні принципи персоналізації даних: збирання правильних даних про гостей, створення правильного технологічного стеку для зберігання цих даних і пошук правильних вирішень. Персоналізація послуг зумовлює необхідність збору актуальних даних про гостей. Згідно досліджень найбільш ефективними ресурсами для підприємців сфери гостинності для збору даних про їх гостей є наступні: соціальні мережі (60%), електронна адреса (58%), Digital аналітика (52%), транзакційні дані (47%), опитування гостей (44%), відгуки гостей (43%), дані про вподобання гостей (41%), дані програми лояльності (35%), дані call-центру або служби прийому та розміщення (33%), пошукові запити гостей (31%), мобільні додатки (30%), дані чат-ботів (10%), інші (1%). За думкою фахівців [2] персоналізація готельних послуг та ефективне використання технологій є основними диференціаторами бренду.

Близькість до природи – дуже суттєва перевага готельного комплексу. У літній період забронювати номер у замиському комплексі майже неможливо. Є великий попит, а пропозицій не так уже й багато, тому підприємці зараз інвестують у такі проєкти. Готелям, котрі знаходяться в мегаполісі необхідно встановлювати зону для вирощування зелені, котру можна використовувати на кухні ресторану. Також серед додаткових послуг можна пропонувати тури з гідом до озер, лісів на ферми з дегустаціями тощо.

Будь-яка поважна компанія сьогодні долучається до захисту навколишнього середовища. Нові реалії та великий попит серед споживачів відкривають додаткові бізнес-можливості. Екологічні варіанти проживання посідають важливе місце у світових тенденціях

готельної галузі. Зараз думати про екологію, сортувати сміття, мінімізувати споживання електроенергії, в цілому дбайливо ставитись до навколишнього середовища стало трендом. Бренди, які підтримують такі ініціативи, не залишаються непоміченими. Вдячність суспільства проявляється передусім через лояльність людей. Опитування споживачів готельного продукту показало, що понад 58 % мандрівників обирають лише ті готелі, які допомагають оберігати навколишнє середовище.

Враховуючи моду на «еко» тренди і зростаючий попит на органічні (екологічні) продукти, можна з упевненістю заявити, що «еко» меню, екологічно сертифікований текстиль і косметичні засоби, що використовуються при наданні послуг, безумовно підвищать рейтинг готелю. А саме, готелі намагаються використовувати екологічно безпечні матеріали в інтер'єрі та обладнанні, практикувати «безвідходні» технології, пропонувати гостям спеціальну білизну «для алергіків», екологічно чисті продукти і напої в ресторані [3].

Присутність компанії в соціальних мережах – невід'ємна частина іміджу кожного готелю, ресторану, салону краси та інших підприємств сфери обслуговування. Близько 60% користувачів соціальної мереж зізналися, що перед відвідуванням вивчають сторінку компанії в соціальних мережах і тільки після цього приймають рішення про відвідування. І якщо Ви раптом подумали, що може краще взагалі не мати сторінку в Facebook або Instagram, щоб не отримати негативний рейтинг – ви помиляєтеся. Відсутність або занедбані сторінки за замовчуванням отримують –1 лояльності гостя до вашого підприємства. Загалом, вибору у вас немає – потрібно бути присутнім в популярних соціальних мережах, бути там активним і мати відмінний рейтинг інакше є всі шанси постійно втрачати частину відвідувачів [4].

Усі процеси управління готелем і клієнтським досвідом мають бути максимально діджиталізовані, це дає змогу не тільки забезпечити комфорт гостям, але і якнайшвидшу окупність проекту.

Перелік сучасних готельних трендів можна продовжити, проте ми зупинились на головних. Розвиток готельного бізнесу в Україні є досить важливим для формування сучасної індустрії гостинності. Наразі українські готелі переживають складні часи, але після перемоги у війні наша сфера гостинності буде найкращою в світі.

Список використаних джерел:

1. Основні тенденції готельної індустрії. URL: https://iqhotel.ua/wp-content/uploads/2021/11/AG-ua_04_hotel_trends.pdf

2. Блощинська О., Бортнічук О. Вплив персонілізації послуг на світову індустрію гостинності. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/30489/1>
3. Стукальська Н. Екологізація готелів України. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/22881/3/NUHT.pdf>
4. Діджіталізація XXI століття – як впливають digital-технології на підприємства індустрії гостинності. URL: <https://expertsolution.com.ua/uk/kak-vlijajut-digital-tehnologii-na-predprijatija-industrii-gostepriimstva>

*Томашевська Альона Миколаївна,
викладач циклової комісії
економічних дисциплін,
Відокремлений структурний
підрозділ «Фаховий коледж
Чернівецького національного
університету імені Юрія
Федьковича»*

*Сокровольська Надія Вячеславівна,
студентка 2 курсу,
Відокремлений структурний
підрозділ «Фаховий коледж
Чернівецького національного
університету імені Юрія
Федьковича»*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4336/>

Повномасштабна війна в Україні вимагає перегляду підходів до формування політики у сфері державного регулювання економіки та пошуку нових ефективних методів державного управління.

Ключовими викликами для нинішньої економіки України є падіння виробництва, ріст числа безробітних, послаблення стійкості державних фінансів, загрози валютній стабільності.

За оцінками національних та міжнародних експертних інститутів втрати ВВП України у 2022 році внаслідок військової агресії російської федерації становили більше 30%. В результаті падіння економіки знижуються доходи державного та місцевих бюджетів, тоді як видатки зростають, передусім – на оборону. Тому, для швидкого відновлення

та забезпечення економічного зростання у середньостроковій перспективі, а також для реалізації європейського курсу України, необхідно проводити виважену фіскально-бюджетну політику, підвищити ефективність видатків та податкового й митного адміністрування.

Крім того, слід працювати над досягненням партнерських відносин між бізнесом і державою та покращенням інвестиційного клімату з урахуванням соціального й екологічного виміру, яке можна забезпечити шляхом кредитування бізнесу комерційними банками або залучення капіталу через розвинуті ринки капіталу в Україні.

Стратегічною ціллю повинно стати проведення такої бюджетної і боргової політики, яка сприятиме відновленню фіскальної та боргової стійкості, забезпеченню фіскальної прозорості та передбачуваності бюджетної системи, підвищенню ефективності бюджетних витрат і посиленню фінансової спроможності територіальних громад для забезпечення повного та своєчасного фінансування зобов'язань держави на національному і місцевому рівнях; побудова податкової системи, яка враховує вимоги до інтеграції України у світову економіку у якості надійної податкової юрисдикції, яка забезпечує платникам податків можливості для виконання їх обов'язків, що необхідно для відновлення й сталого розвитку країни та побудова передбачуваної та прогнозованої митної системи на основі практики ЄС, яка стимулює підвищення якості ведення ЗЕД в Україні, забезпечує баланс безпекової функції митниці та партнерських відносин з бізнесом, інтеграцію українських підприємств в міжнародні ланцюги постачання товарів. [1].

Як свідчать статистичні дані Україна завершила 2022 рік 30% падінням реального ВВП. Під час II світової війни майже не зафіксовано таких обсягів падіння ВВП в рамках одного календарного року табл 1 [2].

Таблиця 1

Приріст реального ВВП окремих країн світу під час II світової війни
(у % до попереднього року)

Країна	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
США	8,0	7,7	18,2	20,0	19,9	8,4	-4,0
Великобританія	1,0	10,0	9,1	2,5	2,2	-3,9	-4,4
Франція	7,2	-17,5	-20,9	-10,4	-5,0	-15,5	8,4
Італія	7,3	0,6	-1,2	-1,2	-9,4	-18,8	-21,7
Німеччина	9,4	0,7	6,3	1,3	2,0	2,5	-28,9
Австрія	13,4	-2,6	7,1	-5,0	2,4	2,5	-58,7
СРСР	1,9	13,9	-13,9	-23,7	11,3	18,7	-5,2
Японія	13,6	2,5	3,6	0,4	-1,0	1,3	-24,6

У 1945 році ВВП Німеччини також скоротився на 30% порівняно з 1944 роком. Однак, економічна територія України та її робоча сила в 2022 р. не зазнали таких катастрофічних ударів як економіка Німеччини за підсумками II світової війни.

Падіння ВВП України на третину не може бути пояснене виключно воєнними факторами. Проблема падіння виробництва та росту безробіття є ключовим ризиком функціонування української економіки.

Інвестиційний розвиток країни є утрудненим зважаючи на воєнні ризики, вилучення трудових ресурсів до лав ЗСУ, енергетичного терору, логістичних проблем. З початку 2023 в Україні почала проявлятися спіраль циклічного скорочення випуску та росту безробіття. За даними опитування НБУ, підприємства планують скорочувати число зайнятих, оскільки не очікують зростання попиту, а попит, в свою чергу, не зростає через скорочення зарплат та робочих місць.

Через падіння виробництва посилюються ризики для державних фінансів та валютної сфери. Зміни умов функціонування економіки, зокрема посилення падіння ВВП, потребують корекції в параметрах макроекономічної політики, як фіскальної так і монетарної.

Розбалансування сфери державних фінансів відбувається внаслідок звуження податкової економічної бази та зростання потреб у видатках. Воєнний стан економіки призвів до прогресивного нарощування витрат на потреби оборони, соціальної підтримки громадян та відновлення зруйнованої війною інфраструктури.

Це збільшує дефіцит бюджету, однак цей дефіцит не створює адекватного мультиплікативного ефекту для економіки, на відміну від умов мирного часу. Дефіцит бюджету України у 2023 році становить 38 млрд дол. США.

Як зазначав ще Джон Мейнард Кейнс у своїй праці 1940 року з промовистою назвою «Як нам заплатити за війну», важливо уникнути інфляції, яка не вирішує проблеми фінансування державних видатків на війну, а лише поглиблює її, призводячи до соціальної нерівності. Він наголошував на важливості уникнути фінансування зростаючих витрат на війну за рахунок інфляції, для чого пропонував забезпечити «відкладене в часі споживання після війни».[3]

Валютна стабільність української економіки базується на трьох елементах: масштабна зовнішня допомога, фіксований обмінний курс та валютні обмеження на виведення капіталу.

Однак, скорочення виробництва та падіння його конкурентоспроможності підриває фундаментальні основи стійкості національної валюти.

Тому, потрібно створювати робочі місця в державному секторі, стимулювати приватний бізнес, розвивати та відновлювати інфраструктуру. Пріоритет має віддаватися бізнесам, що працюють на обороноздатність країни.

В управлінні публічними фінансами потрібно повернутися до ринкових засад управління фінансово-економічною системою, важливими елементами чого є прийнятний дефіцит бюджету з ринковими джерелами фінансування. Такі кроки будуть непопулярними, адже, приміром, підвищення відсоткових ставок у гривні зазвичай не сприймається позитивно, хоча й кредитування наразі сильно обмежене «неринковими» факторами. Збільшення ж імпорتنих податків негативно впливає на імпортерів іноземної продукції, якими є і внутрішні виробники, і споживачі кінцевої продукції.

Водночас вчасно ухвалені рішення дадуть змогу мінімізувати ризики, знизити тиск на фінансову систему, зокрема на національну валюту, та пом'якшити процес переходу з «ручного» управління до ринкового з урахуванням вимог воєнного часу. Це дозволить зменшити наявні дисбаланси та привести роботу фінансової системи до нових умов.

Література:

1. Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf>
2. Як забезпечити економічне зростання в умовах війни. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/3/697664/>
3. Фінансово-економічна політика за воєнного часу. Режим доступу: <https://profpressa.com/news/irino-proponuiu-rozmistiti>

*Шевченко Валентина Миколаївна,
кандидат наук з державного
управління, доцент, Університет
імені Альфреда Нобеля*

*Горбенко Анастасія Геннадіївна,
студентка, Університет
імені Альфреда Нобеля*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТОВАРНОГО АССОРТИМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4330/>

Товарна політика відіграє важливу роль у здійсненні комерційної і маркетингової діяльності підприємства на ринку. Маркетинговим аспектом є дії, спрямовані на забезпечення споживачів товарами та послугами, а комерційний аспект – це досягнення економічної ефективності діяльності підприємства у здійсненні закупок і збуті продукції [1].

Надзвичайно важливим засобом підвищення конкурентоспроможності підприємства та отримання очікуваних економічних результатів є розроблення та впровадження якісного і збалансованого асортименту товарів. У разі відсутності збалансованості асортименту товарів підприємство втрачає потрібний рівень прибутку, втрачає свої переваги на ринку.

Ф. Котлер запропонував модель розробки товару, що має п'ять рівнів: рівень ключової цінності; базові характеристики; очікувані характеристики; доповнені характеристики; потенціальні характеристики [2, с. 233].

Запропонована вченим методика сприйняття товару забезпечує вчасне виявлення потреб споживачів, дослідження асортименту конкурентів та основних характеристик товарів.

Зазначимо, що визначальними факторами у формуванні товарного асортименту підприємства є рівень техніко-технологічного забезпечення виробничих процесів; наявність умов та можливостей для запуску нового виробництва; забезпеченість висококваліфікованими кадрами на всіх рівнях виробничого процесу; налагоджена система постачання.

А. В. Троян стверджує, що важливим фактором формування асортименту є ціна товару. Покупець обов'язково визначає для себе граничну ціну або діапазон цін, у межах якого він збирається заплатити

за покупку. Тому одним з критеріїв раціонального формування асортименту товарів у магазині є забезпечення зіставлення товарів з різною ціною [3].

Варто зауважити, що товарний асортимент підприємства можна сформуванати за допомогою використання різних методик. Використання будь-якої можливої методики залежить від масштабів збутової політики, специфіки готової продукції, різноманітності асортименту.

Отже, асортиментна політика підприємства – це сукупність методичних та практичних аспектів розробки, безперервного вдосконалення та управління товарним асортиментом підприємства в умовах ринкового середовища.

Література:

1. Балабанова Л. В. Маркетингова товарна політика в системі менеджменту підприємства: монографія / Л. В. Балабанова, □ О. А. Брадіна. – Донецьк : Дон ДУЕТ, 2006. – 230 с.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер; [Пер. с англ.]. – М. : Прогресс, 1993. – 736 с.
3. Троян А. В. Особливості асортиментної політики підприємства в сучасних умовах господарювання URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>

*Шевченко Валентина Миколаївна,
кандидат наук з державного
управління, доцент, Університет
імені Альфреда Нобеля*

*Горбенко Софія Геннадіївна,
студентка, Університет
імені Альфреда Нобеля*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4331/>

Конкурентоспроможність підприємства є одним із важливих аспектів ринкового середовища, який характеризує можливість підприємства адаптуватися до умов ринку, посісти провідне місце і втримати його якомога довше. В даний час ринок перенасичений підприємствами, які створюють аналогічну продукцію, але втримуються

лише ті, які мають найвигідніші конкурентні переваги відносно інших підприємств.

Конкурентоспроможність визначає активне використання потенціалу підприємства, його здатності випередити конкурентів як в даний час, так і в майбутньому. Основні фактори, які впливають на конкурентоспроможність підприємства, умовно можна розділити на зовнішні і внутрішні.

До зовнішніх факторів відносять політичну обстановку в державі, законодавчу базу, економічні зв'язки, наявність конкурентів, розміщення виробничих сил, наявність сировинних ресурсів, загальний рівень техніки та технологій, систему управління промисловістю, концентрацію виробництв.

Внутрішніми факторами є система та методи управління фірмою, рівень технологій процесу виробництва, рівень організації процесу виробництва, система довгострокового планування, орієнтація на маркетингову концепцію, інноваційний характер виробництва [1, с. 45].

Підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно розглядати як довгостроковий послідовний процес пошуку й реалізації управлінських рішень у всіх сферах його діяльності, здійснюваний планомірно, відповідно до обраної стратегії довгострокового розвитку, з урахуванням змін у зовнішньому оточенні та стану засобів самого підприємства, і внесенням відповідних коректив [2, с.102].

До організаційних заходів, що підвищують рівень конкурентоспроможності підприємства, відносять:

- 1) забезпечення пріоритетності продукції;
- 2) зміну якості виробу і його технічних параметрів з метою обліку вимог споживача та його конкретних запитів;
- 3) виявлення переваг товару порівняно із заміниками;
- 4) виявлення недоліків товарів-аналогів, які випускають конкуренти;
- 5) вивчення заходів конкурентів з удосконалення аналогічних товарів;
- 6) виявлення й використання цінових факторів підвищення
- 7) конкурентоспроможності продукції;
- 8) нові пріоритетні сфери використання продукції;
- 9) диференціація продукції, що забезпечує відносно стійкі переваги
- 10) споживачів, які віддаються певним видам взаємозамінних товарів;
- 11) вплив безпосередньо на споживача, шляхом штучного обмеження надходження на ринок нових товарів, проведення реклами, надання грошового або товарного кредиту [1, с. 56].

Підвищення конкурентоспроможності підприємства і збільшення його частки на ринку, можна досягнути за допомогою таких шляхів, як: подати на ринок новий вид продукції; знизити ціни на продукцію або послуги; через рекламу представити привабливіший вид товару; продавати товар через більшу кількість торгових представників і т.ін.

Література:

1. Должанський І. З., Загорна Т. О. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посібник [Текст]. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.
2. Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Фомішин С. В. Світове господарство в умовах глобалізації [Текст]. – К.: Нікацентр, 2006. – 200 с.

*Шевченко Валентина Миколаївна,
кандидат наук з державного
управління, доцент, Університет
імені Альфреда Нобеля*

*Мусаєв Рустам Азерович,
студент, Університет
імені Альфреда Нобеля*

ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ТОВАРИМ АССОРТИМЕНТОМ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4350/>

Важливим аспектом ефективної діяльності організації є правильно підібраний асортимент. Сучасні торгові організації підходять до процесу управління асортиментом з погляду таких основних підходів:

- *маркетинговий підхід*, і як його наслідок – підбір асортименту, що базується на співвідношенні попиту та пропозиції, а також на визначенні потреб покупців, як реальних, так і перспективних;
- *матеріалістичний (логістичний) підхід* – асортимент формується з погляду процесів товаропостачання та матеріального забезпечення;
- *конкурентний підхід* – управління асортиментом здійснюється під впливом конкурентного середовища;
- *нормативний підхід* – номенклатура асортименту формується та керується відповідно до державних нормативних актів;

– *історичний підхід* – ґрунтується на життєвих циклах організацій, товарів, брендів;

– *фінансово-економічний підхід* – асортимент формується насамперед з урахуванням аналізу витрат та створення товарних запасів [1].

Для того, щоб управління асортиментом було грамотним та ефективним, необхідно поєднувати всі перераховані вище підходи. У цьому випадку необхідно постійно збирати та аналізувати інформацію про всі фактори, що так чи інакше впливають на формування та управління товарним асортиментом.

Сучасний процес управління асортиментом немислимий без постійного аналізу попиту товару, для визначення якого застосовують певні методи, як-то: анкетування, фокус-групи, конкурентний аналіз ціни товару, спостереження за поведінкою покупців у торговому залі та ін.

Варто зазначити, що управління товарним асортиментом на сучасних торгових підприємства є досить складним і трудомістким процесом, який обмежується не лише пошуком оптимальних товарів, продажом найбільш вигідних товарів для підприємства. Водночас він включає постійний моніторинг та вивчення потреб покупців та їх зміни, можливостей самої компанії, динаміки товарообігу, пропозицій конкурентів, їх ціни та методів збуту, умов постачальників тощо [2].

Але, попри всі складнощі, ефективне і всебічне управління асортиментом товарів для сучасного торгового підприємства – одна із ключових чинників успіху, що забезпечує конкурентоспроможність підприємства у запеклій ринковій боротьбі за лояльність головних учасників ринку – споживачів.

Література:

1. Breisch R. A., Cintagunta P. K., Fox E. J. How does assortment affect grocery store choice? *Marketing Research*. 2009. Vol. 46, No 2. P. 46-54.
2. Шумкова О. В., Глубока І. Д. Окремі аспекти управління товарним асортиментом підприємства. *Вісник СНАУ*. 2010. № 5/1. С. 64-69.

*Шевченко Валентина Миколаївна,
кандидат наук з державного
управління, доцент, Університет
імені Альфреда Нобеля*

*Піленко Марія Іванівна,
студентка, Університет
імені Альфреда Нобеля*

ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНТЕРНЕТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4349/>

Процеси розвитку глобальних інформаційно-комунікаційних технологій дуже динамічні в наш час, а їх можливості для суспільства і економіки лише починають масштабно використовуватися. Приблизно 10 років тому слово «інтернет» в Україні ще ніхто не знав, потім протягом декількох років він розглядався переважно як гігантська бібліотека, і головним його завданням вважалася допомога в пошуку потрібної інформації і організація доступу до неї.

У теперішній «комунікаційний» етап свого розвитку головним завданням мережі інтернет є допомога в пошуку бажаних партнерів і надання засобів для організації з ними потрібного вигляду комунікацій з необхідною інтенсивністю. Сьогодні практично неможливо знайти навіть малу організацію в нашому місті, яка не має свого представництва в інтернеті. Розвиваються інтернет–магазини, інтернет–казино, інтернет–аукціони. Деякі фірми надають можливість замовлення продукції або послуги через інтернет з оплатою кур'єру за фактом доставки. Сучасне пост-індустріальне суспільство вже неможливо уявити без таких термінів як «Веб-сайт» та «E-mail».

Зазначимо, що маркетингові комунікації є складовою частиною маркетингу. Тому особливості організації маркетингу на підприємстві впливають і на організацію служби маркетингової політики комунікацій.

Результати останніх досліджень показали, що використання інтернет-технологій в маркетингу може принести реальну економію і прибуток. Це пов'язано з великими вигодами і зручностями, які отримують як споживачі, так і підприємства. У глобальній

комп'ютеризації та цифровізації, що насувається, настання якої планується на найближче майбутнє, роль маркетингу в інтернеті помітно виросте.

Так, у процесі планування фахівці з маркетингових комунікацій застосовують різноманітні показники, що відбивають загальний стан комунікацій підприємства та окремих складових цих комунікацій. Зрозуміло, що просто неможливо однозначно визначити вплив маркетингової політики на загальні показники діяльності підприємства, до яких належать обсяги продажу, прибуток або частка ринку. Водночас при формуванні комунікаційної політики виробничих підприємств інтеграція маркетингових комунікацій ускладнюється їх адаптуванням до кожного ринку та ситуації на ньому.

Не зважаючи на зазначене, комунікаційна політика більшості сучасних компаній засновується на використанні елементів інформаційно-комунікаційних технологій, що зменшує витрати на комунікаційну діяльність підприємства при забезпеченні інтенсивних темпів зростання обсягів реалізації продукції, що обумовлює підвищення загальної ефективності діяльності підприємства за рахунок збільшення його рентабельності.

*Дришлюк Андрій Ігорович,
кандидат юридичних наук,
доцент, заступник голови
Одеського апеляційного суду*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВПЛИВ КАНОНІЧНОГО ПРАВА НА СИСТЕМУ ДЖЕРЕЛ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4354/>

Дослідження системи джерел цивільного права України неможливе без врахування процесів, які історично вплинули на її формування. При цьому питання факторів та чинників, які впливали на формування української правової традиції в науці залишається дискусійним. Цілком можливо погодитись з позицією, представленою в літературі, що українське право формувалось як синтез місцевого звичаєвого права, рецепованого римського та візантійського права, оскільки географічне розташування України, тривала відсутність територіальної єдності, перебування її у складі різних країн зумовили вплив римського права як зі Сходу (основною якою було візантійсько-римське та візантійсько-канонічне право), так і з Заходу (завдяки проникненню європейських правових традицій) [1]. При цьому рецепція римського права на території сучасної України, як правило, відбувалася за візантійським (східноєвропейським) типом на основі візантійських джерел права (Номоканон, Еклога) і мала непрямий характер [2].

Прийняття християнства стало передумовою для створення канонічного права. Зауважимо, що правова свідомість формувалась під впливом релігії, релігійні норми служили джерелом правових норм. Крім іншого, неможливо залишити поза увагою діяльність церковних судів, які стояли у витоків сучасного правосуддя та здійснювали вплив на формування системи джерел права.

Особливо відчутним є вплив релігії на право в епоху Середньовіччя. Глибока релігійність людей, яка пронизувала все життя і супроводжувала людину того часу від народження до смерті, є найхарактернішою рисою Середньовіччя. Це сприяло розповсюдженню однієї із систем права – канонічного права, яке регламентувало широке коло суспільних відносин поза межами церкви – шлюбно-сімейні, цивільні, кримінальні тощо.

Під впливом морально-правових державно-церковних норм утворювалися нові (місцеві) законодавчі розроблення на ґрунті власних національних традицій [3].

Тому ми підтримуємо позицію, що канонічне право, яке поєднало римське, звичаєве та церковне право, й стало другим після римського права історичним джерелом права, з приходом християнства суттєвим чином вплинуло на історичне формування багатьох інститутів сучасного цивільного права України. Як приклад, зауважимо, що шлюбно-сімейні правовідносини стали предметом правового регулювання завдяки впливу канонічного права, оскільки система світського права Київської Русі не містила норм права, які б регулювали шлюбно-сімейні відносини. Широке коло справ, що стосувалися сімейного та шлюбного права були віднесені до юрисдикції церковної влади [4]. Таким чином, заповнюючи прогалину законодавчого регулювання та вирішуючи спори віднесені до компетенції церковних судів, останні за допомогою норм канонічного права та запозичень західної правової культури впливали на розвиток правової дійсності.

Аналогічні правові положення за сутністю з сучасними нормами чинного цивільного законодавства (наприклад, щодо визначення особи та її правового статусу, юридичних актів тощо) можна знайти в різних джерелах канонічного права на що слушно зверталась увага в науковій літературі [5].

В цілому ж правові принципи, юридикотехнічні прийоми, правові інститути і навіть галузі права (спадкове, сімейне, кримінальне право) європейських країн, що сповідували християнство, були сформовані в середні віки на основі канонічного права, рециповані та отримали подальший розвиток в процесі розвитку української цивілістичної правової традиції.

Література:

1. Римське цивільне право : практикум / Уклад. Лубко І. М., Попова Н. О. – Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2017. – 492 с. – С. 14-15.
2. Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Рецепція римського права у Статутах Великого князівства Литовського: чинники, передумови та деяк результати. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. С. В. Ківалов (голов. ред.). Одеса, 2009. – С. 14-24.
3. Лотоцький О. Українські джерела церковного права / О. Лотоцький / Репринтне видання. – Варшава, 1931р. – Видавництво Св. Софії УПЦ в США, Бавдн Брук – Нью-Йорк, 1984. – 302 с. – С.83.

4. Совенко Б. В. Становлення і розвиток православного канонічного права в Україні: дис. канд. юр. наук: 12.00.01 / Совенко Богдана Василівна – Київ, 2011. – 208 с. – С. 31.
5. Поспішіл Віктор Д. Східне католицьке церковне право (згідно з Кодексом канонів Східних Церков). – Л., 1997. – 615 с. – С. 37.

*Мартиненко Юлія Андріївна,
студентка III курсу факультету
філології, історії та політико-
юридичних наук Ніжинського
державного університету
імені Миколи Гоголя*

*Науковий керівник:
Геєць Ірина Віталіївна,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри політології,
права та філософії Ніжинського
державного університету
імені Миколи Гоголя*

ЩОДО ПИТАННЯ ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4341/>

В ХХІ столітті, агресивна війна, яку розв'язала Росія проти України, стала загрозою для всього цивілізованого світу та світового порядку, який був вибудований після Другої світової війни. Саме тоді людство усвідомило всі наслідки війни і взяло курс на забезпечення світової безпеки та миру. Намагаючись повернути статус «світової держави», Росія нівелює саме поняття міжнародного права, не дотримується підписаних договорів та нехтує принципами міжнародного права, вчиняючи міжнародні злочини.

Дослідженням питання агресії Росії проти України та небезпеки діяльності держави-агресора займалися такі вчені, як: Задорожній О., Мережко О., Василенко В., Перепелиця Г., Явір В., Важна К. та інші. У час, коли Росія веде агресивну війну, дана тематика є надзвичайно актуальною.

З часів розпаду СРСР зовнішня політика Росії не набула суттєвих змін. Мережко О. О. зазначив, суть доктрини нинішнього диктатора полягає в тому, щоб під приводом «захисту російського та російськомовного населення» втручатися в країни пострадянського простору та створювати там квазідержави, в яких Росія явно або опосередковано підтримує сепаратистські рухи, що призводить до «заморожених конфліктів» і дозволяє державі-агресору контролювати сусідні держави і перешкоджати їхньому намаганням інтегруватись в європейські структури і збудувати демократичну правову державу [1, с. 345]. Загалом протягом 32 років, після розпаду СРСР, Росія приймала участь більше ніж в 10 збройних конфліктах, більшість з яких вона сама і розпочинала [2].

Втручання у внутрішні справи інших держав та порушення їх територіальної цілності, є далеко не єдиним злочином Російської Федерації. Будучи членом ООН, вона вдало користується правом вето на свою користь. Внаслідок застосування нею права вето 15 березня 2014 року Рада Безпеки ООН не вжила заходів запобігання порушенню територіальної цілісності України [3, с. 941]. Користуючись перевагами постійного члена Ради Безпеки вона перешкоджала розслідуванню справи щодо збиття авіалайнера Boeing 777 на території Донецької області, над частиною якої Російська Федерація мала загальний контроль. Також Росія маючи право вето, разом з Китаєм блокувала створення спеціального трибуналу щодо Сирії [4]. Такий її статус створює загрозу міжнародному миру і безпеці в цілому.

Агресивні дії Росії підірвали також міжнародну систему довіри, на який значною мірою базується міжнародне право. За час повномасштабного вторгнення Росія вчинила ряд міжнародних злочинів: вбивство, катування, взяття у рабство чи для інших цілей цивільного населення окупованої території; вбивство заручників; пограбування державної або приватної власності; знищення міст чи сіл; розорення, не виправдане військовою необхідністю, депортація або насильницьке переміщення населення, поміщення у в'язницю або інше жорстоке позбавлення фізичної свободи на порушення основоположних норм міжнародного права; тортури; зґвалтування тощо [5].

Варто відзначити і те, що російські військові порушують норми Женевської конвенції про поводження з військовополоненими, ухвалену в 1929 році. Доказом цих порушень є відео, на яких російські військові катують, розстрілюють та жорстоко вбивають військовополонених.

Недотримання норм міжнародного права та ухилення суб'єктів від відповідальності за тяжкі злочини, їх безкарність дають підставу світовій спільноті сумніватися у ефективності та можливостях міжнародного права. Особливо, якщо воєнні злочини скоюють держави, які взяли на себе зобов'язання підтримувати мир та безпеку. Діяльність Російської Федерації, як одного з постійних членів Ради Безпеки ООН, ставить під загрозу основи системи безпеки та призводить до втрати здатності Ради Безпеки ООН виконувати свої функції, які є ключовими для забезпечення миру та безпеки у світі загалом. Вважаємо, що безкарність Росії може призвести до того, що інші держави почнуть вчиняти так само. Тоді вся система міжнародних відносин буде охоплена хаосом, а війни, які виникнуть між державами матимуть катастрофічні наслідки для людей та планети загалом.

Література:

1. Українська Революція гідності, агресія РФ і міжнародне право: колект. монографія. / уклад. Задорожній О. В. Київ: К.І.С., 2014. 997 с.
2. Збройні конфлікти за участю росії з 1991 року до повномасштабного вторгнення в Україну. *Центр протидії дезінформації*. URL: https://cprd.gov.ua/main/czpd_analizuye-6/ (дата звернення 15. 04.2023)
3. Політичні підстави та міжнародно-правові проблеми постійного членства Російської Федерації в Раді Безпеки ООН. Українська Революція гідності, агресія РФ і міжнародне право: колективна монографія / Буроменський М.В. та ін. Київ: К.І.С., 2014. 1014 с.
4. Олександр Водянніков. Мистецтво юридичної війни: трибунал для Путіна. URL: https://lb.ua/blog/oleksandr_vodennikov/530839_mistetstvo_yuridichnoi_viyuni_tribunal.html (дата звернення 15.04.2023).
5. Які злочини скоює Росія в Україні? *Український інститут національної пам'яті*. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyuna-istorychnyy-kontekst/yaki-zlochyny-skoyuye-rosiya-v-ukrayini> (дата звернення 17.04.2023).

*Столяр Вікторія Сергіївна,
здобувач вищої освіти
бакалаврського рівня, Державний
податковий університет*

*Науковий керівник:
Яцик Тетяна Петрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри фінансових
розслідувань, Державний
податковий університет*

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО І ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4347/>

Під час розслідування шахрайства працівниками правоохоронних органів, повинна бути безперервність взаємодії слідчого у процесуальній та непроцесуальній формах з іншими органами, тобто з моменту отримання повідомлення про кримінальне правопорушення, оперативний працівник погоджує свої дії зі слідчим, вони спільно вирішують питання про доцільність і законність виконання тих чи інших процесуальних дій, оперативних заходів. Ефективність поєднання сил і засобів під час розслідування шахрайства забезпечить швидке притягнення до відповідальності винних у вчиненні протиправного діяння.

Наразі, слід звернути увагу, на те, що під час досудового розслідування, слідчому часто доводиться ухвалювати рішення про черговість виконання окремих слідчих (розшукових) дій з дефіцитом часу. На початковому етапі досудового розслідування максимально звертається увага на кількість доказової інформації, яку слідчий отримує від оперативного працівника, у розробці якого знаходиться підозрюваний, адже для одержання цілісної картини і виконання повного, всебічного й об'єктивного розслідування слідчий, крім іншого, дізнається про особу правопорушника, вивчає його особистість, що необхідно для ефективного розслідування кримінального правопорушення: одержання доказової інформації, висування обґрунтованих слідчих версій, обрання найефективнішої тактики досудового розслідування, виявлення конкретних причин та умов вчинення кримінального правопорушення [1].

Однозначно, що взаємодія між слідчим і оперативним працівником під час розслідування шахрайства є запорукою успішного виявлення винних осіб. Формами взаємодії є виконання доручень слідчого про проведення слідчих (розшукових) дій та негласних (розшукових) дій, а також надання матеріалів слідчому, зібраних в ході оперативно-розшукових заходів, для вирішення питання щодо внесення відомостей до ЄРДР.

Підсумовуючи, слід звернути увагу на те, що сутність взаємодії між слідчим і оперативним працівником передбачає спільні зусилля у розкритті та розслідуванні шахрайства шляхом поєднання наявних можливостей, притаманних їм, при чіткому розподілі їх повноважень. Правильно організована співпраця повинна відповідати вимогам кримінально-процесуального та оперативно-розшукового законодавства, включаючи забезпечення дотримання загальних принципів кримінального провадження. Ефективна взаємодія оперативних та слідчих підрозділів під час розслідування кримінальних проваджень є запорукою успіху в досягненні так званого принципу спільності інтересів (виявлення, припинення і розслідування кримінальних правопорушень, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх учинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб) [2, с. 252].

Список використаних джерел:

1. Абламський С. Є., Юхно О. О., Лук'яненко Ю. В. Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень: навч. посібник / за заг. ред. О. О. Юхна. Х.: ХНУВС, 2017. 152 с.
2. Грибовський О. В. Взаємодія оперативних і слідчих підрозділів під час виявлення, припинення та розслідування неправомірної вигоди. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2015. №1. С. 246-254.

*Хільченко Анна Андріївна,
студентка міжнародно-правового
факультету, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

*Науковий керівник:
Сібільов Денис Михайлович,
кандидат юридичних наук,
доцент, Національний
юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4343/>

Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК) містить положення про заочний розгляд справи. Відповідно до ст. 280 ЦПК, Суд може ухвалити заочне рішення на підставі наявних у справі доказів, якщо одночасно існують 4 такі умови: відповідач належним чином повідомлений про дату, час і місце судового засідання; відповідач не з'явився в судове засідання без поважних причин або без повідомлення причин; відповідач не подав відзив; позивач не заперечує проти такого вирішення справи. У разі участі у справі кількох відповідачів заочний її розгляд можливий у випадку неявки в судове засідання всіх відповідачів.

Ключове питання пов'язане із цими умовами, тож виникає необхідність розглянути їх детальніше. Першою умовою є повідомлення належним чином відповідача про дату, час і місце судового засідання. Суд повідомляє учасників справи про ці умови – дата, час та місце, шляхом надсилання повісток-повідомлень (ст. 128 ЦПК). Днем вручення судової повістки є: день вручення судової повістки під розписку; день отримання судом повідомлення про доставлення судової повістки на офіційну електронну адресу особи; день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати судову повістку чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду; день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати судову повістку чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси.

У постанові Верховного Суду від 15 квітня 2021 року в справі № 655/94/18 зазначено, що відповідно до частини першої статті 130 ЦПК України у випадку відсутності в адресата офіційної електронної адреси судові повістки, адресовані фізичним особам, вручаються їм під розписку, а юридичним особам – відповідній службовій особі, яка розписується про одержання повістки.

У ситуації з електронним судочинством – використання електронної комунікації – суд надсилає електронні копії процесуального документа, скріплені електронним цифровим підписом судді, електронною поштою на поштову скриньку учасника судового процесу. Отримання електронного підтвердження доставки електронного листа в поштову скриньку особи є тестовим підтвердженням факту належного повідомлення її судом. Починаючи з 2013 року була запроваджена практика судових повісток у вигляді SMS-повідомлень. Для отримання тексту судової повістки в електронній формі за допомогою SMS-повідомлень учаснику судового процесу слід подати до суду відповідну заявку.

Другою умовою є неявка відповідача в судові засідання без поважних причин або без повідомлення причин. У разі першої неявки, без поважних причин належним чином повідомленого позивача в судові засідання або неповідомлення ним про причини неявки, якщо від нього не надійшла заява про розгляд справи за його відсутності, суд відкладає розгляд справи в межах строків (ст. 169 ЦПК). А от у разі повторної неявки в судові засідання відповідача, повідомленого належним чином, суд вирішує справу на підставі наявних у ній даних чи доказів (постановляє заочне рішення).

Третьою умовою є неподання відповідачем відзиву. Відзив на позов – найбільш поширений прийом захисту. Заперечуючи проти позову, відповідач не лише захищається, але й створює умови для якісної роботи суду, допомагає встановити характер спірних правовідносин, закон, який їх регулює, факти, які необхідно встановити і які лежать в основі вимог і заперечень, коло осіб, що мають брати участь у справі. Додатково відзив на позовну заяву висвітлює позицію стосовно визнання позову повністю або частково, а неподання такого відзиву може бути розцінено судом як визнання позову за замовчуванням або за законом. Згадуючи електронну форму судочинства – Відповідно до постанови КЦС ВС від 22 квітня 2020 року у справі №360/1789/17(61-1997св19), подання відзиву – наприклад в електронній формі – потребує додаткового підпису за допомогою електронного цифрового підпису.

Четвертою умовою незаперечення позивачем проти заочного вирішення справи. Цей факт можна підтвердити заявою позивача. Наприклад, у справі № 766/19950/20 від 21.12.2021 зазначено: «У час призначений для розгляду справи позивач не з'явився, 20.12.2021 року подав заяву про розгляд справи за відсутності, позовні вимоги просив задовольнити та не заперечував проти розгляду справи та ухвалення заочного рішення».

Отже, можна зробити висновок, що за наявності чотирьох умов, що вказані у ст.280 ЦКУ, суд вправі провадити заочний розгляд справи. Цей спосіб розгляду справ є актуальним з боку забезпечення своєчасного та справедливого розгляду цивільних справ з метою гарантування відсутності зловживання процесуальними правами відповідачами і затягування цивільного судочинства. Застосування заочного розгляду цивільних справ є актуальною і у міжнародній практиці, і відповідає міжнародним стандартам. Тому це є одним із шляхів швидкого та якісного провадження.

Список використаних джерел:

1. “ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ: ЯКІ “СЮРПРИЗИ” НОВОГО ЦПК? | Газета “Справи сімейні.”” [Familytimes.com.ua, familytimes.com.ua/zakonodavstvo/zaochniy-rozglyad-spravi-yaki-syurprizi-novogo-cpk](https://familytimes.com.ua/zakonodavstvo/zaochniy-rozglyad-spravi-yaki-syurprizi-novogo-cpk). Accessed 2 Apr. 2023.
2. Бичкова, С. С. "Заочний розгляд цивільної справи: сутність та умови." Приватне право і підприємництво 18 (2018): 52-55.
3. Постанова від 12 квітня 2021 року у справі № 400/1832/20 “Єдиний державний реєстр судових рішень.” [Reyestr.court.gov.ua, reyestr.court.gov.ua/Review/96219625](https://reyestr.court.gov.ua/Review/96219625). Accessed 2 Apr. 2023.
4. Постанова від 18 березня 2021 року у справі № 911/3142/19 “Єдиний державний реєстр судових рішень.” [Reyestr.court.gov.ua, reyestr.court.gov.ua/Review/95642697](https://reyestr.court.gov.ua/Review/95642697). Accessed 2 Apr. 2023.
5. Шамрай, Оксана Василівна. "Електронний суд в українському судочинстві: нормативне врегулювання та перші практичні здобутки." Університетські наукові записки 3 (2014): 174-184.

*Худолей Ярослав Григорович,
аспірант кафедри теорії
та історії держави і права,
Вищий навчальний заклад
«Університет економіки
та права «КРОК»
ORCID: 0009-0007-4024-7007*

ЧИННИКИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4329/>

Інститут юридичної відповідальності – це основа правової науки. Без його існування важко уявити повноцінною всю правову науку та правову державу. На розвиток та існування цього інституту впливають дуже багато чинників. Серед основних варто виділити історичний, соціологічний, філологічний, психологічний.

Відповідно до природної форми закону в римському праві існували різні форми юридичної відповідальності. Повсякчас для сатисфакції порушених прав та інтересів потерпілого застосовувалося покарання у вигляді кровної помсти. Існувало мірило справедливості – talio. Згодом інститут юридичної відповідальності перейшов на новий, більш сучасний щабель розвитку. Формат кровної помсти було перетворено на інститут *obligationes ex delicto* [1]. З'явилися такі поняття як *crimina* та *delicta*. Відповідно, це були зародки принципу публічності понесеного покарання та принцип відшкодування завданої шкоди потерпілому. Зародилося поняття “зобов’язання”, тобто обов’язку понести відповідальність за вчинене правопорушення одним чи іншим способом, в залежності від ступеня вини та масштабів заподіяної шкоди.

Багато спорів виникає на рахунок того, як правильніше вживати – “юридична відповідальність” або “правова відповідальність”. Така дискусія точиться лише щодо правової площини, адже філологічно прикметник “юридична” дещо однозначний. Його можна порівняти з іншим прикметником “негативний”, а загальне поняття відповідальності має охоплювати дві площини – позитивну та негативну. Негативна відповідальність – це лише відповідальність за покарання за вчинене правопорушення в минулому. В свою чергу, правова відповідальність є ширшою та пов’язує норми позитивного природного права та його принципів з принципами рівності та свободи соціуму. Одним словом, ці два поняття взаємно розширюють інститут відповідальності, додаючи до нього певні особливості, що притаманні кожному з них.

Чималий вплив на поняття та статус інституту юридичної відповідальності мав соціологічний аспект. Основні роздуми точилися як і у філологічному аспекті між двома категоріями – “свобода” та “відповідальність”. Право загалом є гуманітарною наукою, тому воно стає тісно пов’язаним з антропоцентристськими доктринами гуманітарних наук. Соціологія права намагається проводити зрівняльну політику соціуму та права, вказуючи, що відповідальність повністю залежить від волі та свідомості соціуму загалом, та сторін юридичних правовідносин зокрема. Соціологія має на меті зберегти та захистити особистість та її всебічну незалежність. Саме це й стає ключовою проблемою у питанні симбіозу понять свободи та відповідальності, що породжує розробку методологічних основ теорії загальної відповідальності та свободи.

Звичайно, не слід нехтувати впливом психологічної складової інституту юридичної відповідальності. Саме зі психологічного боку треба розглядати ступінь вини та мотивів, що спонукали правопорушника до вчинення (у вигляді дії чи бездіяльності) того чи іншого проступку. Тобто в хід йдуть особливості поведінки людини та його ставлення до вчиненого злочину. В цей же час, психологічна складова породжує колізію в кримінальному праві. Неможливість застосування психологічної складової до юридичної особи призводить до того, що стає неможливим притягнення до кримінальної відповідальності юридичної особи, бо за існуючими правилами правопорушення є прерогативою фізичних осіб [2]. Це призводить до фіктивності відповідальності, призначеної щодо юридичної особи. Вона стає осередком ухилю посадових осіб та безпосередніх власників від відповідальності за вчинені ними правопорушення, а також способом перекидання негативних наслідків цих дій чи бездіяльності на ефімерну юридичну особу. Це певним чином призвело до інституціональної кризи відповідальності загалом.

Однак, слід зазначити, що описані принципи не є тими, що визначають “долю” інституту юридичної відповідальності та правової науки загалом. Вони хоча й мають вплив, але лише опосередкований та теоретичний.

Література:

1. Вуйчик С. Інститут кровної помсти: історико-правовий аспект // Актуальні дослідження правової та історичної науки. Тернопіль, 12 листопада 2021 р. Вип. 38.
2. Бедь В. В. Юридична психологія: Навч. посіб. Львів: Новий світ, 2010.

*Трофименко Володимир Анатолійович,
кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри філософії,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0003-2240-3727*

*Кальницький Едуард Анатолійович,
кандидат філософських наук,
доцент, доцент кафедри філософії,
Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-1777-9992*

ДО ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА КІБЕРПРОСТОРУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4339/>

Кіберпростір створений людиною для самої людини. Але рівень користувача вже в перших кроків у кіберпросторі відкрив людині усі його можливості. В ньому відтворюються практично усі соціальні інститути з притаманними їм позитивними та негативними рисами.

Тому вже сьогодні виділяють:

- Поверхневий, або видимий інтернет (з англійської Surface Web): та частина глобальної мережі, яка індексується пошуковими системами на кшталт Google або Bing.

- Глибокий інтернет, або «невидима мережа» (з англійської Deep Web): повна протилежність «поверхневому інтернету». У глибокій павутині знаходяться веб-сторінки, не пов'язані з іншими гіперпосиланнями, а також сайти, доступ до яких відкритий тільки для зареєстрованих користувачів, та інтернет-сторінки, доступні тільки за паролем.

- Даркнет, «темний інтернет» (з англійської Darknet): повністю анонімна, нерегульована і нікому не підконтрольна частина інтернету. Він не доступний для звичайних користувачів. Доступ в нього можна отримати тільки за допомогою спеціальних програм... Темна сторона «даркнета» готова запропонувати весь спектр протизаконних послуг:

кібершахрайство, виробництво шок-контенту, вимагання, послуги хакерів, продаж наркотиків або зброї, схеми афер і багато іншого [1]».

Як можна побачити, якщо перші два шари кіберпростору використовуються для досягнення законних цілей, то даркнет надає прихисток та необхідні можливості кіберзлочинцям. Таким чином, їм ніхто і ніщо не заважає скоювати свої злочинні дії. Тому необхідно піти шляхом виховання захищеного законослухняного користувача. Складність такої виховної роботи постає в необхідності врахування багатьох сторін життя людини: вік, стать, рівень освіти, забезпеченість приладами, доступ до інтернету та його швидкість, її бажання і цілі, емоційний стан тощо. І цим вже активно займається наукова спільнота.

Так змінювати поведінку людини через кіберпростір пропонує група науковців Ч. Пайндер, Дж. Вермелен, Б. Коуен та Р. Біль [2]. Цифрові втручання, пишуть вони, спрямовані на зміну поведінки, особливо ті, що використовують поширені обчислювальні технології, мають великі надії на підтримку користувачів у зміні їхньої поведінки. Однак більшість втручань не враховують звичну поведінку, обмежуючи їх потенційний вплив. Ця невдача, відмічають автори, частково спричинена великою кількістю теорій зміни поведінки, що збігаються, і пов'язаних з ними стратегій, які не враховують роль звичок. Вони підкреслюють потенціал теорії подвійних процесів, сучасної теорії звичок і теорії постановки цілей, які разом моделюють те, як користувачі формують та позбавляються звичок, щоб стимулювати ефективно цифрове втручання. З цього вони формують власну модель зміни звички. Таким чином, науковці доводять можливість кіберпростору впливати в тому числі і на формування законослухняного користувача, позбавлення користувача «поганих» звичок.

Водночас вже висловлюються певні побоювання щодо негативного впливу втручання кіберпростору на поведінку людини та формування цифрової нерівності. Про це пишуть тайванські вчені Т.-К. Ю, М.-Л. Лін, Й.-К. Ляо [3]. Цифрова нерівність, відмічають вони, є однією з найбільш критичних проблем в «інформаційну епоху», небагато досліджень вивчали соціальну нерівність в інформаційних ресурсах і моделях цифрового використання. У сільській місцевості засоби інформаційно-комунікаційних технологій не можуть гарантувати, що користувачі зможуть легко отримати доступ до інформаційних технологій і подолати так званий «цифровий розрив». Автори стверджують, що психологічні чинники впливають на поведінку щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, сповільнюючи їхній ефект. Виходом є навчання елементів інформаційної грамотності та формування

цифрових навичок через систему освіти. Соціалізація, яка відбувається в процесі освіти, покращує також рівень медіа-насиченості, медіа-досвіду і медіа-технічного стресу, що, у свою чергу, покращує поведінку щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій. Такий підхід, підбивають підсумок науковці, повинен стати елементом державної політики. На провідну роль освіти та політики звертає увагу і бразильська вчена К. Ачутті [4]. Цифрова ера, пише вона, породила численні форми грамотності: цифрову грамотність і технологічну грамотність, наприклад. Це означає, що нинішні педагоги повинні переходити від традиційної навчальної програми до більш інноваційної, не маючи належного керівництва. Кожен повинен піклуватись про розвиток цифрової та технологічної грамотності покоління, що навчається. Виходячи з розвитку суспільства, продовжує вчена, необхідно змінювати мислення політиків та освітян. Вони здатні спричинити величезну трансформацію в освітній системі.

На негативні психологічні аспекти поведінки споживачів у кіберпросторі звертають увагу і словацькі науковиці Дж. Рібанська, І. Косічарова та Л. Негова [5]. Сьогодні, відмічають вони, людство вже знає, який величезний вплив на його життя має цифровізація суспільства. Існує кілька ключів до виявлення процесів споживчої поведінки та прийняття рішень. Якщо необхідно зрозуміти, як споживачі приймають рішення на цифровому ринку, по-перше, потрібно зрозуміти самого споживача – споживача як емоційну людину зі специфічними емоціями та потребами. Як і на ринку товарів і послуг, зазначають авторки, на цифрових ринках споживачі зустрічаються з тими ж інструментами маркетингової комунікації, але в різних формах, в основному з електронною рекламою в різних формах. Незважаючи на відому високу ефективність електронної комерції, науковиці виявили багато негативів і небезпек цього інструменту в цифровому середовищі. Цифрова реклама, особливо спливаюча, викликає значні негативні емоції. Вчені стверджують, що особистість споживача є значущим предикатором реакції споживачів на цифровому ринку. Таким чином, цифрове середовище приносить не тільки переваги, але й нові проблеми, недовіру, стрес і відразу споживачів.

На прикладі Ізраїлю ще на одну небезпеку у кіберпросторі – нерівність у цифрових навичках – звертають увагу вчений з Уругваю М. Додел та ізраїльський вчений Дж. Меш [6]. Поведінка з точки зору кібербезпеки, відмічають вони, є важливою для запобігання втраті цифрових активів особи та забезпечення безпеки важливих щоденних дій в Інтернеті. Кібербезпека окремих людей також має вирішальне

значення для національної кібербезпеки. Це питання дуже актуальне для Ізраїлю, країни, яка покладається на цифрові можливості своїх працівників у своїх основних технологічних галузях, а також часто стає об'єктом кібервійни та атак кіберзлочинців. Для дослідників метою цього дослідження є виявлення детермінантів кібербезпекової поведінки. До таких вони відносять вік, стать, рівень освіти та їхній вплив на цифрові навички, пов'язані із безпекою. Автори виводять чіткий зв'язок між цими детермінантами та якістю доступу до інтернету з рівнем навичок цифрової безпеки користувачів. Як висновок, вони розширюють розуміння кібербезпеки, показуючи, що соціальна та цифрова диспропорції відтворюються у використанні заходів для запобігання онлайн-загрозам, піддаючи цифровим незаможним особам більший ризик стати жертвами онлайн-загроз.

Зважаючи на викладене вище не дарма висловлюється позиція про необхідність розвитку цифрових навичок у користувачів. На важливість та необхідність розвитку цифрових навичок звертають увагу німецькі вчені Е. Остмейер та М. Стробел [7]. Цифрова трансформація, звертають увагу вони, змінює навички працівників, необхідні організаціям для успіху. У цьому контексті для працівників стає дедалі важливішим активно розвивати свої навички. Автори відмічають, що нові дослідження про проактивний розвиток навичок співробітників значною мірою ігнорували можливу роль сприйняття співробітниками широкомасштабних змін в організаційному середовищі в їх мотивації брати участь у такій цінній поведінці. Вони усувають цю прогалину за допомогою впровадження теорії когнітивно-афективної системи особистості, щоб пояснити, як розвиток макрорівня впливає на поведінку працівників. Результати підтверджують гіпотезу про позитивний непрямий вплив цифрової зрілості галузі на проактивний розвиток навичок через інтерпретацію співробітниками цифровізації як контрольованої та можливості для їхньої організації.

Всі наведені вище приклади свідчать необхідність впровадження всеосяжної та всеохоплюючої системи цифрової грамотності. Але вже на рівні її розуміння ставиться питання: вона повинна бути локальною чи універсальною? Це питання ставить колектив науковців Л. Пангазіо, А. Гудх, Л. Ледесма та А. Гонсалес [8]. Багато вчених у всьому світі, пишуть вони, вивчали знання, навички та схильності, необхідні для використання цифрових медіа. Проте, оскільки цифрові тексти поширювалися та розвивалися, було багато припущень щодо того, що означає бути «цифровою грамотністю». Як дослідники грамотності з Австралії, Швеції та Аргентини, автори стурбовані прагненням

стандартизувати визначення «цифрової грамотності», незважаючи на помітні відмінності в культурній політиці освіти в кожній країні. Вони аналізують, як термін цифрова грамотність був концептуалізований і застосований вченими в цих трьох мовних контекстах. Для цього вони досліджують найбільш цитовані публікації з цифрової грамотності в англомовних, скандинавських та іспаномовних наукових публікаціях. Вчені роблять висновок про різноманітність визначень у кожному контексті та всередині кожного контексту, основні суперечності та проблеми, що виникають, а також наслідки для навчання цифровій грамотності. Вони відзначають, що подібні напруження та виклики існують у всіх трьох контекстах, однак шлях до розв'язання залежить від контекстуальних відмінностей. Як висновок, вчені визнають і відстоюють необхідність локальних концептуалізацій цифрової грамотності в освітніх системах, що все більше глобалізуються.

Незважаючи на концептуальні проблеми в рамках цифрової грамотності пропонується вирішення певного кола проблем, які виникають у користувачів кіберпростору. Однією з таких проблем є дезінформація, яка поширюється через кіберпростір. Її піднімають малайзійські вчені Л. Антонісамі та П. Сівакумар [9]. Вони звертають увагу, що останніми роками занепокоєння щодо дезінформації викликало відновлення інтересу до аспекту цифрової грамотності. Багато молодих людей у Малайзії не можуть відрізнити справжні новини від фейкових. Хоча є багато досліджень, які вивчають фейкові новини, дослідження, які вивчають пом'якшення дезінформації через призму цифрової грамотності, все ще є рудиментарними. В призмі впливу дезінформації на користувачів вчені звертаються до розгляду складових цифрової грамотності: технічної, когнітивної грамотності та соціально-емоційної грамотності. Як результат вони стверджують, що дві з трьох областей компетенції цифрової грамотності, технічна грамотність і когнітивна грамотність, мають позитивний зв'язок у зниженні дезінформації серед студентів університетів; однак соціально-емоційна грамотність має протилежний ефект. Крім того, твердять вчені, гедонічна мотивація допомагає пом'якшити дезінформацію, тоді як звичка – ні. Таким чином, на їхню думку, цифрова грамотність може допомогти у виявленні дезінформації, яка маскується під достовірну інформацію, шляхом належної перевірки та аналізу, особливо в епоху цифрових технологій, коли кожен сприйнятливий до дезінформації. У свою чергу, це потребує розробки нової основи самої цифрової грамотності.

Взаємовплив цифрової грамотності та психологічної вразливості англійські вчені Е. Хелспер та Д. Смахел [10]. Вчені поєднують клінічно-

психологічну та цифрову грамотність, щоб пролити нове світло на пояснення надмірного використання Інтернету (EIU). Поєднання цих протилежних підходів, на їхню думку, призводить до більш повного пояснення інтенсивного використання з негативними наслідками. Автори показують, що між змінними психологічної та цифрової грамотності та EIU існують взаємозалежні та непрямі зв'язки. Психологічно вразливі діти з вищим рівнем цифрової залученості мають найбільш негативні наслідки, тоді як найменш ризиковані невразливі діти з високим рівнем грамотності (взаємовідносини). Насправді, твердять дослідники, ризик негативних наслідків для психологічно вразливих дітей посилюється їхньою схильністю проводити більше часу в Інтернеті, але протистоїть їх нижчому рівню грамотності (що суперечить прямим і непрямим стосункам). Серед тих, хто не є вразливим, цифрова грамотність слабо пов'язана з негативними результатами. Наслідки цих результатів, на думку англійців, для майбутніх досліджень полягають у тому, що пояснення щодо EIU мають включати психологічні показники та показники цифрової грамотності. Практичні наслідки полягають у тому, що клінічні психологи, які працюють з EIU, повинні враховувати цифрову грамотність при розробці втручань, а втручання з цифрового залучення повинні враховувати потенційний негативний вплив збільшення використання Інтернету на вразливу молодь.

Включити вивчення психології в освіту з кібербезпеки пропонує англо-австралійська група вчених Дж. Тейлор-Джексон, Дж. Мак Аланей, Дж. Фостер, А. Белло, А. Марушат та Д. Дейл [11]. Роль людини в кібербезпеці констатують вони, добре визнана. Багато інцидентів кібербезпеки залежать від цілей, які виконують певні поведінкові дії, наприклад відкривають посилання у фішинговому електронному листі. Самими кіберсупротивниками керують такі психологічні процеси, як мотивація, групова динаміка та соціальна ідентичність. Крім того, як навмисні, так і ненавмисні внутрішні загрози пов'язані, на думку авторів, з рядом психологічних факторів, включаючи когнітивне навантаження, психічне благополуччя, довіру та міжособистісні стосунки. Включивши психологію в освіту з кібербезпеки, фахівці-практики отримають навички, необхідні для вирішення проблем кібербезпеки. Однак вчені вважають, що є і певні труднощі. Психологія є широкою дисципліною, і багато теорій, підходів і методів можуть мати незначне практичне значення для кібербезпеки. Необхідно переглянути літературу, щоб визначити, що можна застосувати до кібербезпеки. Вчені відмічають, що існують також педагогічні відмінності в тому, як викладають психологію та кібербезпеку, а також психологічні відмінності в типах студентів, які

зазвичай можуть вивчати психологію та кібербезпеку. Щоб спілкуватися зі студентами з кібербезпеки, важливо, щоб ці відмінності були виявлені та позитивно розглянуті. Суттєвим для цих зусиль, як висновок дослідників, є необхідність обговорення та співпраці між двома дисциплінами.

Проблема старіння населення нашої планети стає все серйознішою [12]. То ж не дарма науковці вже звертаються до вивчення ставлення людей похилого віку до кіберпростору. Цю проблему розглядають китайські дослідники К. Лі та І. Лаксімон [13]. У наш час, констатують вони, зі старіючим суспільством, зростає кількість людей похилого віку, які є поточними або потенційними користувачами цифрових технологій. Проте те, як люди похилого віку сприймають і використовують цифрові технології, не приділяє достатньої уваги дослідникам. Предметом їхнього дослідження є відчуття, сприйняття літніми людьми цифрових технологій і їх поведінка в Гонконзі та досвід щоденного використання цифрових технологій. В результаті автори показали, що люди похилого віку позитивно ставляться до використання цифрових технологій, але менше впевнені у своїх власних можливостях вивчення цих технологій. Більшість таких людей мають труднощі під час використання та вивчення цифрових технологій, особливо проблеми з навігацією. Крім того, серед літніх людей спостерігається тенденція використання мобільних комп'ютерів замість комп'ютерів. Тому вони пропонують: враховуючи особливі потреби та обмеження людей похилого віку в майбутньому проектуванні цифрових технологій, можна забезпечити кращий досвід користувача. Ще на одну цікаву демографічну проблему – залежність щастя сільського населення з низьким забезпеченням від цифрової грамотності – звертають увагу інші китайські вчені: Дж. Ванг, Л. Чанг та Ж. Каі [14]. Підвищення рівня щастя сільського населення, стверджують вони, є важливою ознакою ефективності управління відносною бідністю. У контексті сучасної цифрової економіки оцінка зв'язку між цифровою грамотністю та суб'єктивним щастям малозабезпечених сільських груп є дуже практичною. Вченими був виявлений значний ефект щастя цифрової грамотності для сільських груп з низьким доходом. Цифрова грамотність, на їхню думку, сприяє суб'єктивному щастю груп із низькими доходами в сільській місцевості через збільшення доходу та зростання споживання. Спостережуваний ефект щастя неоднорідний серед різних характерних груп, і цифрова грамотність значно позитивно впливає на суб'єктивне щастя груп із низькими доходами в сільській місцевості. Декомпозиція суб'єктивного щастя на задоволеність життям і задоволеність роботою, доводять автори, показує, що цифрова грамотність суттєво позитивно

впливає на роботу та задоволеність життям у сільській місцевості з низькими доходами. Для подальшого посилення суб'єктивного впливу цифрової грамотності на добробут у будівництві цифрових сіл вчені пропонують уряду зосередитися на розвитку цифрової грамотності серед груп із низькими доходами з боку попиту. Побудова цифрової інфраструктури повинна активно спиратися на пропозицію.

Але навчання цифровій грамотності, вирішення окремих проблем користувачів у кіберпросторі, з кібербезпеки, зокрема, не є кінцевими. Для їхнього ефективного використання користувачі повинні займатись кібергігієною. Але і самій кібергігієні потрібно навчатись. Свій підхід до цього процесу пропонує група американських вчених А. Нейгел, В. Клейпул, Г. Велдфогл, С. Ахрайя, Г. Хенкок [15]. Кібербезпека, пишуть вчені, має першорядне значення в сучасному кіберзахисті. Одним з важливих факторів, пов'язаних зі зменшенням порушень кібербезпеки, спричинених людьми, є кібергігієна. Кібергігієна, за їхнім баченням, – це адаптивні знання та поведінка для пом'якшення ризикованої онлайн-діяльності, яка ставить під загрозу соціальну, фінансову та особисту інформацію людини – небезпека, яка значно посилюється, коли обговорюється ризик для цілих країн, а не для окремої людини. Цікаво, що навіть незважаючи на те, що людина є найбільшою загрозою для кібербезпеки, дуже мало досліджень вивчали приховані індивідуальні відмінності, пов'язані з розвитком знань, ставлень і поведінки, пов'язаних з кібергігієною. Індивідуальні відмінності, такі як довіра до технологій і внутрішня мотивація, вказували на покращення кібергігієни, але залежали від значних статевих відмінностей. Також з'явилися відмінності між академічними спеціальностями, такими як науково-технічні спеціальності. Нарешті, автори визнають важливість розуміння ролі людського фактору в сучасній кібербезпеці та потенційні практичні наслідки, пов'язані з удосконаленням поточних навчальних програм курсів з комп'ютерних та інформаційних наук.

Як висновок, варто сказати, що ефективність взаємодії людини та кіберпростору залежить від наступних факторів:

- бажання самої людини;
- необхідний рівень кіберобізнаності людини;
- наявність технологій та пристроїв для доступу до кіберпростору;
- ефективна система захисту користувачів.

Використана література:

1. Що таке даркнет і чи насправді він такий небезпечний. URL: <https://suspilne.media/170190-so-take-darknet-i-ci-spravdi-vin-takij-nebezpecnij/> (дата звернення: 25.02.2023 року).
2. Pinder C., Vermeulen J., Cowan B., Beale R. Digital Behaviour Change Interventions to Break and Form Habits. *ACM transactions on computer-human interaction*. 2018. Vol 25 (3). P. 1-66.
3. Yu T.-K., Lin M.-L., Liao Y.-K. Understanding factors influencing information communication technology adoption behavior: The moderators of information literacy and digital skills. *Computers in Human Behavior*, 2017. Vol. 71. P. 196-208.
4. Achutti C. Learning digital and technology literacy in the era of exponential rate of changes. *9 th International conference on education and new learning technologies (edulearn 17)*. Proceedings 9 th International conference on education and new learning technologies (edulearn17). Barcelona, 2017. P. 4778-4785.
5. Rybanska J., Kosiciarova I., Nagyova L. Negative psychological aspects of consumer behaviour in the digital age. *International Scientific Conference on Marketing Identity – Digital Life*. Proceedings of the International Scientific Conference on Marketing Identity - Digital Life. Smolenice, 2015. P. 220-232.
6. Dodel M., Mesch G. Inequality in digital skills and the adoption of online safety behaviors. *Information communication & society*. 2018. Vol. 21 (5). P. 712-728.
7. Ostmeier E., Strobel M. Building skills in the context of digital transformation: How industry digital maturity drives proactive skill development. *Journal of business research*. 2022. №139. P. 718-730.
8. Pangrazio L., Godhe A.-L., Ledesma L., Gonzalez A. What is digital literacy? A comparative review of publications across three language contexts. *E-learning and digital media*. 2020. Vol. 17 (6). P. 442-459.
9. Anthonysamy L., Sivakumar P. A new digital literacy framework to mitigate misinformation in social media infodemic. *Global knowledge memory and communication*. 2022. URL: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/GKMC-06-2022-0142/full/html> (дата звернення: 03.03.2023 року).
10. Helsper E. J., Smahel D. Excessive internet use by young Europeans: psychological vulnerability and digital literacy? *Information communication & society*. 2020. Vol. 23 (9). P. 1255-273.
11. Taylor-Jackson J., McAlaney J., Foster J., Bello A., Maurushat A., Dale J. Incorporating Psychology into Cyber Security Education: A Pedagogical Approach. 24th International Conference on Financial Cryptography and Data

- Security (FC). Proceedings of the 24th International Conference on Financial Cryptography and Data Security (FC). Kota Kinabalu, 2020. P.207 – 217.
12. Населення Землі швидко старіє, не вистачає працівників. Чи готова до цього світова економіка і що чекає на Україну? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/01/26/681778/> (дата звернення 04.03.2023 року).
13. Li Q., Luximon Y. Older Adults and Digital Technology: A Study of User Perception and Usage Behavior. *International Conference on Physical Ergonomics and Human Factors*. Proceedings of the International Conference on Physical Ergonomics and Human Factors. FL, 2016. P. 155-163.
14. Wang J., Liu C., Cai Z. Digital literacy and subjective happiness of low-income groups: Evidence from rural China. *Frontiers in psychology*. 2022. № 13. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2022.1045187/full> (дата звернення: 04.03.2023 року).
15. Neigel A., Claypoole V., Waldfogle G., Acharya S., Hancock G. Holistic cyber hygiene education: Accounting for the human factors. *Computers & security*. 2020. Vol. 92. Article 101731.

*Бойко Любов Михайлівна,
кандидат філологічних наук,
Херсонський державний
аграрно-економічний університет
ORCID: 0000-0002-8045-3864*

ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4322/>

Одним із шляхів вдосконалення процесу навчання, а також з метою підготовки фахівців високого рівня використовується диференційоване навчання. Це «спеціально організована навчально-пізнавальна діяльність, яка з огляду на вікові, індивідуальні особливості суб'єктів учіння спрямована на оптимальний фізичний, духовний і психічний розвиток студентів, засвоєння необхідного обсягу знань, практичних дій за різними планами та програмами» [2, с. 172].

Запорукою успішного застосування диференційованого навчання є ґрунтовна підготовка викладача. Кожне заняття повинно бути ретельно продуманим: його зміст, структура, система підготовки і перевірки результатів.

Студенти академічних груп були поділені на дві підгрупи. До першої увійшли студенти, які засвоюють матеріал на репродуктивному і з деякими зусиллями на частково-пошуковому рівнях. Позитивне ставлення до навчання мотивується почуттями обов'язку перед батьками і більшою мірою успішним складанням заліку для отримання стипендії як матеріального стимулу.

Другу підгрупу складали студенти з високими показниками у навчанні, які здатні засвоювати матеріал у великому обсязі, можуть застосовувати отримані знання як у знайомих, так і в нових умовах, вирізняються високим рівнем інтелекту, мають підвищений пізнавальний інтерес, високу вмотивованість до навчання [1, с. 45].

Нами використовувалася технологія різнорівневого навчання і прийом навчально-мовленнєвих ситуацій з метою реалізувати на практиці диференційований підхід. Під різнорівневим навчанням розуміють

різний рівень засвоєння навчального матеріалу в різних підгрупах студентів (складність матеріалу відрізняється у підгрупах 1 і 2). Підгрупа 1 вивчає матеріал базового рівня згідно з вимогами освітніх стандартів. Підгрупа 2 вивчає той же матеріал поглиблено, з розрахунком на здібності та інтереси студентів. Для цієї підгрупи розробляються доповнення до програми базового рівня з підвищенням вимог до певних видів мовленнєвої діяльності та володіння лексико-граматичними навичками. При цьому кількість годин на вивчення певної теми є однаковою для обох підгруп. Відбір студентів до підгруп відбувається за результатами тестування, а також з урахуванням їхніх побажань.

На заняттях з іноземної мови широко використовуються навчально-мовленнєві ситуації, які є сукупністю мовленнєвих і немовленнєвих умов, необхідних для правильного здійснення мовленнєвих дій згідно з комунікативним завданням. Це стимулює до спілкування іноземною мовою, коли характер мовленнєвого завдання є знайомим для студента. При визначенні і розподілі ролей навчально-мовленнєвої ситуації викладач має брати до уваги індивідуальні особливості студентів, враховувати їхні інтереси, схильність до певного виду діяльності, оскільки це підвищує рівень навчальної і комунікативної мотивації.

Так, для другої підгрупи обираються творчі форми роботи, прийоми та технології, які потребують певної самостійності (заняття-конференція, рольова гра). Також на заняттях з цією підгрупою використовуються автентичні тексти з сайтів Інтернету, автентичні відео та аудіоматеріали.

Література:

1. Дидактичні засади диференціації навчання в основній школі: монографія / [В. І. Кизенко, Г. О. Васьківська й ін.]. К.: Пед. думка, 2012. 216 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник. К.: Академвидав, 2006. 352 с.

*Вакулович Лариса Леонідівна,
викладач, кафедра української
та іноземних мов,
Національний університет
фізичного виховання і спорту
України, м. Київ
ORCID: 0000-0003-2189-6275*

*Назаренко Наталія Гаврилівна,
старший викладач, кафедра
української та іноземних мов,
Національний університет
фізичного виховання і спорту
України, м. Київ*

*Регушевська Ірина Анатоліївна,
старший викладач, кафедра
української та іноземних мов,
Національний університет
фізичного виховання і спорту
України, м. Київ*

СУЧАСНІ ЛАЙФХАКИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ЗІ СТУДЕНТАМИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4335/>

Сучасні комп'ютерні технології здатні забезпечити передання знань і доступ до різноманітної навчальної інформації нарівні з традиційними засобами навчання, а іноді й набагато ефективніше за них. Запровадження тривалого карантину, згодом військовий стан і змушений перехід закладів освіти на дистанційне навчання продемонстрував і успіхи, і проблеми новітніх освітніх технологій [5, с. 39].

Загалом за останні три-чотири роки онлайн-навчання в Україні пройшло шлях від незвичного явища, що викликало певні перестороги, до звичного для кожного закладу вищої освіти способу організації освітнього процесу. Воно має свої вади й переваги, тому не є ні панацеєю, ні катастрофою. Важливо, що досвід організації освіти за допомогою онлайн-технологій додає аргументів на користь відмови від певних застарілих практик, час яких минув, і відкриває перед нами нові обрії та формати роботи.

Сьогодні одним з основних завдань, які стоять перед викладачами, є забезпечення позитивного впливу нових технологій на освітній процес,

тобто потреба розвитку сильних сторін і мінімізація негативних. Як виявилось, така система освіти має низку переваг і не менший перелік недоліків, які слід усунути з метою її поліпшення. Щодо позитивних факторів, то насамперед – це доступність бажаної освіти для кожного без винятків, а також мобільність, можливість поєднувати навчання з роботою тощо. Крім того, дистанційна освіта відкриває студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, допомагає віднайти нові можливості для творчості, опанувати і закріпити різні професійні навички, а викладачам дає змогу реалізовувати принципово нові форми і методи навчання.

Незважаючи на велику кількість переваг дистанційної освіти, вона має певні недоліки. Передусім викладачеві складно визначити, чи робота конкретного студента підготовлена ним самостійно: під час виконання домашнього завдання він може скористатися відповідями з Інтернету або ж видати чужу роботу за свою. У такому випадку викладачеві майже неможливо довести факт плагіату.

Часто можна почути, що офлайн заняття набагато ефективніші, що студенти незадоволені навчанням за монітором тощо. Все ж сучасні технології дають можливість провести заняття цікаво й ефективно.

По-перше, студенти мусять розуміти, як працювати з платформою, за допомогою якої проводиться заняття: налагодити звук, камеру, вміти користуватися записом екрану та демонстрацією.

По-друге, викладач має частіше залучати студентів до дискусій на цікаві теми, обговорювати проблемні питання, будувати своєрідний діалог. Теоретичні питання можна залишити на самостійне опрацювання. Також важливо, щоб камери у всіх були ввімкнені, адже так і викладачеві легше вести заняття, і студенти відчують, що вони присутні на занятті й не будуть займатися особистими справами.

Для того, щоб студенти могли трохи розслабитися й перепочити під час пари, можна підготувати якийсь доречний жарт чи коротку цікаву історію, можливо, навіть руханку, відеосюжет тощо – такий відступ послабить напруження, позитивно вплине на аудиторію та подальший перебіг навчання.

Дистанційне навчання, за умови відсутності живого контакту викладача зі студентами, потребує активізації пізнавальної діяльності студентів. Особливу увагу звертають на використання таких інтерактивних й активних методів навчання, як ділова гра, метод кейсів, метод роботи в малих групах, аналіз ситуацій [6]. Можна створити кейси різних ситуаційних або проблемних завдань, які необхідні для моделювання ситуацій, схожих на реальні. Крім того, є чимало різновидів завдань, які можна запропонувати студентам: презентації, відео, есе, вірші, малюнки і т.д.

З огляду на те, що освітній процес дає змогу застосовувати нові способи для здобування знань у позааудиторний час, багато наукових статей, джерел та публікацій стали доступними студентам на просторах Інтернету. Кожен студент має змогу створити індивідуальну траєкторію засвоєння знань та підготовки до занять, і це сприяє підвищенню зацікавленості та можливості здобувати знання навіть у такий доволі непростий час відсутності живих комунікацій.

Отже, дистанційне навчання надає студентам різноманіття вибору й оступу до нетрадиційних джерел інформації, стимулює підвищення ефективності самостійної роботи і спонукає поглиблювати знання, а для викладачів створює можливості впроваджувати нові форми й методи навчання.

Література:

1. Гороховський О.І. Методичні аспекти створення навчальної літератури для дистанційного навчання / О. І. Гороховський – Київ, 2007. 543 с.
2. С. О. Карплюк, «Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі», Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку: матеріали методологічного семінару, с. 188-197, 2019.
3. Кучеренко Н. Дистанційне навчання як виклик сучасної університетської освіти: філософсько-правовий вимір / *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки. – 2018. – № 906. – С. 34-40.
4. С. О. Сисоєва, К. П. Осадча, «Стан, технології та перспективи дистанційного навчання у вищій освіті України», *Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання*, 70 (2), С. 271-284, 2019.
5. Хапченкова Д. С. Особливості стану здоров'я студентів у період дистанційного навчання в умовах СОУЮ 19 / Д. С. Хапченкова, С. О. Дубина, С. В. Розумієнко // Матеріали науково-практичної конференції «Медичні науки: історія розвитку, сучасний стан та перспективи досліджень», м. Львів, 25-26 вересня 2020 року. - С. 38-41.
6. Проблеми і суперечності у впровадженні дистанційного навчання в освітньому процесі закладів вищої освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovometodychna-robota/95-innovatsiini-pedahohichni-tekhnologii-v-zahalnoosvitnii-shkoli-teoriia-tapraktyka/409-problemi-i-superechnosti-u-vprovadzhenni-distantsijnogo-navchannya-v-osvitnomu-protsesizakladiv-vishchoji-osviti>.

*Донченко Світлана Владиславівна,
викладач, Полтавський державний
медичний університет*

*Білаш Сергій Михайлович,
доктор біологічних наук, професор,
Полтавський державний
медичний університет*

*Донченко Тетяна Станіславівна,
вчитель вищої категорії,
вчитель-методист, Опорний
заклад Кобеляцький ліцей №1*

ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4323/>

В умовах онлайн-навчання взаємодія між викладачами та студентами може приймати різні форми, включаючи синхронну та асинхронну комунікацію.

Синхронна комунікація передбачає взаємодію в реальному часі між викладачами та студентами, наприклад, за допомогою відеоконференцій, чатів або телефонних дзвінків. Цей тип спілкування дозволяє отримати негайний зворотний зв'язок і роз'яснення, а також може допомогти створити почуття спільності серед студентів і між студентами та вчителем.

З іншого боку, асинхронна комунікація виникає, коли студенти та викладачі спілкуються в різний час, наприклад, через електронну пошту, дошки обговорень або записані відеолекції. Цей тип комунікації забезпечує більшу гнучкість у розкладі та може надати студентам більше часу для обдумування матеріалу курсу та відповіді на нього.

Незалежно від способу спілкування, ефективна взаємодія викладача і студента в умовах онлайн-навчання вимагає навмисного планування та активної участі обох сторін. Викладачі повинні встановити чіткі очікування щодо часу спілкування та відповіді, надавати регулярний зворотний зв'язок і підтримку, а також створювати можливості для співпраці та взаємодії студентів один з одним. Студенти повинні брати активну участь в обговореннях у класі та шукати допомоги, коли це необхідно, а також повинні надавати вчителю конструктивний зворотний зв'язок, щоб покращити досвід навчання для себе та своїх однолітків.

Важливо, щоб вчителі були проактивними у спілкуванні зі студентами, особливо з тими, хто може відчувати труднощі або незацікавленість. Викладачі можуть використовувати різноманітні інструменти, такі як аналітика навчання та опитування, щоб контролювати прогрес учнів і визначати сфери, де може знадобитися додаткова підтримка. Вони також можуть використовувати такі стратегії, як персоналізовані плани навчання та диференційоване навчання, щоб задовольнити різноманітні потреби своїх учнів.

Крім комунікації та підтримки, якість взаємодії викладача і студента в умовах онлайн-навчання також залежить від рівня залученості та мотивації студентів. Викладачі можуть сприяти залученню, створюючи сприятливе та інклюзивне навчальне середовище, надаючи можливості для активного навчання та дискусій під керівництвом учнів, а також пропонуючи складні та відповідні навчальні матеріали.

Загалом ефективна взаємодія вчителя та учня має вирішальне значення для успіху онлайн-навчання. Встановлюючи чіткі канали зв'язку, надаючи регулярний зворотний зв'язок і підтримку, а також сприяючи залученню та мотивації, вчителі можуть допомогти учням досягти їхніх навчальних цілей і розвинути навички, необхідні для успіху в епоху цифрових технологій.

Окрім синхронної та асинхронної комунікації, існують різні інструменти та технології, які можуть підтримувати взаємодію викладача та студента в умовах онлайн-навчання. Наприклад, системи керування навчанням можуть сприяти спілкуванню та співпраці за допомогою таких функцій, як дискусійні форуми, чати та відеоконференції.

Інші цифрові інструменти, такі як блоги, вікі та соціальні медіа-платформи, також можна використовувати для покращення взаємодії та залучення вчителя та учня. Викладачі можуть використовувати ці інструменти для створення інтерактивного та мультимедійного вмісту, а учні можуть використовувати їх, щоб ділитися своєю роботою та співпрацювати з однолітками.

Однак важливо зазначити, що умови онлайн-навчання можуть створювати проблеми для взаємодії вчителя та студента, наприклад, відсутність особистого контакту та потенціал для технологічних проблем. Щоб пом'якшити ці проблеми, вчителі повинні віддавати пріоритет чіткій і послідовній комунікації, створювати сприятливе та інклюзивне навчальне середовище та надавати учням необхідні ресурси та підтримку для досягнення успіху.

Загалом ефективна взаємодія вчителя та учня має вирішальне значення в умовах онлайн-навчання для підтримки навчання та залучення студентів. Використовуючи різні способи спілкування та цифрові інструменти, вчителі можуть створити динамічне та інтерактивне навчальне середовище, яке сприяє успіху учнів.

Література:

1. Проніна О. М. Особливості проведення занять у вищих навчальних закладах під час дистанційного навчання / О. М. Проніна, С. В. Донченко, М. М. Кобеньак // The X th International scientific and practical conference «Trends in the development of modern scientific thought», Vancouver, Canada, November 23-26, 2020. – Vancouver, 2020. – С. 367-368.
2. Проніна О. М. Організація дистанційного навчання у вищих навчальних медичних закладах / О. М. Проніна, С. В. Донченко, М. М. Кобеньак // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Trends and directions of development of scientific approaches and prospects of integration of Internet technologies into society». – Стокгольм, Швеція, 23-26 лютого 2021. – С. 315-317.
3. Bilash S. M., Donchenko S. V., Kononov B. S., Kobeniak M. M., Oleksienko V. V. Conducting online classes with students at the Department of Anatomy with Clinical Anatomy and Operative Surgery. Modern science: innovations and prospects. Proceedings of the 13th International scientific and practical conference. Stockholm, Sweden, 2022. P. 115-118.
4. Донченко С. В. Важливість клінічного мислення в діяльності лікаря / Донченко С. В., Білаш С. М., Донченко К. В., Челідзе Т. С. // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Modern directions of scientific research development». – Чикаго, США, 24-26 листопада 2021 року. – С. 431-434.

*Звєкова Вікторія Корнійвна,
кандидат педагогічних наук,
доцент, Ізмаїльський державний
гуманітарний університет
ORCID: 0000-0002-6044-8814*

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4340/>

Педагогічні технології на сьогодні є найбільш актуальними. Відомо, що сюжетно-рольові ігри є найбільш важкими в класифікації усіх видів ігор. В останні десятиліття в низці програм із великого розмаїття видів ігор, включно з рольовими, дидактичними, руховими та іноді музичними, основна увага приділяється винятково сюжетним іграм. Це свідчить про недооцінку гри як традиційного засобу виховання дітей і як форми організації дитячого життя [1].

Багато педагогів-практиків не мають чіткого уявлення про розмаїття дитячих ігор і, відповідно, не розуміють їх сутності. Як наслідок, ігри не повною мірою використовуються в освітньому процесі. У результаті в освітніх установах гра часто замінюється навчанням [1].

По суті гра зводиться до ігрових прийомів і «обігравання» навчального матеріалу. Підпорядкування гри навчальному завданню призводить лише до того, що самостійна гра зникає з життя дитини, що призводить до зниження пізнавальної мотивації, яка є основою для формування навчальної діяльності [2].

В основі класифікації лежить уявлення про те, хто є ініціатором гри. Виділяють три класи ігор: ініційовані дітьми; самостійна гра, що є своєрідним відображенням дитиною навколишньої природної та соціальної дійсності; ініційовані дорослими (навчальні та дозвілля), що передаються дітям від дорослих, але діти, які оволоділи ними, можуть грати в них самостійно; ігри, що походять з традиції, що склались історично у народні традиції; ігри, що можуть виникати з ініціативи і дорослих, і дітей. У дошкільному віці ігри відбуваються з ініціативи самої дитини. Інші класи ігор здебільшого «корисні» для процесу навчання та виховання [3, с. 34].

При формуванні цілеспрямованої діяльності у грі необхідно вирішити чотири основні завдання:

1. Знайомити дітей із різноманітністю ігрових цілей;
2. Заохочувати самостійно, ставити ігрові цілі, таким чином виявляти ігрову ініціативу;
3. Поступово підводити дітей до самостійного пошуку коштів та способів досягнення цілей;
4. Практикувати ігри з двома-трьома пов'язаними між собою цілями.

Тема розвитку сюжетно-рольової гри є дуже актуальною в наш час, оскільки гра є основною діяльністю дошкільнят і зумовлює розвиток усіх суттєвих сторін особистості дитини. Вона є потребою зростаючого організму. Дитина завжди грає, і її гра дуже важлива. Гра є джерелом розвитку, вона створює зону найближчого розвитку, тобто визначає розвиток дитини, стверджував Л. С. Виготський [1].

Для дітей з особливими освітніми потребами, різного віку гра є основним змістом життя, вона виступає як провідна діяльність, тісно пов'язана з працею і навчанням. У грі задіяні всі сторони особистості: дитина рухається, говорить, сприймає, мислить; під час гри у неї активно працюють усі психічні процеси: активізуються мислення, уява, пам'ять, емоційно-вольові прояви; гра стимулює розвиток пізнавальної сфери дитини; гра створює реальні умови для розвитку багатьох умінь і навичок, необхідних дитині для успішного переходу до навчальної діяльності.

Література:

1. Богуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників. Мовленнєві ігри, ситуації, вправи. К.: Слово, 2008. 187 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. П'ятакова Г. П. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі : навчально-методичний посібник для студентів та магістрантів вищої школи [Електронний ресурс] / Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 55 с. Режим доступу : http://tourlib.net/books_others/pedtehnol1.htm

*Боровик Анатолій Миколайович,
доктор історичних наук, професор,
Національний університет
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка*

ЗАГАЛЬНОНАУКОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4327/>

Питання доступності навчання було і залишається однією з актуальних проблем в історії розвитку освіти. У системі вищої освіти за радянського часу це питання деякою мірою вирішувалося наявністю заочної і вечірньої форм навчання, оскільки вони орієнтовані на різні категорії студентів, включаючи тих, хто працює. Головною метою нашої статті буде з'ясування об'єктивних процесів, що відбувалися в системі заочної освіти і пов'язані з утворенням загальнонаукових факультетів у період 60-х років ХХ ст. Прикладом такої діяльності буде слугувати історія одного із структурних підрозділів, що діяв при Чернігівському державному педагогічному інституті. Саме ця проблема не набула належного висвітлення у сучасній історіографії.

У 60-ті роки чітко проявляється тенденція у галузі вищої освіти на збільшення кількості студентів заочних відділень, тобто тих, хто навчався без відриву від виробництва. За даними дослідника В. М. Лазарєва в 1961 р. на заочних і вечірніх відділеннях вищих шкіл радянської держави було підготовлено 29,4 % загального випуску фахівців, а кількість учителів, які отримали освіту без відриву від виробництва, становила 31 % загальної кількості випускників педагогічних вищих навчальних закладів [1, с. 35].

З 1962 р. у 15 університетах та 21 педагогічному виші були створені загальнонаукові факультети, де навчались студенти перших двох курсів споріднених спеціальностей за єдиним навчальним планом. На третій

курс, а інколи – на другий, студенти переводились відповідно до обраного фаху на заочні відділення університетів, фінансово-економічних, торгівельних, сільськогосподарських та педагогічних інститутів міст Києва, Харкова, Львова, Донецька та інших наукових центрів України. Це давало можливість молодим людям свідомо обирати спеціалізацію залежно від їх нахилів чи профілю роботи. Процес навчання відбувався у вечірній та заочній формах [2, с. 134]. Навчальна робота зі студентами здійснювалась не лише під час зимової і літньої екзаменаційної сесій, а й у міжсесійний період згідно з графіком, який складали у деканатах на кожний навчальний рік.

Саме такий факультет у 1962 – 1963 навчальному році був створений у Чернігівському педінституті з набором студентів на вечірню форму навчання [3, арк. 20]. За період його існування деканами факультету були Василь Наумович Боровик, з вересня 1962 р. до квітня 1963 р., та Степан Савич Марченко – з квітня 1963 р. до січня 1968 р.

Перший набір студентів був проведений у 1962 р. Наказом ректора В. М. Костарчука за № 242 від 1 серпня 1962 р. на підставі ухвали приймальної комісії було проведено зарахування студентів на загальнонауковий факультет педагогічного інституту. На гуманітарний відділ із різних спеціальностей було зараховано 155 студентів, на агробіологічний відділ – 55 студентів [4, арк. 61-70]. Іншим наказом за № 245 від 1 серпня 1962 р. було продовжено зарахування 195 студентів на економічний відділ та на гуманітарний відділ із спеціальностей журналістика й правознавство ще 30 студентів [5, арк. 73-80]. З утворенням нового факультету інститут поповнився відразу 435 студентами.

В наступні роки роботи факультету набір студентів становив до 400 осіб.

Після дворічного навчання на загальнонауковому факультеті Чернігівського педінституту і завершення вивчення спільних для всіх спеціальностей наукових дисциплін студентів переводили на другий етап навчання до профільних навчальних закладів для здобуття фахових знань та формування професійних умінь і навичок. Так, наказами Чернігівського педінституту за №№ 349 – 358 від 14 серпня 1964 р. відраховувались із складу студентів третього курсу загальнонаукового факультету у зв'язку з переведенням на другий етап навчання до

Київського інституту народного господарства 17 студентів спеціальності «Фінанси і кредит», 14 студентів спеціальності «Бухгалтерський облік», 1 студент спеціальності «Економіка торгівлі».

До Донецького інституту радянської торгівлі переводились 13 студентів спеціальності «Економіка торгівлі», 2 студенти – спеціальності «Бухгалтерський облік», 6 студентів – спеціальності «Товарознавство продтоварів», 4 студенти – спеціальності «Товарознавство промтоварів». Крім того, до Львівського торгово-економічного інституту – 8 студентів чотирьох спеціальностей, до Київського університету імені Тараса Шевченка – 19 студентів спеціальності «Історія» і 1 студент – спеціальності «Математика». До Харківського бібліотечного інституту за спеціальністю «Бібліотекознавство» переводились 8 студентів, 29 студентів переводились на різні спеціальності Київського, Полтавського, Криворізького та Ніжинського педагогічних інститутів [6, арк. 78-87].

З окремих спеціальностей перевід на другий етап навчання відбувався після першого курсу загальнонаукового факультету. Так, наказом Чернігівського педінституту за № 366 від 20 серпня 1964 р. до Київського університету переводились 14 студентів спеціальності «Романо-германські мови», 24 студенти спеціальності «Біологія», 17 студентів другого курсу та 12 студентів першого курсу спеціальності «Журналістика», 14 студентів першого курсу спеціальності «Географія» [7, арк. 132-133].

У процесі роботи цього факультету виникали труднощі, спричинені насамперед недостатньою навчально-матеріальною базою інституту для задоволення потреб студентів, браком навчальної літератури з тих спеціальностей, яких не було в інституті.

Заочна освіта в Україні 60-х рр. XX ст. характеризувалася досить значними якісними й кількісними змінами і була невід'ємною складовою підготовки кадрів з вищою освітою. Але разом з позитивними тенденціями, порівняно з денною формою навчання, у ній існували недоліки: занижені вимоги до студентів-заочників, велике навантаження на них під час екзаменаційних сесій, недостатність контролю самостійної роботи з боку викладачів у міжсесійний період та недостатній контроль за якістю роботи заочних відділень.

Негативну роль в долі загальнонаукових факультетів відіграла вузьковідомча позиція окремих міністерств, які виступали за набір і

підготовку фахівців у власних навчальних закладах. Недоліки, які виявлялися у ході перевірок цих навчальних закладів, особливо у питаннях низького рівня успішності, відносили до прорахунків у наборах абітурієнтів тими вишами, до яких вступали студенти. Тому наприкінці 60-х років здебільшого ці факультети припиняють свою роботу. З січня 1968 р. у переліку факультетів Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т.Г. Шевченка уже не значився загальнонауковий факультет.

Отже, діяльність загальнонаукового факультету в Чернігівському педагогічному інституті імені Т.Г. Шевченка сприяла розширенню можливостей бажаючих отримати вищу освіту і спеціальність з тих професій, яких не готували на Чернігівщині. Факультет дав путівку в життя тисячам фахівців, які працювали в різних галузях регіону.

Література:

1. Лазарев В. Н. Высшее педагогическое образование без отрыва от основной деятельности: история, современное состояние : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования. – М., 2004. – 365 с.
2. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917 – 1985). – К.: Либідь 1992. – 196 с.
3. Держархів Чернігівської обл., ф. Р-608, оп. 2, спр. 359, 174 арк.
4. Архів ЧНПУ, ф. Р.- 608, оп. 1-о, спр.207, 366 арк.
5. Там само.
6. Там само, спр. 229, 470 арк.
7. Там само.

*Захарова Валентина Вікторівна,
викладач кафедри естрадного
та народного співу, Харківська
державна академія культури,
м. Харків, Україна*

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ВИДІВ СУЧАСНОГО ВОКАЛУ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4321/>

З давніх-давен великою популярністю користувалось вокальне мистецтво. Це один із найдавніших видів музичного виконавства, коли головна роль належить голосу співака. Традиційні форми вокалу поступово змінювались, розвивались, вдосконалювались, що призвело до того, що сучасний вокал має різні види, стилі та типи.

Зараз наявні три вокальні стилі:

- співочий, який передбачає плавну мелодію і є основою класичного вокального мистецтва;
- декламаційний, який дуже близький до інтонації мовлення;
- колоратурний, в якому зв'язок із текстом практично втрачено та спів дуже схожий на гру музичного інструменту.

Важливо звернути увагу, що сучасний вокал може включати в себе, як спів зі словами, так і без них. Виділяють хоровий, ансамблевий та сольний тип співу. Серед яких сольний є найскладнішим та вищим рівнем розвитку здібностей окремої особистості.

Основними видами сучасного вокалу слід назвати:

- естрадний вокал;
- академічний вокал (оперний, класичний);
- народний вокал та інші.

Найбільш класичним видом сучасного вокалу є академічний, адже саме він є еталоном музичного мистецтва. Робота над голосом в академічному вокалі здійснюється за класичними принципами. Також слід звернути увагу, що академічний вокал використовується в класичних жанрах музики, а саме в романсах, оперетах, мюзиклах тощо.

Специфічність академічного вокалу полягає в певній вокальній позиції, так званій оперній або класичній, саме це і відрізняє цей вид вокалу від естрадного або народного.

Так естрадний співак має можливість підсилити свій вокал на концерті за рахунок використання різної апаратури та, як правило, естрадний вокал обробляється різними ефектами, в той час, як академічний вокал передбачає можливість «тримати» зал лише силою свого голосу. А щоб звук був не тільки гучним, але і красивим, унікальним, вокаліст має направити його в потрібну точку, задіяти різні м'язи, голосові резонатори і правильне дихання.

Тобто, можна зробити висновок, що академічний вокал є одним із найскладніших і є базовим, який може значно полегшити опанування інших видів сучасного вокалу. Адже тренування за принципами класичної освіти вимагає постійного удосконалення вокальної техніки, використання різних вокальних вправ та напрацювання вокальних навичок на високому рівні майстерності.

Одним із найпопулярніших і більш легким видом сучасного вокалу є естрадний вокал. Естрадний вокал – один із видів сучасного вокалу, який включає велику кількість різновидів пісень: народний спів, авторську пісню, рок-музику тощо. Цей напрямок сучасного вокалу включає цілий спектр вокальних навичок, якими має володіти естрадний вокаліст. Цей тип вокалу в першу чергу призначений для співу на сцені, а сама назва естрадний вокал часто асоціюється з популярною і легкою музикою.

Головна особливість та відмінність естрадного вокалу від класичного полягає у якостях звучання, адже естрадний вокал передбачає використання природнього голосу вокаліста, без якихось особливих надзусиль над ним. Втім співочі здібності співака все одно потребують роботи над голосом, диханням, адже сучасний естрадний вокаліст має вміти відтворювати голосом найтонші відтінки емоційного стану людини.

Часто естрадний вокал передбачає певні елементи драматургії, які також потребують глибоко занурення співака у внутрішні емоції та думки людини.

Естрадний спектакль заснований на величезній концентрації творчих зусиль для досягнення художнього образу за мінімальний час. Співак на сцені – це ведучий – співрозмовник, здатний змусити інших слухати себе, підпорядкувати глядача під час свого виступу. Уміння впливати на зал, налагоджувати безпосереднє спілкування з аудиторією - ось ті специфічні навички, якими повинен оволодіти естрадний співак, використовуючи при цьому мікрофон як засіб і інструмент для досягнення мистецької мети.

Наступним видом сучасного вокалу є народний. Народний вокал займає проміжне місце між академічним і естрадним видами. Головною відмінністю народного вокалу від академічного є більш відкрите звучання. Крім того, він передбачає використання особливостей рідної мови, адже

має з нею прямий зв'язок. Це включає в себе і необхідність врахування особливостей артикуляції, слів рідної мови, її специфіки тощо.

Якщо звернутися до питання техніки звукоутворення в народному вокалі, то надзвичайно важливою є робота голосових зв'язок, спрямованість звуку та правильне використання природних резонаторів грудної клітини та голови. Адже саме від дії зазначених резонаторів залежить характер і тембр голосу.

У народній пісні головне – ясність і виразність тексту. Тому співаки народного хору зосереджуються на дикції, тембрі мови та яскравості виконання.

Таким чином, на даний момент існують різні види сучасного вокалу, проте кожний з них передбачає кропітку роботу над собою, розвиток вмінь голосу, тренування дихання, формування інших здібностей, які дозволять вокалісту виступати на високому рівні майстерності, демонструвати всі можливості свого голосу, зацікавлювати аудиторію тощо.

*Мокрій Роксолана Сергіївна,
аспірантка кафедри
режисури і хореографії
Львівського національного
університету ім. Івана Франка
ORCID: 0000-0002-5833-2353*

*Берест Роман Ярославович,
доктор історичних наук, професор
кафедри режисури і хореографії
Львівського національного
університету ім. Івана Франка
ORCID: 0000-0001-7405-2020*

РОЛЬ ЛЬВІВСЬКОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ШКОЛИ В МИСТЕЦЬКО-ТАНЦЮВАЛЬНОМУ ЖИТТІ СУЧАСНОГО ЛЬВОВА

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4334/>

Серед багатьох мистецько-культурних центрів Східної Галичини давніми хореографічними традиціями помітно виділявся Львів. Відомо, що ще у XVI-XVII ст. у Львівській братській школі учням викладали основи хореографічних знань. Згодом, у XVIII-XIX ст., особливо з

підпорядкуванням галицьких земель Австрійській імперії, помітно зросла роль хореографічного мистецтва у суспільному житті. Значного поширення набувають приватні хореографічні школи, різноманітні товариства і, навіть, культурно-освітні секції профспілок [1, с. 159-163]. Особливістю мистецького життя Львова австро-угорського періоду (1772-1918 рр.) була його поліетнічність. Про це яскраво свідчать ідейно розмежовані громадські організації професійних спілок польських, німецьких, єврейських, українських робітників, фармацевтів, артистів та інших культурно-освітніх товариств [2, с. 86-88].

Складним та насиченим новітніми танцювальними методиками став польський період (1921-1939 рр.) історії Галичини [3, с. 165-175].

Львівська хореографічна школа була створена після закінчення Другої світової війни у радянський період. Не виключено, що вона успадкувала кращі традиції та здобутки попередніх хореографічних шкіл Галичини. Від часу виникнення школа зайняла помітне місце в позашкільній мистецькій освіті Львова. Упродовж багатьох років школа готувала високого рівня танцівників, які згодом продовжували навчання у вищих навчальних закладах, працювали у галузі хореографії, як артисти балету, педагоги, балетмейстери, керівники колективів тощо. Результат досліджень показує, що рівень педагогічної діяльності в формуванні національної свідомості учнів школи є доволі високим. Як твердить С. Лавриненко *“важливо зазначити, що процес формування національної свідомості молоді через хореографічне мистецтво можливо здійснювати за наступними напрямками: виховна діяльність в колективі, формування репертуару, концертна та гастрольна діяльність”* [4, с. 62].

Про творчий рівень теоретичних знань та практичних умінь педагогічного колективу навчального закладу свідчить те, що на даний час труп Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької на 80% складається з колишніх випускників Львівської хореографічної школи [5, с. 136]. В їх біографії, зазвичай, зазначається лише вища освіта, а відомості про навчання в школі не згадано. Випускники школи ставали талановитими танцівниками з базою знань, яку отримували у хореографічній школі, успішно вступали до вищих навчальних закладів на спеціальність хореографія не лише Львова й України, але й зарубіжжя. Часто вони були кращими студентами, які прагнули стати відомими артистами балету, педагогами, балетмейстерами-постановниками [6, с. 207].

Серед сучасних артистів балету, які навчались в Львівській хореографічній школі, а пізніше працювали у Львівському театрі опери та балету варто згадати Народного артиста України Олега Петрика, Заслужених артисток України Ярину Котис, Христину Трач, Анастасію Ісупову, а також Заслуженого артиста України Євгена Светліцу.

Велику популярність здобули провідні артисти балету Юлія Єрмоленко, Вікторія Ткач, Юлія Михаліха, Арсен Марусенко. Далеко за межами мистецького Львова є відомими солісти та солістки театру, а саме: Анастасія Гнатишин, Андрій Адонін, Вікторія Зварич, Роксоляна Іскра, Уляна Корчевська, Олена Мицко, Ольга Фабіянська, Мирослав Мельник, Ірина Лампіко, Володимир Судомляк, Роксоляна Данилюк, Юлія Охріменко, Олександра Белік, Олена Павлова, Анна Шух, Наталія Дідик, Вікторія Дідик, Марія Дмитрієва, Ілля Потапов, Юлія Ушакова, Наталія Рибак, Максим Кадикало, Романа Думанська, Олег Ласка та багато інших [7]. Частина з них, завершивши кар'єру танцівника, продовжила свою діяльність на педагогічній ниві. Наприклад, Олег Петрик став визначною особистістю в розвитку сучасної хореографічної освіти. Завдяки йому навчання хореографічному мистецтву у Львові вийшло на новий рівень. З його ініціативи було відкрито кафедру режисури та хореографії в Львівському національному університеті імені Івана Франка, яка робить вагомий внесок у розвиток танцювального мистецтва.

Багато колишніх артистів балету викладають хореографічні дисципліни у Львівському фаховому коледжі культури і мистецтв (Христина Трач, Анна Пахолків), Львівському державному університеті фізичної культури імені Івана Боберського (Наталія Дідик, Олена Шевченко) та у Львівському національному університеті імені Івана Франка (Олег Петрик, Ю. Безпаленко, Катерина Кшен, Олена Літовченко), а також працюють в хореографічних ансамблях танцю.

З розвитком та популяризацією хореографічного мистецтва в Україні у часи незалежної України почався активний розвиток танцювальної освіти, як вищої так і початкової. У Львові, завдяки талановитим випускникам школи, відкрилася низка балетних студій. Зокрема, “Балетна школа-театр L. Stage”, якою керує солістка театру опери та балету Юлія Лампіко, Школа балету “InStep” під керівництвом Галини Білоус, “Impulse Dance School”, яку очолює Анастасія Іващишин. Викладачами

та балетмейстерами в хореографічних студіях працюють випускники Львівської хореографічної школи Катерина Кшен, Вікторія Кокоткіна та ін. Випускниця школи Тетяна Павлюк створила танцювальний колектив у місті Щирець під назвою “Step ar Dence”, який дуже швидко й ефективно розвивається, демонструючи високий рівень виконавської майстерності на конкурсах та фестивалях.

На базі Львівської хореографічної школи в 2010 р. створено Дитячий театр балету. Учні школи мають змогу демонструвати на широку публіку свої хореографічні вміння. В репертуарі театру були поставлені вистави “Лис Микита” на музику І. Вимера, постановка С. Наєнка, “Привал Кавалерії” на музику І. Армсгеймера, постановка М. Санжеревського, “Пори року” на музику О. Глазунова, постановка С. Наєнка, “Лускунчик” музика П. Чайковського, постановка С. Наєнка. Перелічені балетні вистави у виконанні юних артистів були представлені на сцені Львівського театру опери та балету.

У 2006 р. під керівництвом Володимира Саболти започатковано і проведено у Львові Перший Міжнародний юнацький конкурс класичної хореографії “Галицька Терпсихора 2006”, який мав великий успіх. Вперше до Львова приїхали учні з різних хореографічних (балетних) шкіл та студій України, щоб показати свою танцювальну майстерність. Другий і третій конкурси відбулися у 2008 та 2010 рр. [8, с. 3]. Це була визначна подія, адже подібних конкурсів з класичної хореографії в західних регіонах України ніколи не проводили.

Висновок. Львівська хореографічна школа завдяки талановитим учням стала важливою ланкою у формуванні танцювального-мистецького життя не тільки Львова, але й багатьох інших міст Галичини та України. Своїм вихованням вона прищеплювала любов до танцю, давала початкову хореографічну освіту, відкривала прекрасний світ творчості, культури та мистецтва.

Література:

1. Берест Р., Берест І. Народне мистецтво в діяльності дорадянських профспілок Східної Галичини // Світ наукових досліджень / редкол.: О. Патряк та ін.; ГО “Наукова спільнота”; WSSG w Przeworsku. Тернопіль: ФОП Шпак В. Матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції, (м. Тернопіль, Україна – м. Переворськ, Польща, 24-25 листопада 2022 р.). Вип. 14. С.159-163.

2. Берест Роман. Нариси історії профспілкового руху в Західній Україні (1817-1939 рр.). – Дрогобич: Відродження, 1995. 128 с.
3. Берест Роман, Плахотнюк Александр, Берест Игорь. Танцевальные движения и фигуры в древней и современной хореографической культуре населения Гуцульщины // Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" 2022. С. 165-175.
4. Лавриненко Світлана. Хореографічне мистецтво як засіб формування національної свідомості сучасної молоді // Науковий процес та наукові підходи: методика та реалізація досліджень. 2020. С. 61.
5. Мокрій Роксолана. Впровадження сучасної хореографії у Львівській хореографічній школі // Хореографічна культура – мистецькі виміри. Збірник статей. Вип.14. 2023. С. 136-142.
6. Мокрій Роксолана. Становлення Львівської державної хореографічної школи // Вісник Львівського університету. Серія мистецтвознавство. Вип.16. 2015. С. 203-208.
7. Львівська національна опера. Балетна труппа URL: <https://opera.lviv.ua/type/baletna-trupa>
8. Юність балету // Мистецько-інформаційний вісник. – Львів №1. – 2016. С. 12.

*Oksana Cherniak,
PhD in Philology, Associate professor,
Associate professor at the Department
of Foreign Languages and
Translation, Lesya Ukrainka
Volyn National University
ORCID: 0000-0002-3848-0690*

CHARACTERISTIC FEATURES OF THE LIVING AFFIXES

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4325/>

The vocabulary of each language is constantly changing. According to Crystal (2002), English vocabulary has a “remarkable range, flexibility, and adaptability”. It is generally accepted that of all language levels, the vocabulary is the most variable, since it is the vocabulary that first reacts to extra-linguistic factors, reflecting changes in society, politics, economy, science and technology, etc., the appearance of new objects and phenomena in the surrounding world.

Derivation is one of the commonest ways of word-formation, and also one of the oldest, being found in all languages. Hudson (2000: 255) defines derivation as the creation of new words by the use of derivational affixes. Affixation is a method of word formation by means of which new words are created by joining word-forming affixes, i.e. prefixes and suffixes, to the bases of various parts of speech. So we can say that the term is applied to the process by which new words are formed by adding prefixes or suffixes, or both, to a root-form already in existence. Many of these affixes were no doubt originally independent words.

The process was a common one in the earliest stages of the English language, and such words as *freedom*, *kingdom*, *friendship*, *lordship*, *length* are all developed from early formations.

But not all the affixes are native forms; Greek, Latin, and French are common. Many native affixes are still productive, and will probably continue so, but the language has apparently felt the need of greater powers in derivation, and has called upon the resources of other languages to remedy its deficiency.

But not all the affixes are productive. Some of them may serve only as an etymological element. One can single out the following characteristic features of the living affixes:

1) joining to the word-forming stem, the affix has its definite abstract meaning;

2) this affix can be easily singled out as a word-forming element;

3) the affix is used for the formation of new words not only from the stems of the same origin as it appeared in the language, but also from the others;

4) the more new words it serves to form, the more productive it is;

5) the living affix must give new formations.

It goes without saying that all the productive affixes are living, but not all living affixes are equally productive. Under the productivity one can understand the number of words which appeared in the language for the period of existence of the given affix as a word-forming element, and, secondly, the frequency of the appearance of new-formations with the given affix. That is why all the affixes can be divided into unproductive, productive and those which have the so called “absolute productivity”. Since affixes are morphemes of the language, which are distinguished by wide compatibility with a certain range of roots or bases and enter into stereotyped semantic relations with them and are at the same time connected, they belong to many word-forming constructions.

References:

1. Crystal, D. (2002), *The English Language*. Second Edition. Penguin Books, London. 336 p.
2. Hudson, G. (2000), *Essential Introductory Linguistics*, Blackwell Publishers Ltd, Oxford. 517 p.

*Азьомов Віктор Терентійович,
учитель-методист ЗЗСО 1-3
ступеня*

*Бардіна Людмила Миколаївна,
старший викладач Національного
університету фізичного виховання
і спорту України*

*Шепелюк Віра Леонідівна,
старший викладач Національного
університету фізичного виховання
і спорту України*

СИМВОЛІЗМ НАЗВИ ПОВІСТІ М. КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4333/>

Літературознавчі інтерпретації творів вітчизняної класичної літератури – це як пошуки оптимальних українських входів у міфічну Шамбалу. Онтологічне покликання й української, й усесвітньої Шамбали, – в ідеалі знищити, а в середньому арифметичному, бодай, зменшити концентрацію зла на кожному квадратному сантиметрі людського серця. Істини – не манна небесна. Вони не даються в руки одразу й уповні. Їх історичний чин – відкриватися серцю та розуму людини із зростанням її готовості прийняти й досягнути сутності істин.

Засади філософії поцінування і тлумачення творів митців слова XIX століття закладено ще в імперських літературознавчих школах. Сьогодні, на етапі національного й державного становлення України, перед науковцями постало завдання відчитати істинні смислові первні творів класичної літератури в максимальному наближенні до авторського задуму. Панцир усталеної аналітичної традиції не приймає і не сприймає вимог постійної літературознавчої трансформації, постійного відкривання нових літературознавчих реалій в умовах сучасних цивілізаційних хмарних технологій. На якомусь етапі розвитку незалежної України аналітичні літературознавчі штампи відтягують суспільну свідомість у минуле. Це може сповільнювати, гальмувати, а подекуди і блокувати можливості поступального її розвитку. Дослідникам, читачам, вищій і

середній школі доведеться входити в активний процес переосмислення та переоцінки узвичаєних літературних штампів. Завдання наукової еліти – відшукати оптимальний баланс між твердинями засадничих літературних традицій і невідворотністю назрілих змін.

Здавалося б, чого такого прихованого від ока проникливого дослідника можна вишукати в повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» – і не задля епатажного ефекту, а рівня концептуальних відкриттів, які докорінно змінюють уявлення про всю архітектоніку твору?

Коли текст, підтекст і надтекст цього твору пропустити крізь призму аналітичної літературознавчої Духовної Архетипної Системи Етнонаціонального (ДАСЕ), відкриваються ще не прочитані, актуальні змістові сутності. Йдеться про переосмислення філософії повісті й оприлюднення, без перебільшення, грандіозного творчого задуму письменника: через колоритний, з виразними етнічними рисами любовний конфлікт препарувати планетарне зіткнення двох свідомісних континентів – добра і зла, любові й ненависті, життя і смерті, мислення людини родоцентричних світоглядних універсалій і світобачення людини новітньої історії.

Над онтологічно-екзистенційним завданням перемоги зла в лоні цивілізації працюють кращі уми людства – мислителі, психологи, митці. Михайло Коцюбинський на яскравому й переконливому етнічному матеріалі зробив свій внесок у художню постановку, розвиток та осмислення цього питання. Ідейна історична перспектива і, на ваш розсуд, проблемна пересторога твору спрямовані в національне майбуття і мають, на наше найглибше переконання, неоціненне значення для освіти й виховання молодого покоління суверенної України.

Ми ставили собі за мету переглянути усталені філософські підвалини назви повісті відповідно до назрілих проблем духовного українського державотворення, доповнити, а подекуди і спростувати соціально тенденційне традиційне тлумачення ідейно-тематичного змісту, знявши наліт спрощеності, вульгарного етнографізму, прямого перекручування закладеного у зміст авторського художнього задуму.

Символом (від грец. *σύμβολον* – знак, розпізнавальна прикмета) називають такий тип художнього образу, в якому конкретно-чуттєва даність предмета зображення, тобто його чуттєвий образ, водночас з власним має значення вказівки на такий предмет, явище або ідею, які безпосередньо в зображуване не входять. Символ завжди до певної міри

є атрибутом, розрахованим на взаємопорозуміння (наприклад героями твору, автором та його читачем) його «таємної», невиявленої вочевидь суті.

Поняття символу, справді, тісно пов'язане з поняттям художнього образу як такого (автологічного): „Будь-який символ, – як пише С. Аверінцев, – є образом (і будь-який образ є, хоча б до певної міри, символом), але якщо категорія образу передбачає предметну тотожність самому собі, то категорія символу робить акцент на іншому боці тієї ж суті – на виході образу за власні межі, на присутність певного смислу, тісно злитого з образом, але все ж йому не тотожного. Предметний образ та глибинний смисл виступають у структурі символу як два полюси, неможливі один без іншого.., але й розведені між собою; породжуване між ними напруження і становить сутність символу. Переходячи в символ, образ стає «прозорим», ідея «просвічує» крізь нього, дана саме як смислова глибина, смислова перспектива, яка потребує нелегкого входження» [1, 378]. Прикладами подібного роду символів можуть бути червоні вітрила О. Гріна, образ Дніпра у творчості Т. Шевченка, плуга в поезії П. Тичини, собору в прозі О. Гончара.

Заголовок дає ключ до розуміння архаїко-міфологічної природи конфлікту твору. Наше завдання – через аналіз передісторії фабульного конфлікту вийти на екзистенційні витoki, на мотиви дій та рішень героїв повісті.

Створюючи повість про гуцулів, М. Коцюбинський мав такі варіанти назви твору: «В зелених горах», «Тіні минулого», «Голос віків», «Відгомін передвіку», «Подих віків», «Голоси передвічні», «Спадок віків», «Дар предків забутих», «Тіні забутих предків», «Голос забутих предків», «Слідами предків», «Сила забутих предків», але спинив свій вибір на формулі «Тіні забутих предків».

«...Заголовок не тотожний ні слову, ні словосполученню, ні реченню, а є рівноправним складником тексту серед таких, як вступ, основний текст, висновок і закінчення. Такий статус свідчить про те, що заголовок компресовано позначає зміст цілого твору, починає впливати на потенційного читача вже в «передтекстовий період» і допомагає створити прогноз щодо твору у цілому» [6].

Спробуємо прослідкувати алгоритм творчого пошуку письменника.

«В зелених горах». Акцент на зовнішніх ландшафтних деталях. Відсутня властива Коцюбинському психологічна глибина.

«Тіні минулого». Тінь – це вже душа. Включається матерія душі- вічності. Коцепт «тіні» в якісному його розумінні має негативну конотацію. І на ньому ставиться акцент. Можливий інший варіант: тіні як «залишки вічності». У такій місткій двослівній формі велика доля значеннєвої стягнутості символів, що ускладнює їх сприймання. Цю обставину врахував письменник, продовживши пошуки прийнятного варіанту.

«Голос віків». Звуковий компонент оживлює, персоніфікує яву віків, в чомусь опредмечує їх. «Голос» вимагає уточнення його, голосу, джерела, тобто суб'єктного звуження. Але «віки», широка категорія невизначеного часу, передбачають протилежне – певну розмитість, втрату чіткості контурів. У такій назві закладена прихована контрверсійність. Це не могло задовольнити письменника.

«Відгомін передвіку». «Відгомін» – те, що ледве чутне, неясне й незрозуміле, неосягненне. «Передвік» – сильний логічний хід, це і є та сама доісторичність, яку ми ввели в наш аналіз як свідомісну категорію, характеризуючи героїв повісті на натурально-відтворювальному етапі еволюції. «Відгомін передвіку», доісторичності – йдеться про пережиток доісторичного, про родову кровну помсту. Ці два слова у словосполученні утворюють занадто складний змістовий комплекс. Письменник відкинув такий заголовок.

«Подих віків». «Подих» – внутрішній дух, який виринається назовні. Подих вважався опосередкованою ознакою наявності життя. «Віків» – вже в третьому варіанті письменник наполегливо намагається зберегти номінацію часу-вічності. «Подих» – розосереджена енергетична субстанція душі-часу-вічності. Та сама хіба, як і в попередньому варіанті, – суцільна абстракція за відсутності оцінкового стрижня.

«Голоси передвічні». Автор доскіпливо шукає образного поєднання понять суб'єктності та часовості. «Голос» – чітке те, що долітає до мене, вібраційний зв'язок. Голос повинен комусь належати, тобто має свою суб'єктність. «Передвічні» – ті, що долинули із глибин доісторичного. Проте «предки», які діятимуть у творі, якраз сховані в темряві віків. Їх обриси й голоси невиразні, або й зовсім утрачені. Утворюється значеннєвий дисонанс між підтекстами першого та другого символів.

«Спадок віків». «Спадок» – це те, що добровільно або приймається, або не приймається людиною. Хіба чин родової помсти добровільно взятий до виконання поколінням Івана й Марічки? «Віків» – та сама вісь часу-вічності, яку вперто проводить, намагається знайти автор.

«Дар предків забутих». «Дар» – слово з історично позитивною конотацією. Дар – коштовність, цінність, вручається лише гідним і достойним. Хіба чин родової помсти тягне на статус дару? Два останні слова точні настільки, що вони, помінявшись місцями, увійдуть в остаточний варіант назви повісті.

«Тіні забутих предків». У наступному розділі ми подаватимемо наше тлумачення цього варіанту заголовка, яке виконує прогностичну, передтекстову символічну функцію. Тут же подамо альтернативну версію, яку відкинули з логічних міркувань. Можливо, автор стверджував, що «тіні забутих предків» – це ми з вами, сучасні люди, в яких від предків залишились лише тіні. Чому ми заперечуємо такий варіант тлумачення назви? Михайло Коцюбинський у повісті розкриває як «світло», так і «тіні» предків. У нашому припущенні, що «тіні» предків – це сучасні люди, наголос переноситься із первинної авторської космологічної («плюс-мінусової») постановки проблеми на її нове, постчитальницьке бачення й нове, постчитальницьке тлумачення. Нове бачення проблеми суперечить художньому задуму письменника, суперечить його авторській волі і ставить на першу позицію інтерпретаційний комплекс дослідника, що може сприйматися як літературознавча підтасовка. Не можна підганяти художній текст під чийсь аналітичні концепції.

«Голос забутих предків». «Голос», ми наголошували, позитивне, чітке, те, що долинає до людини. Поряд – «забутих». Чи може звучати те, що забуте? Зв'язок через звук – це зв'язок пам'яті, який її відновлює. А предки забуті. Наявна внутрішня суперечність між символами.

«Слідами предків». У цій назві передбачається, що всі герої йдуть слідами предків. Із тексту твору ми знаємо, що це не зовсім так.

«Сила забутих предків». У повісті проти сила предків виступають нащадки, яких духовно зламати неможливо. Хіба що фізично знищити, як сталося з Марічкою й Іваном.

Письменник наполегливо шліфував форму і зміст назви повісті, поки не відчув, що довів її до певного рівня смислового прийняття. Коли митець відчуває дух і запит національного, його знахідку відчувають, розуміють, сприймають, і здається, що кращої назви годі й віднайти. Заголовок починає жити своїм власним, самостійним життям. І виражає значно більше, ніж у первинному авторському задумі. Стає крилатим висловом, зрізом свідомості народу: «Енеїда», «Заповіт», «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», «Лісова пісня», «Собор»... Така ж символізована номінація назви повісті «Тіні забутих предків» як факту національної культури.

Продовжимо розгляд цього питання: чому письменник так довго й так доскіпливо шукав титульний формат повісті?

Спинився аж на дванадцятому варіанті – «Тіні забутих предків»! З'ясуємо комплексну символічну семантику заголовка повісті.

«Тінь» – субстанція «нематеріальної видимості». З'являється лише при прямому сонці, але протиставлена йому й уособлює «те, в чому ніколи не може бути світла». «Тінь» – містичне те, від чого не відкараскатися, не втекти, не відділитися. Супроводжує матеріальне тіло людини як схованка-двійник: або ховається за людину, або людина віртуально ховається у свою тінь. Несе в собі темне начало. Людина – дитя сонця, тінь – темний секундант свого власника. В архаїчній міфологічній свідомості наділена багатьма метафізичними властивостями.

Тінь, як правило, з'являється на поверхні. Вона уособлює матеріалізовану горизонталь життєвих прагнень людини. (Будуть ще ж «предки» – духовна вертикаль.)

Множина – «тіні» – вказує на колективність, розвиненість, розповсюдженість, онтологічність явища. Це не щось втілене, матеріалістичне, це категорія саме явища. Причому чийогось, вже відчуженого, що мало би бути за його родом твоїм – «предків».

Чітка, трохи моторошна, але метафізично велична голограма колективного несвідомого народу просочується із проникливого і трохи моторошного першого слова-зачину в заголовку повісті Михайла Коцюбинського.

«Забутих». Про тінь можеш забути – вона про тебе не забуде ніколи. Вона йтиме за тобою навіть глухोї ночі. І ти заплатиш за своє забуття. І ніхто в тебе не питатиме: зло («тінь» і «забуття») чинить не питаючи. «Забутих» – це початок земного шляху пам'яті до космологічної, польової, енергетичної, духовної субстанції, бо в космологічному несвідомому ніхто ні про що не забув і категорично забути не може. Файли несвідомого не стираються. Світ же земний, світ колообігу часу, пов'язує всіх і кожного в містичну тіньову, тобто непомітну для людини систему стирання інформації, забувати яку небезпечно. Не плутати «забутих» із автоматичним рятівним процесом природного компенсаторного забування як підґрунтя збереження психічного здоров'я. Через те вхід у процес забування відбувається ніби сам собою, свідомість його ніяк не контролює. Ти про щось «забув» і здогадуєшся про це лише перед лицем нагальної необхідності. Ти пам'ятаєш, що знав колись те щось, але, як кажуть, вилетіло з голови.

Є й повне, цілковите забування, яке однак не змінює порядок взаємозалежностей на шахівниці несвідомого: розплата за відпадиння від свого роду неминуча.

У видимому світі тінь завжди при людині. Вона змінюється у відповідності до рухів свого власника. Наш світ – світ тіней. Це ще символ часу, символ змінного, мінливого й минучого. Час, тимчасовий прижиттєвий прихисток людини, – це родова тінь вічності, тієї космологічної скарбниці, де справжній дім людської душі.

«Предки» вводять мислення читача в категорію духу. Це теж космологічна, польова, енергетична, духовна субстанція, але виступає у позиції вертикалі. Причому, зчитати й усвідомити цю вертикаль автор пропонує нам, читачам. Це й наша духовна вертикаль. Кожен з нас причетний до Великого Роду, хоче того, чи не хоче, розуміє те, чи не розуміє.

Від часу («тіні») переходимо до вічності («предки»). Утворюється оксиморонна розірвана сув'язь. Бо, з одного боку, всі ми пов'язані у Великому Роді, з іншого, звичайно ж, забули про це – «забутих».

І лише тепер можна звернутися до морально-етичних філософем добра і зла. Нагадаємо засадничу формулу із вступу, що автор розглядає планетарне зіткнення двох свідомісних континентів – добра і зла, любові й ненависті, життя і смерті...

«Тіні» – світ земний, сповнений людських пристрастей – зла.

«Предки» – архетип дуалістичний, містить у собі як позитив, так і негатив. Коли люди шанують предків, останні підтримують своїх нащадків у Великому Роді. Коли інтереси людей замикаються лише на горизонталях, на меркантильному й матеріальному, предки мстять людям.

«Тіні забутих предків». У множинній формі слова – «предків» – голограма колективного несвідомого народу набирає закінченості й оформлення, стає зрозумілою координатно. У повісті йтиметься про людину в часі й вічності, про зв'язки поколінь, про діалектику добра і зла, про двобій любові й ненависті, про відповідальність всіх і кожного за те, як пройдено людиною шлях від народження до її останнього подиху.

І дуже важливе для нашого аналізу зауваження: адже ж предки теж колись були людьми. Вони могли так же, як і ми, помилятися. За умови, що вони володіли незнаними нам енергіями, чи не можуть їх помилки якось впливати на нас?

Михайло Коцюбинський вже в заголовку повісті підводить читача до думки про загальну, надчасову, надрасову, екстериторіальну – онтологічну відповідальність кожної людини за її призначення у світі тіней, за життя.

Підведемо підсумки поняттю «тіні забутих предків». З одного боку, предки – це реальні люди, ворожбити, які в мороці минулого здійснили магічний обряд невідворотності кровної помсти. З іншого, залучаючи літературознавчу термінологію, – негативні, руйнівні аспекти загальнолюдських архетипів та національних підвалин колективного несвідомого, які коріняться в людській натурі. Спростимо поняття, щоб увійти в образно-поетичне поле повісті: це віковічне зло, про яке ми писали вище, на знищення якого має бути спрямована вітаїстична енергія кожного з нас.

Література:

1. С. С. Аверинцев. К истолкованию символики мифа о Эдипе [Архівовано 26 липня 2011 у Wayback Machine.] // Античность и современность. М., 1972. С. 90-102.
2. Альбота С. Символ vs образ: до питання термінологічної варіативності / Соломія Альбота // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2016. – № 842. – С. 107-110.
3. Андрейчук Н.І. Інтерпретанта як людський чинник мовного семіозису / Н. І. Андрейчук // Мовознавство. – К., 2012. – № 3. – С. 65-74.
4. Коцюбинський М. Твори: В 4 т. – К., 1985. – Т.3. \Лозко Г. Українське народознавство. – Вид. 5-те, зі змін. та доповн. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – С. 512.
5. Юнг К.-Г. Душа и миф: шесть архетипов. Пер. с англ. – К.: Государственная библиотека Украины для юношества, 1996. – С. 428.
6. Інтернет-ресурс: https://studwood.net/2489332/literatura/zagolovok_element_hudozhnogo_tekstu

Галян Оксана Віталіївна,
кандидат філологічних наук,
Волинський національний
університет імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0002-1811-0107

ПРЕФІКСАЛЬНО-СУФІКСАЛЬНИЙ СПОСІБ СЛОВОТВОРЕННЯ (ПАРАСИНТЕЗ) В УТВОРЕННІ ФІЗИЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ)

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4346/>

Парасинтез є специфічним видом одночасної афіксації, тобто паралельного приєднання префікса та суфікса до твірної основи [2, с. 221]. Основне семантичне навантаження у похідній термінологічній одиниці (ТО) несе префікс, що уточнює значення твірної основи, а суфікс виконує структурну роль творення нової ТО. Такий процес деривації не має спеціальних афіксальних морфем, які були властиві лише парасинтезу, а використовує засоби префіксального та суфіксального словотворення.

У фізичній та технічній термінології парасинтетичне словотворення виникає, коли існує сильний семантичний зв'язок між вихідним терміном і тим, що утворився внаслідок префіксально-суфіксальної деривації. Наприклад, прикметник *interatomique* 'міжатомний' походить від *atome* 'атом' і вказує на те, що знаходиться або що відбувається між атомами. За такою самою моделлю «префікс + основа іменника + суфікс» парасинтетичним словотворенням організовано всі прикметникові фізичні та технічні терміни: *son* 'звук' → *hypersonique* 'надзвуковий', *molécule* 'молекула' → *bimoléculaire* 'бімолекулярний', '*cyindre*' циліндр → *polycylindrique* 'багатоциліндровий', *atome* 'атом' → *monoatomique* 'одноатомний'.

Парасинтетична деривація малопродуктивна в утворенні іменників [2, с. 222]. У фізичній та технічній терміносистемах існує невелика кількість субстантивних похідних, які організовані префіксально-суфіксальним способом словотворення: *filtre* 'фільтр' → *hyperfiltration* 'суперфільтрація', *presse* 'прес' → *suppression* 'зменшення тиску, усунення (перешкод)', *presse* 'прес' → *dépression* 'розрідження, зменшення тиску, вакуум', *limite* 'межа; границя' → *délimiteur* 'обмежувач'. Вони формуються за тією ж моделлю, що й прикметникові парасинтетичні словоформи.

Префіксально-суфіксальний спосіб словотвору має найбільшу продуктивність щодо термінів-дієслів. Вони утворені з допомогою префіксів *dé-*, *é-*, та *em-* і, зазвичай, належать до першої групи: *forme* ‘форма, модифікація’ → *déformer* ‘деформувати’, *place* ‘місце’ → *déplacer* ‘заміщати, витіснити (атоми речовини)’, *clair* ‘світлий’ → *éclairer* ‘освітлювати’. Заперечно-привативний префікс *dé-* разом із суфіксом *-er* надають дієсловам значення дії, яка нейтралізує або заперечує семантичні риси вихідного слова. Похідні, утворені з допомогою *é-*, та *em-* виражають приведення до стану, його зміну або надання нової якості. Крім того, знаходимо декілька прикладів парасинтетичних дієслів із префіксом *a-*, що належать до другої групи: *faible* ‘слабкий, слабкої сили’ → *affaiblir* ‘послаблювати, затухати’, *douce* ‘м’яка, ніжна, прісна (вода)’ → *adoucir* ‘полірувати, пом’якшувати (воду)’. Приклади свідчать, що терміни-дієслова, які утворені парасинтезом, сформовано за моделлю «префікс + основа іменника (прикметника) + суфікс».

У фізичній та технічній терміносистемах парасинтетична деривація не має такого поширення, як суфіксальна чи префіксальна [1, с. 8]. Це пов’язано з тим, що новий термін неможливо утворити простою комбінацією афіксальних морфем з основами слів. Основа критерію відбору – це семантична та морфологічна сполучуваності префіксів та суфіксів з основами лексичних одиниць.

Література:

1. Галян О. В. Формування та функціонування фізичних термінів у французькій мові: автореф. дис. ... к-та філол. наук: 10.02.05 «романські мови». Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 20 с.
2. Смущинська І. В. Французька лексикологія. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 600 с.

*Жулінська Майя Олександрівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
та перекладу Волинського
національного університету
імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0001-9110-649X*

ТЕЛЕСКОПІЯ ЯК СПОСІБ УТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4328/>

Бурхливий розвиток нових технологій та інноваційні процеси в усіх сферах спричинили величезний вплив на життя суспільства, внаслідок чого постійно виникає необхідність номінації нових понять, предметів і явищ. Лексика – найбільш гнучка частина будь-якої мови, оскільки саме на неї впливають різні чинники, які безпосередньо пов'язані з життям. Дослідження змін у мовній сфері дозволяють констатувати сучасні тенденції в мовній системі, вплив на неї змін у суспільному житті.

Метою нашого дослідження є вивчення особливостей виникнення англійських неологізмів, утворених шляхом телескопії.

Для досягнення поставленої мети у дослідженні було використано метод суцільної вибірки телескопічних неологізмів з Кембридзького словника англійської мови. Період вибірки мовного матеріалу охоплює 2019 – 2023 рр.

Телескопія (або блендинг, словозлиття, контамінація) – спосіб словотворення, при якому нове слово виникає зі злиття повної основи одного вихідного слова з усіченою основою іншого, або зі злиття двох усічених основ вихідних слів. Слід зазначити, що більшість телескопічних неологізмів мають ситуативний характер і поза контекстом досить важко зрозуміти їх значення [2].

За останні десятиріччя кількість телескопічних неологізмів в англійській мові значно зросла і продовжує зростати, можна спостерігати високу продуктивність даного способу утворення нових лексичних інновацій і збільшення кількості фіксування їх у словниках неологізмів у зв'язку з постійним використанням. Отже, блендинг, як популярний спосіб утворення нових слів, все більше привертає увагу лінгвістів.

Розглянемо найпопулярніші моделі словотворення телескопічних неологізмів.

1) $ab + cd = ad$ (поєднання початкового фрагмента одного вихідного слова з кінцевим фрагментом другого). Наприклад, *agritecture* (*agriculture* + *architecture*) – мистецтво створення сучасних будинків з господарських

будівель. Іншими словами, це застосування архітектурного мислення при проектуванні сільського господарства для антропогенного середовища, перетин архітектури та сільського господарства, яке найбільше проявляється в міському фермерському русі [1].

Інший приклад: **Janxiety** (*January + anxiety*) – *відчуття тривоги, яке люди часто мають на початку нового року*. Ця лексична інновація описує відчуття різкого падіння з відпустки назад до реальності, із важким банківським балансом і щоденником, повним уже порушених рішень [1].

2) $ab + cd > acd$ (скорочення фрагмента основи першого вихідного слова (апокопа) із повною основою іншого). Наприклад, **panpanic** (*pandemic + panic*) – *сильне почуття занепокоєння і страху, яке відчували багато людей під час пандемії COVID-19, що спричиняло неадекватність дій і думок* [1].

3) $ab + cd = abd$ (поєднання повної основи першого вихідного слова з фрагментом основи другого слова). Наприклад, **coronasomnia** (*corona + insomnia*) – *порушення сну через тривогу, пов'язану з пандемією коронавірусу*. Або **poshtel** (*posh + hotel*) – *тип гуртожитку, який пропонує більш комфортне або розкішне житло, ніж зазвичай* [1].

4) $ab + cd = ac$ – поєднання початкового фрагмента одного вихідного слова з початковим фрагментом другого. Наприклад, **sponcon** (*sponsored + content*) – *публікації на сайтах соціальних медіа, таких як Instagram, де компанія оплачує постер з метою просування свого продукту* [1].

Як бачимо, найчастіше телескопізми є одиничними утвореннями, окремі елементи яких не повторюються в інших утвореннях з тим самим значенням. Кожен зі структурних елементів телескопного слова вкладає повністю або частково своє значення, а значення телескопного слова може бути як новим, так і не новим, але більш складним.

Аналіз вибраних неологізмів показав, що лексичні інновації, утворені шляхом телескопії, відрізняються дотепністю, лінгвістичною винахідливістю, компактністю і лаконічністю, вони охоплюють практично всі сфери сучасного життя: соціальної, туристичної, будівельної, емоційної та інших. Таким чином, телескопія стає одним з найпродуктивніших способів словотвору в англійській мові.

Література:

1. A blog from Cambridge Dictionary. Category: New Words. URL: <https://dictionaryblog.cambridge.org/category/new-words/>
2. Телескопія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Телескопія>

*Логвин Руслана Олегівна,
асистент кафедри мовознавства
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова
ORCID: 0000-0002-0329-9461*

ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4324/>

Семантика це вчення про значення, стоїть воно у самому центрі лінгвістики, метою якої є зрозуміти природу мови та мовні здібності людини. Чому? Тому що вираження значень їх передача – це те, що є основною функцією усіх мов. Щоб зрозуміти, як працює будь-яка конкретна мова, нам потрібно зрозуміти, як працює її індивідуальна структура, щоб виконати свою функцію складного пристрою для передачі значень. Так само, семантика має вирішальне значення для опису та обліку мовної компетенції – тоб то знань, якими люди повинні володіти, щоб розмовляти та розуміти мову. Семантична компетенція є вирішальною частиною загальної мовної компетенції.

Інший аспект вивчення семантики полягає у висвітленні взаємозв'язку між мовою та культурою, а точніше, між мовами та культурами. Значна частина словникового запасу будь-якої мови і навіть частин граматики відображатиме культуру її носіїв. Дійсно, специфічні для культури концепції та способи розуміння значень, закладені в мові, є важливою частиною того, що становить культуру. Мова є одним з головних інструментів, за допомогою якого діти соціалізуються та дізнаються про цінності, системи переконань та традиції культури до якої вони належать.

Важко повірити в колосальну різницю значень слів у різних мовах. Наприклад, можна припустити, що, оскільки всі люди мають однакові тіла, усі мови мають слова з однаковим значенням, як наприклад, англійське слово "hand", що відноситься лише до долоні. Але це далеко не так. У багатьох мовах слово, яке позначає руку людини, може стосуватися як всієї руки, так і лише долоні; українське слово рука, наприклад, є одним з таких слів. Те саме можна припустити і про природні явища. Оскільки предмети навколишнього середовища в загальному збігаються для усіх не у всіх мовах їх називають однаково. Наприклад в українській

мові ми маємо слова дерево, гора та хмара. Але наприклад у мові австралійських аборигенів Янкунітьятяра слово «rupu» означає одночасно і дерево і кущ. Вони також не відрізняють гору від пагорба, для них це одне слово «ари». І навпаки вони мають кілька різних слів щоб називати різні види хмар але не мають одного загального слова, яке означало б поняття «хмара» [0].

Немає сумнівів, що значення слова пов'язане з його вживанням; насправді можна стверджувати, що значення слова є головною детермінантою його вживання. Але з ціллю обліку лінгвістичних компетенцій, теорію "значення є використання" слід відкинути або, принаймні, сильно змінити. Нашою метою є розглянути те, що люди знають про свою мову. Тільки сказати, що вони знають, як вживаються всі слова, не дуже коректно – нам слід було б далі описувати в кожному випадку, що саме вони знають про вживання. Важко також зрозуміти, як твердження "значення є використання" може пояснювати значення цілих речень чи висловлювань [0].

В англійській мові значення слова «linguistic» має декілька відтінків. Його можна розтлумачити як «такий, що відноситься до мови» або «такий, що стосуються лінгвістики». Таким чином термін лінгвістична семантика також може бути розтлумачений різними способами. Враховуючи те, що семантика це наука про значення, то можна сказати, що лінгвістична семантика може вивчати як значення слів в процесі використання їх у живому мовленні, так і значення в межах лінгвістики як дисципліни.

Література:

1. Загнітко А. П., Домрачева І. Р. Основи мовленнєвої діяльності: навчальний посібник. – Донецьк, Український Культурологічний Центр, 2001. – С. 56
2. Lyons J. Linguistic Semantics: An Introduction / John Lyons. – New York: Cambridge University Press, 1995. – 376 с.

*Мельник Марина Борисівна,
магістрант,
Вінницький державний
педагогічний університет
ім. Коцюбинського*

*Науковий керівник:
Лобачук І.М.,
кандидат педагогічних наук,
Вінницький державний
педагогічний університет
ім. Коцюбинського*

EDUCATIONAL DISCUSSION AS ONE OF THE EFFECTIVE METHODS OF ACTIVATING THE EDUCATIONAL ACTIVITY OF STUDENTS

Internet address of the article on the web-site:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4356/>

The project of the Council of Europe "Modern Languages" provides for the improvement of the effectiveness of teaching foreign languages, primarily thanks to advanced methods and technologies, that is, methods of activating the cognitive activity of students. The following methods are of considerable interest:

- debating;
- role method;
- project method;
- use of multimedia (computer) technologies.

These methods cannot be called new. However, their implementation has not yet been systematic. What connects them is that their form and content enable the development of communicative and intellectual skills, which together form the ability to think critically.

In her work, V. V. Tarasova gives the following definition of the concept of discussion: a discussion (lat. discussion – from discutio – to consider, investigate) is a broad discussion of some controversial issue to clarify different points of view.

The discussion provides an opportunity to:

- to activate students' cognitive activity;

- to form a certain language culture, the ability to listen to the interlocutor until the end, without interrupting, without asking, without arguing or, on the contrary, without agreeing;

- to form a conscious attitude to solving the problem, to activity in discussing the problem that has arisen, to the goal of finding out the reasons for its occurrence, as well as its solution. Therefore, language is both the goal and the means of learning;

- to form a culture of creative operational thinking;

- create conditions for using one's own experience and previously acquired knowledge to acquire new ones [1].

The discussion is a really effective method of discussing the researched topic. It involves a collective discussion of some controversial issue in which the truth is revealed.

During didactic work with different categories of students, it is possible to use different types of educational discussion [2, c. 21].

When using discussion in educational practice, it is necessary to take into account the peculiarities of this method. Discussions in foreign language classes differ from discussions in real life, for example in politics, science, social life, primarily by their goals. Here it is not so much about finding a solution to the problem, but about acquiring certain skills, experience, applying and consolidating knowledge and skills during the discussion, that is, the conversation performs an educational function.

So, in conclusion, it must be said that the method of educational discussion improves and consolidates knowledge, increases the volume of new information, develops the ability to argue, prove, defend and defend one's opinion and listen to the opinion of others.

References:

Tarasova V.V. Problems of the development of modern rhetoric. URL: http://www.rusnauka.com/SND/Pedagogica/2_tarasova%20v.v..doc.htm
Dychkivska I.M. Innovative pedagogical technologies: teaching. manual. Kyiv: Akademvydav, 2004. – 352 p.

*Шовкович Олеся Миронівна,
викладач кафедри прикладної
лінгвістики Ужгородського
національного університету
ORCID: 0000-0002-7502-7254*

МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОМИЛОК ПРИ ВИВЧЕННІ СЛОВАЦЬКОЇ МОВИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4342/>

У даній роботі висвітлюється міжмовна омонімія як джерело помилок, які виникають під час вивчення словацької мови українськими студентами. Так як, активізація економічних, культурних, наукових та освітніх зв'язків між державами відображається також і на мовному рівні, це призводить до виникнення нових взаємовідносин між мовними системами, зокрема, й до міжмовної омонімії. Тому, звернення до міжмовної омонімії останнім часом викликає все більший інтерес у лінгвістів. Явище міжмовної омонімії – продукт взаємодії близькоспоріднених мов, сплутування однакових за звучанням слів, що позначають різні поняття у різних мовах. Саме близькість слів в споріднених мовах може викликати багато труднощів не лише у повсякденному житті, але й у студентів та професійних перекладачів. Для слов'янських мов, які базуються на спільній праслов'янській основі, міжмовні омоніми є потенційною причиною лексичних проблем.

Міжмовні омоніми називають також «невірними друзями перекладача» (калька з французької мови faux amis du traducteur). У 1928 році французькі лінгвісти М. Кеслер та Ж. Дерокіні вперше використали термін «невірні друзі перекладача» у своєму дослідженні під назвою «Les faux amis ou les trahisons du vocabulaire anglais». Згодом ця назва була прийнята багатьма лінгвістами з різних країн, так як, ця загальнотеоретична проблема найчастіше зумовлює помилки під час перекладу текстів. Перекладач, який погано орієнтується в іноземній мові, може значно спотворити зміст оригіналу через свою неуважність. Наявність одного або кількох спільних значень слів різних мов, що мають подібну звукову форму, призводить до механічного перенесення й інших значень слова рідної мови на іноземне слово, що майже позбавлене такого значення. Звичайно, для того, щоб уникнути таких помилок, треба знати предмет перекладу, досконало володіти мовою оригіналу та його лексико-граматичними особливостями у зіставленні з рідною.

Українська та словацька мови належать до слов'янської групи мов, то носій однієї з них, навіть якщо не знає іншої мови, може відразу зрозуміти сенс декількох фраз, але так само може спіткнутися із так званими «фальшивими друзями перекладача». Міжмовна омонімія на рівні споріднених мов виникає внаслідок різних семантичних процесів. Дослідники вказують на явище лінгвістичного шоку, яке може виникнути при спілкуванні з носіями інших мов – стан здивування, сміху, сорому від почутих з уст іноземця слів чи фраз, які співзвучні твоїй рідній мові. Так, наприклад, словацьке **voňavka**, що означає **парфум**, і навпаки: словацьке **zápach** має значення «неприємний запах». Також:

Moriak – індик, моряк – námorník

Piroh – вареник, пиріг – koláč

Záchod- вбиральня, захід – západ

Človek – людина, чоловік – muž

Baňa – копальня, баня – kúpeľňa/sauna

Klas – колос, клас – trieda.

Lekáreň – аптека, лікарня – nemocnica.

Kúriť – опалювати, курити – fajčiť.

Chudoba – бідність, худоба – dobytok.

Одним із шляхів появи міжмовних омонімів, як і омонімів в цілому є розпад колишньої багатозначності.

Отже, міжмовна омонімія, особливо при вивченні близькоспоріднених мов, як українська і словацька, створює чимало труднощів і спричиняє багато помилок у словацькому мовленні українських студентів. Спілкування іншою мовою потребує пильності та обережності, особливо коли зустрічаються формально однакові або дуже близькі слова.

Література:

1. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1999. 207 с.
2. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ ВЦ „Академія“, 2001.
3. Čižmarová, Mária; Jašková, Anna: Ukrajinsko-slovenská homonymia. Slovník ukrajinsko-slovenských medzijazykových homonym. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2013. 273 s.
4. Dolník, J. Lexikológia. Univerzita Komenského, Bratislava, 2003. 236 s.
5. Horecký, J.: Slovenská lexikológia. 1. Tvorenie slov. Bratislava: SAV, 1971(a). 254s.
6. Mistrík, J.: Moderná slovenčina. Bratislava, 1988. 158 s.

*Левтерова Анна Ігорівна,
студентка, Муніципальний
менеджмент, Маріупольський
державний університет*

*Кравченко Олена Вікторівна,
доктор філософії, доцент кафедри
загального менеджменту та
фінансів, Маріупольський
державний університет*

ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4338/>

Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні наразі дуже актуальне питання. В період підготовки до вступу в ЄС та під час повномасштабної війни, коли більшість міст сходу нашої країни зруйновано виникає необхідність від міських рад швидкого реагування на потреби населення, а саме забезпечення безпеки й оборони, енергетичної спроможності, соціального захисту, відновлення інституцій в деокупованих містах. Та попри активний військовий стан, в Україні продовжується законотворча діяльність, щодо вдосконалення механізмів органів місцевого самоврядування (далі – ОМСВ). Цей процес було розпочато з 2014 року, коли Кабінет Міністрів України ухвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [1]. Протягом цього часу була прийнята нова нормативно-правова база, яка зміцнила стратегію подальшої інтеграції країни та створила необхідні правові умови та інструменти для розвитку сіл, міст та міських територій.

Надзвичайно важливо вивчати досвід провідних європейських країн щодо організації та функціонування муніципальної влади, оскільки цей рівень є найбільш близьким до жителів і може забезпечувати високу якість адміністративних послуг. Тому розглядаючи питання МСВ в площі інтеграції до ЄС, нам все ще необхідно більш детально звернути увагу до вивчення реформ, які вже були реалізовані Європейським Союзом. Для аналізу соціального та економічного впливу надання адміністративних послуг буде доцільно обрати досвід Великобританії. У Великобританії

високий рівень професіоналізму державних службовців, які мають необхідну кваліфікацію та досвід роботи. Більшість державних службовців проходять відповідну підготовку та стажування, що дозволяє їм надавати якісні та швидкі послуги громадянам. Досвід Великобританії в наданні адміністративних послуг є результатом комплексної роботи держави та її службовців над забезпеченням високої якості та ефективності послуг.

Муніципалітети є важливою складовою місцевого управління Великобританії. Їхні корені сягають далекої історії, коли міста та села розвивалися і зростали у важливі торгові та культурні центри. Протягом більш ніж двох століть практичні питання створення ефективних механізмів управління Лондоном викликали проблеми для уряду та парламенту як через масштаб мегаполісу, так і через особливий характер, історію та інтереси громад, які складають столицю.

ОМСВ Британії було утворено в 1835 році, коли було прийнято «Закон про муніципальні корпорації» [2]. Цей закон створив 78 багаточільових виборних органів місцевого самоврядування з обмеженими повноваженнями та обмеженою демократичною діяльністю. Законодавство, ухвалене протягом десятиліть після 1835 року, кодифікувало різноманітні установи та наділило місцеве самоврядування подвійною системою з універсальною владою у найбільших містах за межами Лондона та повноваженнями, розподіленими між окружними та парафіяльними радами.

Закон 1972 року перевизначив процедури, структуру, обов'язки та географію всіх англійських і уельських рад. Незважаючи на те, що сьогодні він маловідомий – це була головна віха в історії місцевого самоврядування у Великобританії. Закон з'явився в епоху, визначену проблемами ефективності. До 1972 року в Англії було 1209 ОМСВ. Закон реформував систему місцевого самоврядування в Англії та Уельсі, зменшивши кількість місцевих органів влади та створивши більш стандартизовану схему з 45 повітовими радами і 296 районними радами. Нова географія, запроваджена Актом 1972 року, проіснувала недовго. Столичні округи існували лише 12 років і були скасовані Законом про місцеве самоврядування 1985 року [3].

Кінець 1990-х років визначається періодом деволюції, який триває по сьогоднішній день. Деволюція – це термін, який використовується для опису процесу передачі влади від центру (Вестмінстер) до націй і регіонів Сполученого Королівства. Законодавчі рамки для деволюції спочатку були викладені в Законі про Шотландію 1998 року, Законі про уряд Уельсу 1998 року та Законі про Північну Ірландію 1998 року, хоча згодом до всіх трьох були внесені зміни. Передача повноважень передбачає надання парламентом Великобританії, або Вестмінстера,

урядам і законодавчим органам у трьох децентралізованих націях обмежених повноважень[4]. Відтоді процес виконання робочої діяльності розподілився між 4 різними урядами Великобританії, кожен з яких має різний діапазон повноважень.

Висновок.

Сьогодні система місцевого самоврядування в Великобританії є однією з найрозвинутіших та найбільш демократичних у світі. Місцеві ради та графства мають значну автономію та відповідальність у забезпеченні розвитку своїх територій та задоволенні потреб мешканців. Становлення органів місцевого самоврядування в Великобританії було складним та довгим процесом, який почався ще в середині XIX століття. У першій половині XX століття було запроваджено значні реформи, які відобразились на розвитку місцевого самоврядування. Одним з найважливіших етапів становлення місцевого самоврядування в Великобританії став Акт про місцеве самоврядування 1972 року. Цей акт запровадив нові районні ради та змінив склад деяких існуючих органів місцевого самоврядування. Пізніше було здійснено ряд інших реформ, що змінювали організацію місцевого самоврядування в країні.

Література:

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#Text>.
2. Sullivan H. Local government reform in Great Britain. Reforming local government in europe. Wiesbaden, 2003. P. 39-63. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-663-11258-7_3 (date of access: 24.03.2023).
3. Sandford M. Long shadows: 50 years of the local government act 1972. <https://commonslibrary.parliament.uk/>. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/long-shadows-50-years-of-the-local-government-act-1972/>.
4. Torrance D. Introduction to devolution in the United Kingdom : Research Briefing. 2022. 56 p. URL: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8599/>

*Прошук Едуард Петрович,
аспірант, Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника*

СУСПІЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ: ХРОНОЛОГІЯ ТА ПРІОРИТЕТИ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4345/>

Незважаючи на те, що глобальні виклики до системи публічного управління є однаковими для будь-яких державних утворень, проблеми із збереженням здоров'я, зниженням рівня смертності, забезпечення соціально-економічного розвитку держави шляхом високої продуктивності та здоров'я працездатного населення), проте специфічні характеристики систем публічного управління на національному рівні мають унікальність, що сформована базовими пріоритетами населення, рівнем соціально-економічного розвитку, традиціями, менталітетом, історичним розвитком суспільства. Отже, доцільно проаналізувати ретроспективу розвитку поняття публічного управління як на національному, так і на глобальному рівні з метою формування основ розуміння теоретико-методичних підходів до поняття публічного управління та його практичної реалізації.

Процеси реалізації функцій управління на державному рівні мають глибоке історичне коріння. Ще з часів найдавніших цивілізацій відбуваються формування перших державного устрою, систем управління суспільними процесами, процесами соціально-економічного розвитку, системи оборони, оподаткування, законодавчого забезпечення, формування зовнішньої політики тощо. Перші державні утворення можна прив'язати до періоду переходу людства від епохи збиральництва та полювання до епохи осілого землеробства [1, 2]. Отже, основою формування суспільних інституцій є не просто осілий спосіб життя, а формування окремої групи людей, уніфікованих підходів до ведення господарювання, що підпорядковується управлінській ієрархії [3].

Систему державного управління перших цивілізаційних утворень можна охарактеризувати як східні деспотії – державні утворення із абсолютною владою однієї людини, що підтримувалася маленьким прошарком правлячої еліти, в основному військовими, що підтримували владу правителя силовими методами, та духовенством. Фізична

культура та спорт в таких системах розвивалася лише з метою забезпечення мілітаристської підтримки правлячих режимів та проведення експансії [1-2].

Зміна суспільного устрою є результатом або еволюційних процесів, що мають довгостроковий характер, або революційних, що визначені особливими подіями, які руйнують наявні системи та, в умовах відсутності механізмів функціонування цих систем, починають у екстреному порядку формувати нові системи. Таким еволюційним станом можна визначити появу та розвиток спочатку античної філософії Стародавньої Греції, що сформувала унікальну філософію, на основі якої сформувалася та почала активно зростати Римська Імперія, що сприяла кардинальній перебудові світу. Філософія античності визначає окремі аспекти демократії у сучасному її розумінні [3]. Відповідно у цих умов формування державних пріоритетів ключова роль належала спорту та фізичному здоров'ю населення, зокрема саме в античній Греції зародилися Олімпійські ігри, що підтверджує ефективний розвиток спорту лише в умовах збалансованого розвитку суспільства [3].

Період Середньовіччя відрізнявся міжусобицею боротьбою та визначною роллю церкви у вирішенні питань державного значення. На відміну від античного часу розвиток фізичної культури та спорту перестає бути пріоритетом. Розвиток фізичної культури та спорту був орієнтованим скоріше на формування потужної армії, а не на забезпечення здоров'я населення [2].

В свою чергу, у країнах Західної Європи вектор державного розвитку поступово перемістився від авторитарної монархії до передачі ряду прав та повноважень парламентам, що визначило формування плюралістичних режимів та, відповідно, поступового переходу до формування суспільства, орієнтованого на запити та потреби населення [3]. Важливий вплив на формування процесів розвитку управління здійснила промислова революція. Розвиток техніки та технологій сприяв розвитку процесів глобалізації. [5] та процесів урбанізації і відкритих ринків із формуванням приватної власності [4]. Процеси урбанізації та їх соціально-економічні та суспільні трансформації, описані вище, лежали в основі формування нових підходів до розвитку спорту, зокрема, формування комерційних підходів до розвитку спорту та створення перших елементів приватного сектору у сфері спорту та фізичної культури, формування основ фізичної культури та забезпечення її масовості [5].

Формування нових пріоритетів соціально-економічного та суспільного розвитку доцільно пов'язати із створенням Організації

Об'єднаних Націй та формуванням 17 Цілей сталого розвитку, що стали основою формування відповідної Концепції. Серед базових пріоритетів ООН є забезпечення здорового способу життя та здоров'я населення планети. Одним із напрямів забезпечення здорового способу життя на глобальному рівні є розвиток фізичної культури та спорту відповідно до глобальних викликів та перспектив розвитку світових соціально-економічних та екологічних процесів.

Отже, основним пріоритетом глобального розвитку суспільства на сьогодні є формування здорового способу життя як механізму боротьби із неінфекційними захворюваннями та поганими звичками. Отже, розвиток сфери фізичного культури та спорту має важливе значення на глобальному рівні, спрямований на забезпечення сталого розвитку суспільства, відповідно має бути одним із пріоритетів публічного управління.

Література:

1. Теорія та історія державного управління : навч. посіб. / [Г.С. Одінцова, В. Б. Дзюндзюк, Н. М. Мельтюхова та ін.] ; за заг. ред. д.е.н., проф. О. Ю. Амосова, к. е. н., доц. Н. М. Мельтюхової. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Х. : Вид-во ХарРНАДУ “Магістр”, 2012. – 252 с.
2. Усаченко Л. М., Тимцуник В. І. Історія державного управління в Україні : навч. посіб. / Усаченко Л. М., Тимцуник В. І. – К. : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2013. – 292 с.
3. Желябін В. О. Еволюція управління в контексті державного управління. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2009. Вип.38. с. 167-173.
4. Євтушенко О. Н., Андріяш В. І. Державне управління: [навч. посібн. у трьох частинах]. Ч. 2.: Система органів державної влади та місцевого самоврядування України. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 248 с.
5. Бакуменко В., Попов С. Парадигма інноваційного розвитку суспільства: сучасні концепції реформування публічного управління. Ефективність державного управління: зб. наук. праць. Вип. 43. 2015. С. 21-28

*Угоднікова О.І.,
кандидат економічних наук,
доцент, Харківський національний
університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

КОНЦЕПЦІЇ ПУБЛІЧНОГО МАРКЕТИНГУ: ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4344/>

Публічний маркетинг – це стратегічна діяльність у галузі публічного управління, спрямована на забезпечення ефективної комунікації між державними органами та громадянами з метою досягнення спільних цілей [1]. Ця стратегічна діяльність включає в себе використання інструментів маркетингу, таких як дослідження ринку, розробка повідомлень та комунікаційних кампаній, щоб залучати громадян до діалогу, сприяти формуванню довіри до влади, підвищенню свідомості та розуміння громадської політики та послуг, що надаються державними органами.

Публічний маркетинг може використовуватися в різних галузях, включаючи соціальні послуги, охорону здоров'я, освіту, культуру, екологію, інфраструктуру та інші сфери, де державні органи надають послуги громадянам. Застосування стратегії публічного маркетингу може допомогти покращити ефективність державних органів, забезпечити більш активну участь громадян у процесах прийняття рішень та забезпечити більш високу якість наданих державних послуг.

Публічний маркетинг можна використовувати у галузях з високою ступеню комерціалізації, які працюють на прибуткових засадах, наприклад, у сфері бізнесу, маркетингу, реклами та інших відносин з громадськістю. Організації можуть використовувати принципи публічного маркетингу для підвищення рівня задоволення клієнтів, залучення нових клієнтів, збільшення продажів та покращення репутації компанії [2].

Наприклад, компанії можуть використовувати дослідження ринку для збирання інформації про потреби та вимоги своїх клієнтів, щоб створювати товари та послуги, які відповідають їхнім потребам. Компанії також можуть розробляти ефективні рекламні кампанії, щоб залучати нових клієнтів та підвищувати свідомість про свої продукти.

У галузі комерційного маркетингу публічний маркетинг може допомогти створити позитивне враження про компанію серед громадськості, забезпечити більш ефективну комунікацію з клієнтами та забезпечити високу якість наданих послуг. Отже, публічний маркетинг може бути корисним і в економічній сфері, допомагаючи компаніям забезпечити більш ефективну комунікацію зі своїми клієнтами та забезпечити більш високу якість наданих послуг.

Публічний маркетинг відрізняється від звичайного маркетингу в тому, що він спрямований на задоволення потреб та очікувань громадян, а не на комерційний прибуток. Головною метою публічного маркетингу є взаємодія та спілкування зі споживачами, надання послуг на високому рівні та забезпечення задоволення потреб громадян [3].

Окрім цього, публічний маркетинг має на меті покращення якості життя громадян та формування позитивного іміджу організацій, які займаються публічними справами. Він базується на залученні громадськості до процесу прийняття рішень та підтримки громадських ініціатив.

Отже, головна відмінність між публічним маркетингом та звичайним маркетингом полягає у їх цілях та спрямованості. Публічний маркетинг націлений на задоволення потреб та очікувань громадян, тоді як звичайний маркетинг націлений на отримання прибутку та збільшення продажів.

Публічний маркетинг в туризмі - це процес розробки та впровадження маркетингових стратегій та технік з метою підвищення свідомості громадськості про туристичні можливості та привабливості певної території. Основна мета публічного маркетингу в туризмі – залучення туристів та збільшення їхньої кількості на певну територію [4].

У туризмі публічний маркетинг включає в себе дії, спрямовані на підвищення рівня сервісу та комфорту для туристів, розвиток та просування туристичної інфраструктури, створення позитивного іміджу певної території, просування та популяризацію туристичних продуктів та послуг, а також залучення інвестицій для розвитку туризму.

Публічний маркетинг в туризмі може включати в себе такі маркетингові інструменти, як реклама в ЗМІ та соціальних мережах, участь у виставках та фестивалях, організацію туристичних заходів та екскурсій, розробку туристичних маршрутів, створення туристичних інформаційних центрів, а також взаємодію з туристичними агентами та туроператорами. Усі ці дії спрямовані на залучення туристів та розширення туристичного потенціалу певної території.

Органи влади мають великий вплив на розвиток туризму, оскільки вони відповідають за створення благоприятного інвестиційного та бізнес-клімату, розробку туристичних стратегій, планування туристичної інфраструктури, розвиток транспортної мережі та інші аспекти, які впливають на туристичну галузь. Органи влади можуть впливати на різні аспекти туризму, включаючи кількість туристів, типи туристичних послуг, які пропонуються, інфраструктуру та рівень сервісу, що надається туристам. Туристичний бізнес з свого боку має важливу роль в розвитку туризму, оскільки він є найбільш прямим посередником між туристами та туристичними послугами. Туристичні компанії та готелі пропонують різні туристичні продукти та послуги, такі як готельні номери, транспорт, екскурсії та інші активності, які сприяють розвитку туризму та приваблюють більше туристів.

Таким чином, успішна взаємодія між органами влади та туристичним бізнесом є ключовим елементом публічного маркетингу в туризмі. Органи влади повинні планувати та розробляти туристичну інфраструктуру, створювати сприятливі умови для розвитку туристичного бізнесу та сприяти розвитку нових туристичних дестинацій.

Література:

1. Маркетинг у публічному управлінні : монографія / Є. В. Ромат, Ю. В. Гаврилечко. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 288 с.
2. Ханік Ю.-Б. Р. Публічний маркетинг: класифікація, алгоритм проведення та формування загальної системи. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 10. С. 142-146. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.10.142
3. Дейнега О., Дейнега І. Маркетинг як інструмент розвитку потенціалу послугової діяльності територіальних громад. ОНЛАЙН. DOI: <https://doi.org/10.36074/2663-4139.12.03>

*Кириченко Кристина Максимівна,
магістрантка, Інститут
післядипломної освіти
Київського національного
університету ім. Тараса Шевченка*

*Науковий керівник:
Шапошникова Ірина Василівна,
доктор соціологічних наук,
професор*

ДОСЛІДЖЕННЯ СПОСОБІВ ПОДОЛАННЯ ПРОКРАСТИНАЦІЇ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4353/>

Розглядаючи наукові дослідження такого явища, як прокрастинація, рідко можна побачити твердження про його однорідність.

Багато дослідників називають хронічне відкладення зобов'язань поведінковим ефектом, який хоч і може відрізнятися за характером, але має однакові механізми, що лежать в його основі [5; 22]. Наприклад, перевагу негайної винагороди або втечу від потенційно негативного досвіду [13].

Водночас, важливим є розуміння того, що підтримує тенденцію до прокрастинації. Іншими словами, навіть якщо всі змінні певною мірою відповідають за прокрастинацію, їхній вплив може відрізнятися через внутрішні та зовнішні фактори: деякі люди зволікають, тому що із завданням пов'язана недостатня цінність або відсутність винагороди, тоді як інші прокрастинують, бо сприйнятливі до негайного задоволення [21; 25].

З досліджень вбачається, що для подолання прокрастинації може бути корисним ідіографічний підхід, який може надати людині цінну інформацію щодо її поточних труднощів, підвищити обізнаність щодо поведінкової проблеми, підвищити самоефективність та незалежність, полегшити впровадження лікувальних втручань, та мінімізувати ризик рецидиву [12; 29]. Незважаючи на його широке використання в когнітивно-поведінковій терапії для ряду психіатричних захворювань, ідіографічний підхід до прокрастинації з використанням когнітивної концептуалізації або функціонального аналізу не так часто згадується в

дослідженнях [28]. Однак ван Ессен, ван ден Гейвел і Оссебаард, а також ван Хорекік, Міхільсен, Нейскенс і Депрю наводять деякі приклади, коли функціональний аналіз прокрастинації був включений у групову терапію [26; 27]. Залучаючи людей до їх власного лікування, погляд на їхню поведінкову проблему з розгляду її як незмінної змінився на розгляд її як керованої.

Лікувальні заходи, спрямовані на зменшення прокрастинації, часто складаються з кількох поведінкових заходів, які підвищують автоматизм, полегшують управління часом і запобігають відволіканню людини під час роботи над завданнями [25]. Контроль стимулів можна використовувати для усунення аспектів, які можуть заважати початку або завершенню дій [15]. Це, наприклад, відключення сповіщень на смартфоні та використання призначеної для роботи зони, яка вільна від відволікань та інших форм негайного задоволення. Стимулюючі сигнали так само можуть вказувати, коли і де саме брати участь у діях, пов'язаних з роботою – наприклад, планувати завдання та доручення, які потрібно виконати в певних місцях (офіс, коворкінг, тощо). Це також може сприяти автоматизму, оскільки стає менш двозначним, у якому контексті особа матиме виконувати свої зобов'язання [16].

Загалом усі лікувальні заходи, які сприяють рутині, є основоположними для запобігання прокрастинації [23]. Встановлення розпорядку дня також важливо для створення нормального денного ритму та запобігання розумовій втомі, таким чином підвищуючи продуктивність і вирівнюючи людину з соціальним годинником. Наприклад, робота над зобов'язаннями вдень і використання вечора для відновлення сил [9]. Запобігання виснаженню є важливим для подолання прокрастинації, оскільки прокрастинатори часто схильні відкладати свої зобов'язання на останню хвилину або працювати протягом тривалого періоду часу без пауз, що призводить до втоми і, врешті, викликає ще більше прокрастинації [6].

Також, оскільки прокрастинація пов'язана з поведінкою уникання, поступове залучення індивіда до діяльності, якої він уникає, має бути корисним для зменшення почуттів, які призводять до відкладення завдань і доручень [4]. Нудьга, занепокоєння – переживання, про які часто повідомляють прокрастинатори. Це вказує на те, що, ймовірно, потрібна певна форма впливу, щоб подолати початковий поріг, який заважає людині брати участь у своїх зобов'язаннях [21]. Як писали дослідниці Бурка та Юен, приділення, для початку, хоч мінімальної кількості зусиль, які людина готова докласти, можна застосувати як засіб подолання почуттів, які спричиняють прокрастинацію. Наприклад, варто попрацювати протягом п'ятнадцяти хвилин, перш ніж оцінити, чи варто продовжувати [1].

Крім того, постановка цілей загальноновизнана як важливий спосіб лікування прокрастинації, оскільки недостатні або неадекватні цілі часто заважають вирішенню проблем і знижують мотивацію [14]. Конкретні цілі можуть підвищити продуктивність, оскільки вони забезпечують зворотний зв'язок, який може скоригувати продуктивність і зміцнити заплановану поведінку.

Прокрастинація часто пов'язана з відсутністю цінності виконуваного завдання для людини. Це змушує її відкласти виконання зобов'язань на користь діяльності, яка приносить більш негайне задоволення [23]. Використовуючи адекватну постановку цілей, яка підвищує мотивацію, це можна частково обійти [3]. Однак для багатьох прокрастинаторів більшість завдань, які потребують завершення, цілком ймовірно, сприйматимуться як не вигідні. Тому це вимагає інтервенцій, які конкретно націлені на цінність виконання потрібних дій [2]. По суті, це передбачає посилення зовнішньої або внутрішньої мотивації, залежно від індивідуальних уподобань і типу зобов'язань, які відкладаються. Зовнішня мотивація виграє від використання винагород, які залежать від виконання певної поведінки, наприклад, випити чашку кави після години письма [7]. Айзенберг називає це навченою працьовитістю, використовуючи постійні підкріплення під час роботи над завданнями, замість винагороди лише за результат [8]. З точки зору внутрішньої мотивації, винагороди може бути недостатньо, щоб мотивувати людину, особливо якщо відкладена діяльність не стосується аспектів, які сприймаються як особистісно значущі [18]. Отже, лікувальні втручання, які підвищують усвідомлення цінностей, можуть мати важливе значення для підвищення відданості, тобто для прояснення сенсу виконання конкретного завдання [11]. Це може бути особливо важливим щодо екзистенційних питань, пов'язаних із прокрастинацією (наприклад, зв'язок між прагненням до отримання освітнього рівня та власними цінностями людини) [20].

Лікувальні втручання, що включають когнітивні заходи, часто використовуються для цілеспрямованого впливу ірраціональних переконань на прокрастинацію [17]. Перфекціонізм, страх перед невдачею та невпевненість у собі – все це приклади когнітивних функцій, які можуть заважати здатності брати участь у виконанні завдань і доручень [21]. Хоча дослідники вказують, що загальний зв'язок між ірраціональними переконаннями та прокрастинацією є нерегулярним і слабким, все ж звернення до припущень, основних переконань і негативних автоматичних думок може бути важливим, щоб запобігти відкладенню зобов'язань [23; 10].

Цікавим є дослідження А. Розенталя та П. Калбрінга, яке включає масивний систематичний огляд і мета-аналіз переваг психологічного лікування прокрастинації [19]. Загальний ефект від такого лікування,

як зазначають дослідники, був невеликим, але значущим порівняно з відсутністю лікування. Що стосується додаткових переваг психологічного лікування, пов'язаного з прокрастинацією, спостерігався незначний або помірний вплив на регуляцію емоцій, тривогу, депресію та якість життя, що надає перевагу лікуванню. Це може означати, що пом'якшення прокрастинації може бути корисним і для інших станів. Однак, через неоднорідність результатів, інтерпретувати його слід обережно. Аналіз підгруп не був гетерогенним і виявив загальний ефект середнього розміру на користь лікування. Дослідники вказують, і ми з цим погоджуємось, що враховуючи високий ризик упередженості та низьку якість багатьох досліджень, необхідні додаткові рандомізовані контрольовані дослідження.

Список використаних джерел:

1. Бурка Б. Д., Юен М. Л. Прокрастинація. Чому ви вдаєтеся до неї і що можна зробити із цим вже сьогодні. – К.: Видавництво Старого Лева, 2018. – 376 с.
2. Bandura, A., & Schunk, D. H. Cultivating Competence, Self-Efficacy, and Intrinsic Interest through Proximal Self- Motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 1981. – P. 586-598. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.41.3.586>
3. Boice, R. Procrastination, Busyness and Bingeing. *Behaviour Research and Therapy*, 27, 1989. – P. 605-611. [http://dx.doi.org/10.1016/0005-7967\(89\)90144-7](http://dx.doi.org/10.1016/0005-7967(89)90144-7)
4. Brown, R. T. Helping Students Confront and Deal with Stress and Procrastination. *Journal of College Student Psychotherapy*, 6, 1991. – P. 87-102. http://dx.doi.org/10.1300/J035v06n02_09
5. Day, V., Mensink, D., & O'Sullivan, M. Patterns of Academic Procrastination. *Journal of College Reading and Learning*, 30, 2000. – P. 120-134. <http://dx.doi.org/10.1080/10790195.2000.10850090>
6. Digdon, N. L., & Howell, A. J. College Student Who Have an Eveningness Preference Report Lower Self-Control and Greater Procrastination. *Chronobiology International*, 25, 2006. – P. 1029-1046. <http://dx.doi.org/10.1080/07420520802553671>
7. Eisenberg, R., Cortis Park, D., & Frank, M. Learned Industriousness and Social Reinforcement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 33, 1976. – P. 227-232. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.33.2.227>
8. Eisenberg, R. Learned Industriousness. *Psychological Review*, 99, 1992. – P. 248-267. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-295X.99.2.248>
9. Ehlers, C. L., Frank, E., & Kupfer, D. J. Social Zeitgebers and Biological Rhythms: A Unified Approach to Understand the Etiology of Depression.

- JAMA Psychiatry, 45, 1988. – P. 948-952. <http://dx.doi.org/10.1001/archpsyc.1988.01800340076012>
10. Flett, G. L., Stainton, M., Hewitt, P. L., Sherry, S. B., & Lay, C. Procrastination and Automatic Thoughts as a Personality Construct: An Analysis of the Procrastinatory Cognitions Inventory. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 30, 2012. – P. 223-236. <http://dx.doi.org/10.1007/s10942-012-0150-z>
 11. Hayes, S. C., Luoma, J. B., Bond, F. W., Masuda, A., & Lillis, J. Acceptance and Commitment Therapy: Model, Processes and Outcomes. *Behaviour Research and Therapy*, 44, 2006. – P. 1-25. <http://dx.doi.org/10.1016/j.brat.2005.06.006>
 12. Haynes, S. N., Kaholokula, J. K., & Nelson, K. The Idiographic Application of Nomothetic Empirically Based Treatments. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 6, 1999. – P. 456-461. <http://dx.doi.org/10.1093/clipsy/6.4.456>
 13. Horner, R. H., & Day, H. M. (1991). The Effects of Response Efficiency on Functionally Equivalent Competing Behaviors. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 24, 1991. – P. 719-732. <http://dx.doi.org/10.1901/jaba.1991.24-719>
 14. Locke, E., & Latham, G. Building a Practically Useful Theory of Goal Setting and Motivation. *American Psychologist*, 57, 2002. – P. 705-717. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.57.9.705>
 15. Mulry, G., Fleming, R., & Gottschalk, A. C. Psychological Reactance and Brief Treatment of Academic Procrastination. *Journal of College Student Psychotherapy*, 9, 1994. – P. 41-56. http://dx.doi.org/10.1300/J035v09n01_04
 16. Neal, D. T., Wood, W., Labrecque, J., & Lally, P. How Do Habits Guide Behavior? Perceived and Actual Triggers of Habits in Daily Life. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48, 2012. – P. 492-498. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jesp.2011.10.011>
 17. Pychyl, T. A., & Flett, G. L. Procrastination and Self-Regulatory Failure: An Introduction to the Special Issue. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 30, 2012. – P. 203-212. <http://dx.doi.org/10.1007/s10942-012-0149-5>
 18. Rawsthorne, L., & Elliot, A. Achievement Goals and Intrinsic Motivation: A Meta-Analytic Review. *Personality and Social Psychology Review*, 3, 1999. – P. 326-344. http://dx.doi.org/10.1207/s15327957pspr0304_3
 19. Rozental, A., Bennett, S., Forsstrom, D., Elbert, D.D., Shafran, R., Andersson, G., Calbring, P. Targeting Procrastination Using Psychological Treatment: A Systematic Review and Meta-Analysis / *Front. Psychol., Sec. Personality and Social Psychology*, Volume 9, 2018. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01588>

20. Rozental, A., Calbring, P. Understanding and Treating Procrastination: A Review of a Common Self-Regulatory Failure / *Scientific Research*, Vol. 05, № 13, 2014. – 14 p. 10.4236/psych.2014.513160
21. Schraw, G., Wadkins, T., & Olafson, L. Doing the Things We Do: A Grounded Theory of Academic Procrastination. *Journal of Educational Psychology*, 99, 2007. – P. 12-25. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-0663.99.1.12>
22. Steel, P. Arousal, Avoidant and Decisional Procrastinators: Do They Exist? *Personality and Individual Differences*, 48, 2010. – P. 926-934. <http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2010.02.025>
23. Steel, P. The Nature of Procrastination: A Meta-Analytic and Theoretical Review of Quintessential Self-Regulatory Failure. *Psychological Bulletin*, 133, 2007. – P. 65-94. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.133.1.65>
24. van Eerde, W. A Meta-Analytically Derived Nomological Network of Procrastination. *Personality and Individual Differences*, 35, 2003. – P. 1401-1418. [http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00358-6](http://dx.doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00358-6)
25. van Eerde, W. Procrastination: Self-Regulation in Initiating Aversive Goals. *Applied Psychology: An International Review*, 49, 2000. – P. 372-389. <http://dx.doi.org/10.1111/1464-0597.00021>
26. van Essen, T., van den Heuvel, S., & Ossebaard, M. (2004). A Student Course on Self-Management for Procrastinators. In H. C. Schouwenburg, C. H. Lay, T. A. Pynchyl, & J. R. Ferrari (Eds.) *Counseling the Procrastinator in Academic Settings* / Washington DC: American Psychological Association, 2004. – P. 59-73. <http://dx.doi.org/10.1037/10808-005>
27. van Horebeek, W., Michielsen, S., Neyskens, A., & Depreeuw, E. A Cognitive-Behavioral Approach in Group Treatment of Procrastinators in an Academic Setting. In H. C. Schouwenburg, C. H. Lay, T. A. Pynchyl, & J. R. Ferrari (Eds.), *Counseling the Procrastinator in Academic Settings* / Washington DC: American Psychological Association, 2004. – P. 105-118. <http://dx.doi.org/10.1037/10808-008>
28. Virués-Ortega, J., & Haynes, S. N. Functional Analysis in Behavior Therapy: Behavioral Foundations and Clinical Application. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 5, 2005. – P. 567-587.
29. Yoman, J. A Primer on Functional Analysis. *Cognitive and Behavioral Practice*, 15, 2008. – P. 325-340. <http://dx.doi.org/10.1016/j.cbpra.2008.01.002>

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

*Шип Лілія Олександрівна,
старший викладач,
Національний авіаційний
університет, Україна
ORCID: 0000-0001-6677-0241*

*Старостіна Катерина
Володимирівна,
викладач, Національний авіаційний
університет, Україна
ORCID: 0000-0001-5323-1038*

*Порадник Святослав Георгійович,
викладач, Національний авіаційний
університет, Україна*

РУХОВИЙ РЕЖИМ ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4348/>

Питання дослідження та оцінки закономірностей рухової активності є завжди актуальним, оскільки рухова активність є однією з головних детермінант здоров'я та фізичного стану населення. В даний час у зв'язку з порушенням балансу між споживанням їжі, фізичними вправами і відпочинком організму людини раціональна організація спортивної діяльності набула особливого значення. Особливу роль у цьому питанні відіграють рухові механізми, що організовують студентську молодь, навчання яких пов'язане з низькою руховою активністю. Хронічна гіподинамія в молодіжному режимі студентів стає реальною загрозою їх здоров'ю та нормальним фізичним можливостям.

Загальновідомо, що дві третини всіх неінфекційних захворювань викликані фактором ризику: шкідливими звичками. Дослідження показують, що фізична активність є невід'ємною частиною поведінки людини і має забезпечувати належне функціонування та здоров'я систем організму. Сьогодні ці явища поширені серед студентської молоді переважно тому, що вони пов'язані з кризами, умовами життя, мають

глибоке соціально-економічне коріння (безробіття, високий стрес, різкі зміни ціннісних орієнтацій, переміщення населення тощо).

Тому, при вивченні здоров'я студентів та залученні їх до занять фізичною культурою особлива увага приділяється взаємозв'язку рухової активності з іншими аспектами способу життя студентів. Можна визначити загальні раціональні норми рухового режиму, виходячи з кількості та якості рухової активності, яка різна від людини до людини. Ці норми розробляються з урахуванням індивідуальних особливостей.

Пошуки вирішення цієї проблеми мають кілька напрямків: одні автори призначають і рекомендують конкретну кількість годин на тиждень для різного віку; інші – намагаються виразити норми рухової активності через енерговитрати, треті – в умовних балах, диневий або тижневий обсяг кроків тощо; четверті – поєднуючи паузи і перерви, дозволені на заняттях, визначають розумну кількість вправ та раціональний обсяг.

Довгий час вважалося, що дорослі повинні витратити більше, ніж основний обмін на щоденне нарощування м'язів. Не менше 1200-1300 ккал, щоб забезпечити нормальну життєдіяльність організму, необхідну працездатність, запобігаючи тренуванням. Багато хто вважає фізіологічною нормою фізичної активності людини $3,13 \pm 0,5$ ккал/хв. Кажуть, що якщо фізична активність падає нижче нормального рівня, виникає «дефіцит» м'язової активності, який компенсується за допомогою спеціально організованої фізичної активності. Однак, при цьому не враховуються функціональні особливості організму, індивідуальні потреби в м'язовій діяльності і соціальні умови, які виділяють обсяг виконуваних вправ.

Крім того, є наступне положення: людям з низькою спортивною активністю для отримання позитивного ефекту потрібна лише невелика навантаження. Існує й інший підхід до визначення норм рухової активності, який базується на врахуванні впливу м'язової діяльності на функціональний резерв організму. На нашу думку, є кілька рівнів стресу, які можуть призвести до поліпшення фізичного стану, стабілізації, фізичного розвантаження або перенапруження.

Навіть невеликі навантаження для жінок-спортсменок можуть мати оздоровчий ефект, якщо використовувати їх у розумних розмірах. Результати показали, що відповідна фізична активність, яка відповідає функціональним можливостям, підвищила загальну фізичну здатність та аеробну продуктивність на 10-25% після 8-10-тижневого курсу. При

цьому систематичні тривалі заняття фізичними вправами не тільки оптимізують функціональний резерв організму, але й оптимізують його стійкість до різноманітних факторів зовнішнього середовища.

Встановлено, що відновлення і вдосконалення рухових навичок при систематичних тренуваннях відбувається у осіб з дорослим досвідом, але функціональні здібності у дорослих залишаються нижче значень, набутих у дитинстві та підлітковому віці.

Це підтверджує необхідність системи тривалого систематичного навчання за різними напрямками. Методи визначення частоти, тривалості та інтенсивності занять також неоднозначні. Багато хто вважає, що найважливіше визначити відносну та абсолютну інтенсивність тренувального навантаження, а не тривалість. Проте, незважаючи на збіг ефективності запропонованих фізкультурно-оздоровчих програм щодо показників фізичної працездатності, навіть за суттєвих відмінностей у тривалості тренувальних занять, дискусія щодо обґрунтованості тренувального навантаження триває.

Висновки. Всі види фізичної активності характеризуються легкістю, доступністю, привабливістю та персоналізацією навантаження відповідно до можливостей і бажання виконавця. Різниця полягає в величині навантаження, навіть у частоті занять, коли люди однієї вікової групи використовують певні види спорту (ходьба, біг, плавання, їзда на велосипеді тощо), які є результатом різних методів підготовки. фізична активність. Зрозуміло, що оптимізація фізичної активності має все ж таки йти шляхом соціальної раціоналізації, спрямованої на досягнення стійкого оздоровчого ефекту, що дозволить більш раціонально використовувати вільний час для інших видів діяльності, сприяючи тим самим гармонійному соціокультурному розвитку особистості.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<i>Daria Halias, Anastasiia Sorokina, Olena Viktorivna Kravchenko</i> COMPETITION AMONG NON-MANUFACTURING SECTOR ENTERPRISES.....	3
<i>Yevhenii Kudriashov</i> THE ROLE OF TYPIFICATION OF TOURIST DESTINATIONS IN THE CONTEXT OF STRATEGIC MANAGEMENT OF TOURISM (РОЛЬ ТИПІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТУРИЗМУ).....	6
<i>Андрусь Ольга Іванівна, Наточій Тетяна Олександрівна</i> ДО ПРОБЛЕМИ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ.....	7
<i>Артюх Тетяна Миколаївна, Попенко Єгор Володимирович</i> СТРАТЕГІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ EU GREEN DEAL.....	9
<i>Балашов Геннадій Борисович</i> ОПОДАТКУВАННЯ ТА АУДИТ В УМОВАХ ОСОБЛИВОГО СТАНУ.....	14
<i>Вага К.М., Жукова В.О.</i> ПОРІВНЯННЯ МОДЕЛЕЙ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ НІМЕЦЬКОЇ ТА АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОЇ. ВІД ЧОГО ЗАЛЕЖИТЬ УСПІШНІСТЬ МОДЕЛЕЙ.....	17
<i>Вальковець Алла Степанівна</i> СТАН ЕЛЕКТРОННИХ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ У ВОЄННИЙ ЧАС В УКРАЇНІ.....	21
<i>Івахненко Ірина Сергіївна, Павлова Валерія Андріївна, Тритинник Катерина Володимирівна</i> УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ТА ЦИФРОВІ РІШЕННЯ.....	23
<i>Опря Богдана Олексіївна</i> СУЧАСНІ ТРЕНДИ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ В УКРАЇНІ.....	27

Томашевська Альона Миколаївна, Сокровольська Надія Вячеславівна ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	30
---	----

Шевченко Валентина Миколаївна, Горбенко Анастасія Геннадіївна ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТОВАРНОГО АССОРТИМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	34
---	----

Шевченко Валентина Миколаївна, Горбенко Софія Геннадіївна ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	35
--	----

Шевченко Валентина Миколаївна, Мусаєв Рустам Азерович ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМ АССОРТИМЕНТОМ.....	37
--	----

Шевченко Валентина Миколаївна, Піленко Марія Іванівна ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ІНТЕРНЕТУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	39
---	----

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Дришлюк Андрій Ігорович ДО ПИТАННЯ ПРО ВПЛИВ КАНОНІЧНОГО ПРАВА НА СИСТЕМУ ДЖЕРЕЛ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	41
---	----

Мартиненко Юлія Андріївна ЩОДО ПИТАННЯ ПОРУШЕННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ.....	43
---	----

Столяр Вікторія Сергіївна ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧОГО І ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС РОСЛІДУВАННЯ ШАХРАЙСТВА.....	46
--	----

Хільченко Анна Андріївна ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД СПРАВИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	48
---	----

Худолей Ярослав Григорович ЧИННИКИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	51
---	----

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

<i>Трофименко Володимир Анатолійович, Кальницький Едуард Анатолійович</i> ДО ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА КІБЕРПРОСТОРУ.....	53
--	----

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

<i>Бойко Любов Михайлівна</i> ДИФЕРЕНЦІЙОВАНЕ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ.....	63
<i>Вакулович Лариса Леонідівна, Назаренко Наталія Гаврилівна, Регушевська Ірина Анатоліївна</i> СУЧАСНІ ЛАЙФХАКИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДИСТАНЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ ЗІ СТУДЕНТАМИ.....	65
<i>Донченко Світлана Владиславівна, Білаш Сергій Михайлович, Донченко Тетяна Станіславівна</i> ВЗАЄМОДІЯ ВИКЛАДАЧА ТА СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ.....	68
<i>Звєкова Вікторія Корнійівна</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	71

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

<i>Боровик Анатолій Миколайович</i> ЗАГАЛЬНОНАУКОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ ЧЕРНІГІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА.....	73
---	----

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

<i>Захарова Валентина Вікторівна</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ВИДІВ СУЧАСНОГО ВОКАЛУ.....	77
<i>Мокрій Роксолана Сергіївна, Берест Роман Ярославович</i> РОЛЬ ЛЬВІВСЬКОЇ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ШКОЛИ В МИСТЕЦЬКО-ТАНЦЮВАЛЬНОМУ ЖИТТІ СУЧАСНОГО ЛЬВОВА.....	79

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Oksana Cherniak

CHARACTERISTIC FEATURES OF THE LIVING AFFIXES.....84

Азьомов Віктор Терентійович, Бардіна Людмила Миколаївна,

Шепелюк Віра Леонідівна СИМВОЛІЗМ НАЗВИ ПОВІСТІ

М. КОЦЮБИНСЬКОГО «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ».....86

Галян Оксана Віталіївна ПРЕФІКСАЛЬНО-СУФІКСАЛЬНИЙ

СПОСІБ СЛОВОТВОРЕННЯ (ПАРАСИНТЕЗ) В УТВОРЕННІ

ФІЗИЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ (НА МАТЕРІАЛІ

ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ).....94

Жулінська Майя Олександрівна

ТЕЛЕСКОПІЯ ЯК СПОСІБ УТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ.....96

Логвин Руслана Олегівна

ПРЕДМЕТ ВИВЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ.....98

Мельник Марина Борисівна EDUCATIONAL DISCUSSION AS

ONE OF THE EFFECTIVE METHODS OF ACTIVATING THE

EDUCATIONAL ACTIVITY OF STUDENTS.....100

Шовкович Олеся Миронівна МІЖМОВНА ОМОНІМІЯ ЯК

ДЖЕРЕЛО ПОМИЛОК ПРИ ВИВЧЕННІ СЛОВАЦЬКОЇ МОВИ.....102

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Левтерова Анна Ігорівна, Кравченко Олена Вікторівна

ПЕРІОД СТАНОВЛЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО

САМОВРЯДУВАННЯ В ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....104

Прошук Едуард Петрович СУСПІЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЇХ

ВПЛИВ НА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ

ТА СПОРТОМ: ХРОНОЛОГІЯ ТА ПРІОРИТЕТИ.....107

Угоднікова О.І. КОНЦЕПЦІЇ ПУБЛІЧНОГО МАРКЕТИНГУ:

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ.....110

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Кириченко Кристина Максимівна

ДОСЛІДЖЕННЯ СПОСОБІВ ПОДОЛАННЯ ПРОКРАСТИНАЦІЇ.....113

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Шип Лілія Олександрівна, Старостіна Катерина Володимирівна,

Порадник Святослав Георгійович РУХОВИЙ РЕЖИМ ЯК

НЕВІД'ЄМНИЙ КОМПОНЕНТ ЗДОРОВОГО

СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....119

Наукове видання

Сімдесят четверті економіко-правові дискусії

Серія: Соціальні та гуманітарні науки

Рік заснування – 2014

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 02.05.2023р.
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

ГО «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net